

Utan vårdnadshavare i Finland

En studie om sociala nätverk och relationernas betydelse
för det vardagliga livet

Lisa Maria Linnéa Smeds-Salonsaari
Helsingfors universitet
Statsvetenskapliga fakulteten
Socialt arbete
Pro gradu-avhandling
Maj 2017

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Statsvetenskapliga fakulteten		Laitos – Institution – Department Institutionen för socialvetenskaper	
Tekijä – Författare – Author <u>Lisa Maria Linnéa Smeds-Salonsaari</u>			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Utan vårdnadshavare i Finland – En studie om sociala nätverk och relationernas betydelse för det vardagliga livet			
Oppiaine – Läroämne – Subject Socialt arbete			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu-avhandling		Aika – Datum – Month and year Maj 2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 78
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract</p> <p>Syftet med min pro gradu är att granska unga flyktingars sociala nätverk efter att de fått uppehållstillstånd. Mitt intresse ligger i hur de upplever att nätverken utvecklats och vilken betydelse de fått. Forskningsfrågorna är: 1) Hur ser de ensamkommande unga flyktingarnas sociala nätverk ut? 2) Hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna sina sociala nätverk för hur vardagen i det nya landet formas? och 3) Hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna de lokala och transnationella sociala relationerna för utvecklandet av identiteter? Materialet utgörs av 6 narrativa intervjuer med 4 unga i åldern 19–21. De kommer från Somalia, Syrien, Angola och Irak och har bott i Finland 2–6 år.</p> <p>Informanternas nätverk består av familj, vänner, varav de flesta är av invandrabakgrund, och formella relationer, så som socialarbetare, företrädare och handledare. Familjen är viktigast, men alla har inte kontakt med dessa. Vännerna står för en stor del av det emotionella stödet, medan det formella nätverket har en viktig roll i att erbjuda praktisk hjälp. Informanterna har svårt att komma i kontakt med finländska jämnåriga. Kontexten är här central och de unga upplever det vara lättast att lära känna finländare i skolan. Ett annat centralt tema i informanternas berättelser är det finska språket, vilket är en utmaning främst i skolan och i arbetslivet. Även för detta har omgivningen och de sociala relationerna en betydelse.</p> <p>De sociala nätverken är också av betydelse för hur de ungas identiteter utvecklas. Avståndet till föräldrarna har lett till att de måste ta mer ansvar och dessutom har de utmaningar som kommer av att vara ensam i ett nytt land, fått dem att bli vuxna. En viktig slutsats är att oron för familjen gör att det svårt att leva i nuet. De unga har ett starkt aktörskap som blir synligt när de reflekterar kring sina erfarenheter. Därtill visar informanternas upplevelser att de ännu efter flera år i Finland kan uppleva svårigheter och ha behov av stöd både av de lokala och de transnationella relationerna.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Ensamkommande minderåriga flyktingar, narrativ metod, aktörskap, sociala nätverk, identitet, transnationalism			

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Forskningsintresse	4
1.2. Syfte och frågeställning.....	5
2. Ensamkommande flyktingbarn – bakgrund	6
2.1. Ensamkommande, minderårig och asylsökande	6
2.2. Socialt arbete med ensamkommande barn samt asylprocessen	9
2.2.1. Asylprocessen	10
3. Tidigare forskning kring ensamkommande flyktingbarn	11
3.1. Ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk	12
3.2. Forskning om det vardagliga livet och utvecklandet av identiteter	14
4. Teoretisk referensram.....	16
4.1. Sociala nätverk	18
4.2. Transnationella sociala relationer.....	19
4.3. Identitetsutveckling i en föränderlig omgivning	21
5. Metod- och materialdiskussion	23
5.1. Narrativ metod.....	24
5.2. Materialinsamling	26
5.3. Forskningsetik	30
5.4. Narrativ analys	32
6. Betydelsen av ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk för det vardagliga livet i Finland.....	35
6.1. Beskrivning av centrala sociala nätverk	35
6.1.1. Under flykten	35
6.1.2. Ankomsten till Finland och socialt stöd på grupphemmen	39
6.1.3. Sociala relationer i transnationella rum.....	42
6.1.4. Vänskapsrelationer i Finland.....	44
6.2. De sociala relationernas betydelse för hur de unga skapar sina liv i Finland	47
6.2.1. Gränsöverskridande föräldraskap.....	47
6.2.2. Syskonen i Finland medför stöd och trygghet	51
6.2.3. Vännerna minskar känslan av ensamhet	53
6.3. Att inta en identitet och aktiv position i det nya landet	55
6.3.1. Studier och arbete	55

6.3.2. Språk, religion och kultur som centrala delar av identiteterna	58
6.3.3. Tillhörighet och identitetsutvecklande	62
6.3.4. Erfarenheter av rasism.....	66
6.3.5. Familjens förändrade betydelse sedan de unga kommit till Finland	67
6.3.6. Hur de unga själva har förändrats sedan de kommit till Finland	69
7. Slutledningar och diskussion.....	72
7.1. Diskussion av forskningsresultaten i relation till tidigare forskning	72
7.2. Diskussion kring forskningsprocessen	77
Källförteckning	81
Bilaga 1: Följebrev.....	93
Bilaga 2: Samtyckesblankett	94
Bilaga 3: Intervjuguide 1	95
Bilaga 4: Intervjuguide 2	99
Bilaga 5: Sammanfattning av tidigare forskning	101

1. Inledning

Flyktingskap är ett aktuellt ämne som diskuteras flitigt i medierna. De första flyktingarna kom till vårt land från Ryssland år 1917 (Nevalainen 1999, 13) och på 1970-talet tog Finland emot de första kvotflyktingarna (Henriksson 2000, 20). Sedan början av 1990-talet har det även kommit minderåriga flyktingar till Finland, varav en del anländer utan vårdnadshavare (Laitinen 2011, 121). Enligt Migrationsverkets statistik (2016a) ansökte under början av 2010-talet årligen under 200 ensamkommande minderåriga om asyl i Finland. En ökning skedde år 2015, då antalet var 3024 personer. Mängden asylsökande i Finland steg under samma tid även i övrigt. (Ibid.) Det samma gäller för övriga Europa, vilket har gjort frågor gällande asylsökanden allt mer aktuella.

Minderåriga asylsökanden flyr sina hemländer av olika orsaker, ofta på grund av att de riskerar att utsättas för omänsklig behandling, till exempel förföljelse eller krig. Barnen har inte möjlighet att leva ett tryggt liv och många flyr tvångsrekrytering som barnsoldat, tvångsarbete, människohandel eller tvångsäktenskap. (UNHCR 2010, 18–24; Mustonen och Alanko 2011a, 11–12.) De flesta har dessutom en lång och tung resa bakom sig och har separerats från sina föräldrar och andra familjemedlemmar. För att främja denna utsatta grupps situation och sättet de blir bemötta, är såväl arbetet med dem som forskning kring dem av betydelse.

Frågor som tangerar ensamkommande minderåriga flyktingar har studerats såväl nationellt som internationellt. Speciellt gällande internationell forskning behandlar en stor del av studierna de ungas psykiska hälsa (Derluyn & Broekaert 2007; Hodes et al. 2008; Huemer et al. 2009) medan frågor som anknyter till deras dagliga liv har fått mindre uppmärksamhet (Stretmo 2014, 32). Det finns en del forskning om de ungas sociala nätverk och många forskare lyfter bland annat fram vikten av bestående relationer till vuxna, så som socialarbetare, lärare och fotbollstränare (Hessle 2009, 148–149; Lee 2012, 120–127). Området är ändå relativt outforskat inom socialt arbete. En stor del av den finländska forskning som gjorts, granskar hur de unga beskriver sina sociala nätverk innan de fått beslutet om asyl. I min studie är jag intresserad av att se vilken betydelse unga tillskriver de olika relationerna då de berättar om sina nätverk efter att de fått uppehållstillstånd.

1.1. Forskningsintresse

På våren 2014 skrev jag min kandidatavhandling om socialarbetares uppfattningar om hurdana sociala nätverk ensamkommande minderåriga asylsökanden har och hur nätverken påverkar barnens liv i Finland (Smeds 2014). Jag intervjuade fyra socialarbetare som arbetar eller har arbetat med ensamkommande asylsökande barn. I studien framkommer det att informanterna upplever att barnen har möjlighet att kommunicera med släktingar i hemlandet och att nätverken även i övrigt till stort består av landsmän. Dessa resultat styrks av andra forskningsresultat (Wallin & Ahlström 2005; Stretmo & Melander 2013, 77–82; Åkerlund 2014, 45, 58). Vidare framkommer det i min kandidatavhandling att socialarbetarna upplever att de sociala nätverken har en betydelse för hur de unga mår – nätverken kan såväl ha en positiv som en negativ inverkan på måendet. Detta visar hur mycket relationerna till hemlandet betyder för barnen. Vidare forskning om de sociala nätverken är relevant för att socialarbetare bättre kunde bemöta ensamkommande minderåriga flyktingar.

Östen Wahlbeck (2003, 31) betonar vikten av forskning kring immigranternas egna upplevelser, då en stor del av nuvarande forskning utgår från myndigheternas perspektiv. I min pro gradu-avhandling vill jag granska hur unga flyktingar, som kommit till Finland utan vårdnadshavare som minderåriga, men som vid tiden för studien har fått uppehållstillstånd och är myndiga, beskriver och berättar om sina sociala nätverk i hemlandet och det nya landet. Därtill är jag intresserad av hurdan betydelse de unga upplever att nätverken har för hur vardagen i det nya landet har formats. De flesta ensamkommande minderåriga asylsökanden är i tonåren, vilket ofta är en jobbig tid, speciellt med tanke på identitetssökande. Att inte ha sina föräldrar närvarande kan göra situationen svårare. (Stretmo & Melander 2013, 80; Eriksson 2013, 6.) Den finländska socialpsykologen Anna Mikkonen (2011, 86–87) argumenterar för att alla ungdomar har erfarenhet av att identiteterna utvecklas, men att det är en större utmaning för de ensamkommande unga än för personer som inte är flyktingar. Exempelvis kan en del av de unga ha svårigheter att finna sin plats i det nya samhället och känna delaktighet (ibid). Därför vill jag även granska hurdan betydelse de unga tillskriver sina sociala relationer för utvecklandet av identiteter. Jag ser på identiteter utgående från Stuart Halls (1999, 21–23) postmoderna synsätt, det vill säga att identiteter genomgående utvecklas i relation till omgivningen och att människor kan ha flera motstridiga identiteter.

En granskning av unga flyktingars sociala nätverk och relationernas betydelse för deras vardag är relevant med tanke på det ökande antal personer som sökt asyl i Finland sedan sommaren 2015. Detta har fört med sig nya utmaningar inom den sociala sektorn och inte minst för socialt arbete. Tidigare forskning betonar att socialt arbete med flyktingar bland annat handlar om att främja de sociala nätverken och delaktigheten (Kohli 2002; Valtonen 2001). Den brittiska forskaren Ravi Kohli (ibid, 33) lyfter fram att socialarbetare ofta enbart har sina egna erfarenheter att förlita sig på vid arbetet med ensamkommande flyktingbarn. Detta visar vikten av att socialarbetare har tillgång till forskning och skolning som stöd i sitt arbete. Min pro gradu kan bidra med kunskap som kan hjälpa professionella, så som socialarbetare, att stöda de ungas välmående och egna resurser.

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med min studie är att bidra med kunskap om unga flyktingars sociala nätverk. Jag granskar hur de upplever att nätverken utvecklats och vilken betydelse de fått. Kunskap om de här frågorna är av betydelse för det fortsatta arbetet med de unga efter att de fått uppehållstillstånd och blivit vuxna. Centralt i min avhandling är att föra fram de ungas egna upplevelser, varav jag har en narrativ ansats och har samlat in livsberättelser. Mina informanter är flyktingar, som kommit till Finland utan vårdnadshavare som minderåriga, men som vid tidpunkten för studien är myndiga och har fått uppehållstillstånd. De har bott i Finland i 2–6 år. Eftersom jag av ekonomiska skäl inte haft tillgång till tolk, har jag anpassat metoden enligt mina informanternas individuella språkkunskaper i finska och engelska. Det här innebär att min utgångspunkt genomgående har funnits inom den narrativa ansatsen, men att intervjuerna tidvis varit mer strukturerade än vad narrativa intervjuer ofta är. Jag presenterar metoden närmare i kapitel 5.1 samt materialinsamlingen och informanterna i kapitel 5.2.

Mina centrala forskningsfrågor är:

- *Hur ser de ensamkommande unga flyktingarnas sociala nätverk ut?*
- *Hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna sina sociala nätverk för hur vardagen i det nya landet formas?*
- *Hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna de lokala och transnationella sociala relationerna för utvecklandet av identiteter?*

I min studie använder jag mig av en abduktiv ansats. Det gör jag genom att under hela forskningsprocessen vara öppen för det material jag samlar in. Vid en abduktiv analys utgår forskaren från det empiriska materialet, men teorier och annan tidigare kunskap för analysen framåt. Tanken är ändå inte att teorierna skall styra analysen utan öppna upp nya tankebanor. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Eftersom min avhandling utgår från det empiriska materialet, ställde jag till en början upp några riktgivande forskningsfrågor, som jag under forskningsprocessens gång har omformulerat. Trots tidvis rätt så strukturerade intervjuer, har jag genomgående strävat efter att ha en öppen inställning till materialet, med möjligen liten inverkan av mina tidigare erfarenheter och kunskap jag erhållit av att bekanta mig med andra studier.

Centrala begrepp i min studie är sociala nätverk, transnationalism och identitetsutvecklande. Transnationalistisk litteratur betonar ofta ett aktörsperspektiv, i och med att det centrala är migranterna och deras handlingar (Basch et al. 1994, 27–30; Eastmond & Åkesson 2007, 11; Gustafson 2007, 37). Även jag närmar mig mitt forskningsområde ur ett aktörsperspektiv och ser informanterna som reflexiva aktörer i enlighet med den brittiska sociologen Margaret Archer (2007). Jag vill bredda på förståelsen av de ungas sociala nätverk, i och med att området tidigare granskats relativt snävt. Många av studierna inbegriper enbart en beskrivning av nätverken och saknar en metateori. I kapitel 4 redogör jag närmare för avhandlingens centrala begrepp.

2. Ensamkommande flyktingbarn – bakgrund

I detta kapitel ger jag en bakgrund till aspekter gällande ensamkommande minderåriga flyktingar. Jag diskuterar olika relevanta termer samt redogör för varför och varifrån barnen i allmänhet kommer. Därtill diskuterar jag kortfattat socialarbetets roll och central lagstiftning samt presenterar hur asylprocessen går till.

2.1. Ensamkommande, minderårig och asylsökande

Alla mina informanter har kommit till Finland som *ensamkommande minderåriga asylsökande*. Enligt artikel 1 i FN:s konvention om flyktingars rättsliga ställning (1951, härafter kallad flyktingkonventionen) är en *flykting* någon som har en välgrundad rädsla för att bli förföljd i sitt hemland på grund av sin ”ras”, religion, nationalitet, politisk

åsiikt eller tillhörighet till viss samhällsgrupp och därför flytt till ett annat land. En *asylsökande* är inte en flykting, eftersom flyktingstatus enbart beviljas personer som fått *asyl* (Migrationsverket 2016b). Asyl är ett uppehållstillstånd som kan beviljas sökanden som uppfyller flyktingkonventionens definition av flykting (ibid, utlänningslagen 2004, 87 §). Enligt 88 § i utlänningslagen (2004) kan uppehållstillstånd även beviljas på grund av *alternativt skydd* ifall det finns en risk för att personen lider allvarlig skada i hemlandet och därför inte kan eller vill återvända. Paragrafen innefattar bland annat risk för att utsättas för dödsstraff eller tortyr, eller för att bli allvarligt skadad i samband med krig. Vidare kan ett tillfälligt uppehållstillstånd på grund av *tillfälligt skydd* beviljas, om sökanden för tillfället inte kan återvända till sitt hemland, exempelvis på grund av en miljökatastrof eller en väpnad konflikt. Uppehållstillstånd beviljas då för högst ett år i taget, sammanlagt högst tre år. (Utlänningslagen 2004, 109–110 §.) Asylsökanden som beviljas uppehållstillstånd på grund av alternativt skydd eller tillfälligt skydd beviljas inte asyl och får inte flyktingstatus (Migrationsverket 2016b). På vilka grunder mina informanter har fått uppehållstillstånd är inte relevant för mina forskningsfrågor. Jag refererar till dem som flyktingar, trots att alla kanske inte har flyktingstatus.

Begreppet ensamkommande minderåriga asylsökanden inbegriper asylsökanden under 18 år, som kommer utan en ansvarig vuxen eller som efter ankomsten lämnats utan ansvarig vuxen (Rådets direktiv om miniminormer för medlemsstaternas förfaranden för beviljande eller återkallande av flyktingstatus 2005, artikel 2). Enligt Henna Mustonen och Salli Alanko (2011a, 12) har de ensamkommande barnen ofta inte identitetsbevis med sig. I dessa fall utgås det ifrån att de är så gamla de själva anger sig vara, ifall det inte finns klara orsaker eller bevis att tro annat (Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa 2009, 9). I praktiken kan man inte alltid vara säker på att en asylsökande som säger sig vara minderårig verkligen är det. Jag utgår ändå från att mina informanter är i den åldern de uppger sig vara.

Förutom benämningen ensamkommande minderåriga asylsökande förekommer även *minderåriga asylsökanden utan vårdnadshavare*. Fastän den senare är vanligare i Finland, använder jag mig av den förra, eftersom det var den termen jag inledningsvis bekantade mig med. Ordet minderårig är långt och problematiskt att använda och jag har därför valt att främst använda ordet barn. Parallellt med detta använder jag ordet

ungdom, eftersom de flesta ensamkommande minderåriga asylsökanden som kommer till Finland är 15–17 år.

Varje barn har en individuell historia bakom sig och många har växt upp i länder med utdragna konflikter. De har inte möjlighet att leva ett tryggt liv och kan ha blivit offer för tortyr och våld, eller ha blivit förföljda på grund av familjens etniska eller politiska bakgrund. (UNHCR 2010, 18–24; Mustonen & Alanko 2011a, 11–12.) Mustonen och Alanko (ibid) beskriver hur många inte har möjlighet att fly lagligt, bland annat för att de inte har identitetsbevis. Dessa flyr istället olagligt och många familjer betalar människosmugglare stora summor pengar för resan, som ofta är farlig och både fysiskt och psykiskt tung (ibid 12–13; Helander & Mikkonen 2002, 50; UNHCR 2010, 29–51). Av etiska skäl har jag under mina intervjuer inte rakt ut frågat informanterna om deras flykt. Några valde däremot att frivilligt berätta, vilket jag redogör för i kapitel 6.1.1.

Till Finland kommer det mest pojkar från Somalia, Irak och Afghanistan. Det kommer färre flickor, bland annat på grund av risken att bli våldtagna eller kidnappade under resan. (Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa 2009, 6.) Andra orsaker är enligt Helander och Mikkonen (2002, 33) att pojkar i jämförelse med flickor ofta utsätts för större fara i hemlandet och värderas i vissa kulturer mera. Av de 3024 ensamkommande minderåriga asylsökande som kom till Finland år 2015 var 94 % pojkar. Allt som allt 1915 sökanden kom från Afghanistan, 635 sökanden från Irak och 253 sökanden från Somalia. (Europeiska migrationsnätverket 2015, 19.) I min studie har jag valt att inte inrikta mig specifikt på kön och könet hade ingen inverkan vid urvalet. Av mina fyra informanter är dock enbart en kvinna, vilket kan vara på grund av att det överlag kommer färre kvinnliga asylsökanden. Jag diskuterar urvalet och informanterna närmare i kapitel 5.2 samt könets betydelse i kapitel 7.1.

Den brittiska forskaren Heaven Crawley (2010) diskuterar ordet ”val” då det kommer till asylsökanden. Liksom Robinson och Segrott (2002, 27) samt Zimmermann (2010, 206–207) menar hon att asylsökanden inte väljer att flytta till ett visst land, utan att de är tvungna att göra det på grund av situationen i hemlandet. Detta till trots är även asylsökanden självständiga aktörer som gör egna val, vilka påverkas av faktorer såsom hemlandet samt personens ålder, kön, socioekonomiska ställning och utbildningsnivå.

Asylsökanden har inte lika många valmöjligheter som andra migranter har och det handlar i första hand om att ta sig till ett tryggt land. Därtill har många enbart några dagar på sig att planera resan. (Crawley 2010.) De som har möjlighet att välja till vilket land de flyr, gör valet bland annat utgående från sina sociala nätverk (ibid, 29–31; Robinson & Segrott 2002, 39–40). Speciellt ensamkommande minderåriga asylsökande väljer ofta inte vart de flyr, utan många får veta vilket land de kommit till först efter att de anlänt. Valet görs istället av någon annan, till exempel av föräldrarna eller av smugglare. (Helander & Mikkonen 2002, 49; Crawley ibid 5–6.) Mina informanter tangerar dessa frågor i sina berättelser, vilket jag redogör för i kapitel 6.1.1.

2.2. Socialt arbete med ensamkommande barn samt asylprocessen

Efter ankomsten till Finland kommer de ensamkommande flyktingbarnen i kontakt med olika professionella, däribland socialarbetare. Exempelvis har många unga ett behov av psykosocialt stöd (Sourander 2007, 483). Centralt inom socialt arbete med flyktingar är enligt Kathleen Valtonen (2001, 251) bland annat att främja bildandet av informella sociala relationer. I likhet med detta lyfter Ravi Kohli (2002, 32) fram att socialarbetare kan hjälpa de unga i spårandet av försvunna familjemedlemmar och med att komma i kontakt med organisationer. Därtill samarbetar socialarbetare med stödpersoner och fosterfamiljer (ibid). Socialt arbete har dessutom en viktig roll i integrationsarbetet (Berg 2012, 32) och i frågor gällande delaktighet i samhället och i arbetsmarknaden (Valtonen 2001). Invandrare i allmänhet har en svag ställning på arbetsmarknaden, vilket förutom att ha ekonomiska konsekvenser även försvårar delaktigheten (ibid, 254).

Kristiina Berg (2012, 31) framhäver att socialarbetare som arbetar med flyktingar bör ha en öppen och respektfull attityd samt kunna reflektera kring och ifrågasätta det egna arbetet och den egna kulturen. I arbetet med ensamkommande asylsökande barn upplever många socialarbetare kommunikationen vara en utmaning, bland annat eftersom barnen ofta inte berättar så mycket och socialarbetarna kan känna det vara svårt att veta vad man skall fråga (Eriksson 2013, 8). Ensamkommande flyktingbarn har ofta svårt att lita på myndigheter, vilket enligt Kohli (2002, 32) kan leda till att de, i rädslan för att inte få stanna i landet, inte vågar prata fritt om sina liv. Det kan ta flera år att uppnå en förtroendefull relation. Tystnaden kan för de unga medföra en känsla av trygghet, samtidigt som det kan kännas jobbigt. Socialarbetare har olika sätt att förhålla sig till de ungas tystnad. En del väntar tills de unga är redo att prata, medan andra

ifrågasätter de unga och det de berättar. (Ibid.) Kommunikationen försvåras av att människor med olika kulturell bakgrund tänker och förmedlar sina känslor på olika sätt (Eriksson 2013, 8).

Många forskare betonar vikten av att socialarbetare har tillgång till forskning och skolning om ensamkommande flyktingbarn (Kohli 2002, 33; Berg 2012, 32; Eriksson 2013, 8). Forskning och skolning är av betydelse även med tanke på socialarbeters syn på de unga. Marika Westerling och Synnöve Karvinen-Niinikoski (2010, 266–268) diskuterar socialarbeters syn på sina klienter, speciellt invandrarklienter, och menar att en del socialarbetare ser dessa som offer. Andra sätt att motverka detta vore att tillämpa kreativa deltagande metoder (ibid, 267–268; Berg 2012, 32).

Både för socialarbetet med ensamkommande barn och med tanke på barnens framtid i Finland, har lagstiftningen en betydelse. Lagstiftningen styrs långt av internationella konventioner, bland annat FN:s flyktingkonvention, som ger skydd åt flyktingars rättigheter (Juvonen 2012, 4). Ett annat viktigt avtal är FN:s konvention om barnets rättigheter. Konventionen fyra centrala principer är att alla barn är lika värda och har samma rättigheter, att barnens bästa alltid bör beaktas, att alla barn har rätt till liv och utveckling samt att barnens synpunkter bör respekteras (Unicef 2016). Med tanke på den säregna situation ensamkommande barn befinner sig i, finns det i den finländska lagstiftningen specialbestämmelser som gäller dem (Juvonen 2012, 90). Enligt lagen om främjande av integration (2010, 15 §) skall för minderåriga invandrare vid behov göras en integrationsplan. Paragrafen reglerar emellertid att en dylik plan alltid skall göras för ensamkommande barn. För att stöda och främja integrationen av ensamkommande barn ordnas därtill eftervård tills de unga fyller 21 år eller en vårdnadshavare kommer till Finland (ibid, 26–27 §).

2.2.1. Asylprocessen

Asylprocessen börjar med en ansökan om asyl hos gränskontrollmyndigheten eller polisen. I samband med detta tas fingeravtrycken, som för över 14-åringar registreras i EURODAC- fingeravtrycksregistret. Med hjälp av registret kan myndigheterna kontrollera ifall sökanden redan har ansökt om asyl i något annat medlemsland. (Mustonen & Alanko 2011b, 17.) EU-länderna samt Norge, Island och Schweiz har ingått en överenskommelse, enligt vilken bara ett land skall behandla en viss persons

asylansökan. I enlighet med detta så kallade Dublinförfarande kan en stat överföra behandlingen av en asylansökan till en annan stat, bland annat om sökanden har en familjemedlem, ett uppehållstillstånd, ett visum eller en tidigare asylansökan i det andra landet. Länderna kan även välja att inte tillämpa Dublinförfarandet, eftersom förordningen inte förpliktar länderna att överföra ansökningar. (Europaparlamentets och rådets förordning nr 604/2013.) Enligt Migrationsverkets statistik (2016a) tillämpas Dublinförfarandet i Finland enbart sällan. En av mina informanter hade visum till Italien innan han kom till Finland och för hans del valdes Dublinförfarandet att inte tillämpas.

De ensamkommande barnens ansökningar behandlas brådskande (utlänningslagen 2004, 6 §; Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa 2009, 17; Mustonen & Alanko 2011b, 17). Behandlingstiden för ansökningar som behandlas brådskande är enligt Migrationsverkets (2016c) uppskattning fem månader. I verkligheten kan behandlingen ändå ta ett år (Flyktingrådgivningen rf 2016). En åldersbedömning kan göras, om det finns tvivel kring den asylsökandes ålder. Åldersbedömningen, vars felmarginal kan vara upp till 2 år, görs oftast med hjälp av att granska skelettet eller tänderna. (Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa 2009, 15; Flyktingrådgivningen rf 2016.) I princip är åldersbedömningen frivillig – för att den skall kunna genomföras krävs skriftligt samtycke – men ifall personen utan godtagbar orsak vägrar undersökningen, behandlas denne som myndig (utlänningslagen 2004, 6 a §). Bland annat Flyktingrådgivningen rf (2016) har kritiserat tillämpandet av åldersbedömningar, på grund av att de inte alltid ger tillförlitliga resultat. Trots detta efterföljs testerna och sökanden vars tester visar en ålder över 18 år, behandlas som myndiga (ibid).

3. Tidigare forskning kring ensamkommande flyktingbarn

Till följande redogör jag för såväl nationella som internationella studier som behandlar minderåriga flyktingar och främst ensamkommande flyktingbarn och -ungdomar. Jag har riktat in mig på europeisk forskning, men har även läst doktorsavhandlingarna av de amerikanska forskarna Justin Scott Lee (2012) och Carrie Hartwell (2011). Trots att frågor gällande ensamkommande flyktingbarn är mer utforskat i till exempel Sverige, har jag funnit en del finsk forskning. Främst har jag bekantat mig med undersökningar av Anna Mikkonen, Mervi Kaukko och Krister Björklund. Anmärkningsvärt är att jag

funnit relativt få studier inom socialt arbete. I litteraturgenomgången har jag fokuserat på forskning som tangerar mitt forskningsintresse, det vill säga ensamkommande minderåriga flyktingar samt deras sociala nätverk, vardagliga liv och identitetsutveckling. Jag har även läst andra narrativa undersökningar, vilket har gett mig metodologiska verktyg för att utföra min egen studie. Den forskning jag bekantat mig med har jag sammanfattat i en tabell (se bilaga 5). Till följande diskuterar jag studier kring frågor gällande sociala nätverk. Därefter fokuserar jag på forskning som har samband med de ungas vardagliga liv och identiteter.

3.1. Ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk

Enligt ett flertal undersökningar består ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk till stort av andra ungdomar ur den egna etniska gruppen och kontakten till majoritetskulturen är mindre. Detta gäller främst kontakten till jämnåriga och flera studier tyder på att många har svårt att få vänner som hör till majoritetsbefolkningen. (Mels et al. 2008, 759–760; Stretmo & Melander 2013, 82, 89; Åkerlund 2014, 58.) Live Stretmo och Charlotte Melander (ibid, 82–83) observerar att språket inverkar på vänkretsen, i och med att det är enklare att bli vänner med personer som pratar samma modersmål. Intressant är också att de svenska forskarna Anne-Marie Wallin och Gerd Ahlström (2005, 137) i sin studie finner att många unga ännu efter cirka tio år i Sverige, har en vänkrets som i huvudsak består av personer med samma etniska bakgrund.

Till de sociala nätverken hör därtill vuxna och tidigare forskning framhåller betydelsen av att de unga har bestående relationer till vuxna. Dessa formella relationer, som bland annat består av socialarbetare och annan personal vid asylcentren, lärare, psykologer, präster och tränare, står för en stor del av det stöd barnen får. (Mels et al. 2008, 759; Hessle 2009, 148–149; Lee 2012, 120–127.) Vidare har familjen och släktingarna en viktig roll i många barns nätverk. Detta syns bland annat i att syskon som flytt till samma land, ofta har ett nära förhållande och stöder varandra (Mels et al. ibid, 760; Mikkonen 2011, 87).

Barnen har ofta möjlighet att på ett eller annat sätt upprätthålla kontakten till sina släktingar runt om i världen (Wallin & Ahlström 2005; Hessle 2009; Hartwell 2011, 108), men inte alltid. Cindy Mels et al. (2008, 760) menar till exempel att största delen av deras informanter inte överhuvudtaget vet något om sina familjer, trots att de gärna

skulle ha kontakt med dem (jmf. Kohli 2002, 32). Enligt Stretmo och Melander (2013, 77–80) upplever de ungdomar som har möjlighet att hålla kontakt med sin familj, att detta främst stöder deras välmående. Kontakten till familjemedlemmarna sker ofta per telefon (ibid, 78; Åkerlund 2014, 45; Eriksson & von Greiff 2014, 89–90), vilket innebär att upprätthållandet av nätverken är beroende av yttre faktorer, så som tillgång till telefon eller internet. Upprätthållandet av kontakten kan även begränsas av ekonomiska aspekter (Stretmo & Melander ibid; Björklund 2014, 63).

Dock observerar ett flertal forskare att möjligheten att ha kontakt med sin familj inte alltid är en positiv sak, som även bland ungdomarna väcker motstridiga känslor. Exempelvis beskriver den svenska forskaren Eva-Marie Åkerlund (2014, 45) att barnen i hennes studie upplever telefonsamtalen som konstgjorda, på grund av att de inte längre känner till varandras vardag. Föräldrarna i hemlandet kan också vara oroliga för sina barn, vilket för barnen kan kännas jobbigt. Det här kan leda till att barnen inte vill prata om sina svårigheter med föräldrarna. (Ibid; Stretmo & Melander 2013, 80–81; Eriksson & von Greiff 2014, 89; Backlund 2014, 132.) Många asylsökanden, såväl barn som vuxna, är ofta oroliga för sina släktingar i hemlandet och speciellt oroliga är de ifall de har släktingar som förvunnit (Sourander 2007, 483; Lähteenmäki 2013, 161; Stretmo & Melander 2013, 78; Eriksson & von Greiff 2014, 89). Upprätthållandet av kontakten till dessa kan medföra ett lugn, ifall släktingarna mår bra (Hartwell 2011, 161). Förutom en oro för släktingarna lyfter Kohli (2002, 32) fram att somliga även känner skuld över att själva vara i säkerhet.

Marie Hessle (2009, 79–80) och Carrie Hartwell (2011, 195) observerar dock att alla ensamkommande barn inte är utan släktingar i det nya landet, utan en del reser tillsammans med släktingar och andra har släktingar i landet som väntar på dem. De unga kan uppleva dessa som sin familj och deras närvaro kan kännas som en trygghet. Ankomsten till det nya landet kan också underlättas, då släktingarna utgör ett bekant sammanhang. (Hessle ibid.) Därtill kunde det tänkas att de även i övrigt får stöd av sina släktingar att behandla de svårigheter de stöter på (ibid, 147; Hartwell 2011, 161). Stretmo och Melander (2013, 85–87) uppmärksammar likväl att graden av stöd varierar och för en del kan det handla om känslomässigt stöd, medan det för andra enbart är fråga om praktiskt stöd.

3.2. Forskning om det vardagliga livet och utvecklandet av identiteter

Det förekommer en del forskning om flyktingbarns vardagliga liv och olika aspekter som anknyter till detta. Enligt Derluyn och Broekaert (2008, 322) kan ankomsten till det nya landet för många innebära en lättnad över att vara i säkerhet, men på samma gång medföra ett flertal nya utmaningar, bland annat i att uppnå en ställning i samhället. Det handlar ofta om ett nytt obekant samhälle, som fungerar annorlunda än vad de är vana vid. Precis som invandrare i övrigt, står de ensamkommande unga inför utmaningen att balansera integrationen till det nya landet med desintegrationen från det ursprungliga hemlandet. (Kohli 2002, 31–32.) Även frågor gällande delaktighet och tillhörighet blir aktuella och dessa frågor är av betydelse för anpassningen och utvecklandet av identiteter (Mikkonen 2011, 86–87).

För såväl anpassningen till det nya landet som för välmåendet, har skolan en central betydelse (Mikkonen 2011, 88; Pastoor 2013; Björklund 2014, 35–43, 78–79). Många ensamkommande flyktingbarn uppskattar skolgången (Lee 2012, 128–132; Pastoor *ibid*; Kaukko 2015, 83–84) och ser utbildning som en nyckel till en bättre framtid (Lee *ibid*; Kaukko *ibid*). Minna Lähteenmäki (2013) har i sin doktorsavhandling studerat det dagliga livet för asylsökande barn som kommit till Finland tillsammans med åtminstone en förälder. Även hennes studie visar barnens entusiasm gentemot skolan, vilket hon menar att bland annat kan bero på att de där får lära sig finska, får uppmärksamhet och har möjlighet att uttrycka sina erfarenheter och åsikter (*ibid*, 175). Den norska forskaren Lutine de Wal Pastoor (2013) diskuterar å andra sidan skolans två betydelser för ensamkommande barn: dels är det ett ställe där de lär sig och utvecklas, dels ett ställe att träffa andra jämnåriga (jmf. Björklund 2014, 40). Ett flertal andra undersökningar urskiljer dock en indelning mellan eleverna som hör till majoritetsbefolkningen och flyktingbarnen, både gällande ungdomar som går i skilda förberedande klasser och ungdomar som går i vanliga klasser (Mels et al. 2008, 759; Eriksson 2013, 6; Pastoor 2013, 37; Stretmo & Melander 2013, 14–15). Trots att en stor del av de unga själva ser skolgången som något positivt, visar tidigare forskning på att ungdomar med invandrarbakgrund, bland annat med anledning av svaga språkkunskaper, kan ha svårt med studier efter grundskolan (Mäkisalo-Ropponen 2012, 25; Björklund 2014, 37–38). Detta visar på vikten av att de unga lär sig finska eller svenska, vilket underlättas av att de har kontakt med majoritetsbefolkningen (Mäkisalo-Ropponen *ibid*, 25–26).

I forskning kring ensamkommande flyktingbarns identiteter framkommer det bland annat att barnen kan uppleva att de i och med flykten förlorat sina identiteter. Detta på grund av att stora delar av det som tidigare varit en del av deras identiteter förändrats då de blivit tvungna att flytta till ett främmande land och lära sig ett nytt språk. (Gustafsson et al. 2012, 72–73; Åkerlund 2014.) Gustafsson et al. (ibid) betonar att förlusten av identiteterna hör samman med faktorer som att personer i omgivningen skriver ens namn fel eller inte utan att fråga vet varifrån man är hemma samt att inte själv veta var man hör hemma. Justin Scott Lee (2012, 74–75) diskuterar dessa aspekter utgående från tanken att identiteterna utvecklas och att detta sker såväl i hemlandet som fortlöpande i det nya landet. Både tidigare svårigheter, det vill säga sådant de varit med om innan och under flykten, och svårigheter vid anpassandet till det nya landet inverkar på identitetsutvecklingen (ibid, 105–107).

Trots att utvecklingen av identiteter är något alla ungdomar genomgår menar Mikkonen (2011, 86–87) att det utgör en större utmaning för de ensamkommande unga än för personer som inte är flyktingar. Ungdomarna är tvungna att ensamma i ett nytt land utveckla nya identiteter och detta gör de ofta utifrån den sociala miljön och personer de kommer i kontakt med. Identiteterna utvecklas både utgående från en själv och de i omgivningen. (Gustafsson et al. 2012, 72–73; Lee 2012, 104–107; Eriksson 2013, 6; Åkerlund 2014, 64–66.) Forskning tyder på att många ensamkommande flyktingbarn känner sig som främmande, vilket leder till att de identifierar sig som den avvikande ”invandraren” (Åkerlund ibid; Eriksson & von Greiff 2014, 113). Kollektiva identiteter uppstår även lätt då ungdomarna bor tillsammans och går i samma klass (Åkerlund ibid). Trots att de unga ofta har svårigheter att känna tillhörighet i det nya samhället menar Eriksson och von Greiff (ibid) att de kan känna sig hemma både i hemlandet och i det nya landet. Utvecklingen av en kulturell identitet, det vill säga att hitta en balans mellan hemlandets kultur och kulturen i det nya landet, kan vara en utmaning. Många ungdomar lär sig dock att finna en balans. (Lee 2012, 107–113.)

Iögonfallande i litteraturgenomgången är att en stor del av den internationella forskning som gjorts kring flyktingbarn fokuserar på psykisk hälsa. Flera av studierna med detta fokus framhåller förekomsten av posttraumatiskt stressyndrom (Derluyn & Broekaert 2007; Hodes et al. 2008; Huemer et al. 2009). All forskning om frågor relaterade till flyktingungdomars psykiska hälsa fokuserar ändå inte på psykisk ohälsa och

riskfaktorer. Mervi Kaukko (2013, 14; 2015, 81) menar att alla ensamkommande barn inte är traumatiserade och har dålig psykisk hälsa. Därtill lyfter Kirsi Peltonen (2011, 61–62) fram att traumatiska händelser inte alltid leder till trauma, utan beroende på individuella orsaker, kan de även leda till psykisk tillväxt. För välmåendet skyddande faktorer är bland annat ett tillräckligt socialt nätverk, som även inkluderar personer som hör till majoritetsbefolkningen, samt att ha en studieplats eller ett jobb (Wallin & Ahlström 2005, 137–138; Hartwell 2011, 155–163; Stretmo & Melander 2013, 208–209). I Finland är det dock för invandrare, speciellt för flyktingar, ofta svårt att få jobb, trots utbildning och språkkunskaper (Forsander 2002; Björklund 2014, 69–70). Många ungdomar upplever också religionen, som en för välmåendet stödjande faktor (Wallin & Ahlström 2005, 137; Lee 2012, 127; Eriksson & von Greiff 2014, 113–114).

Tidigare forskning visar att det finns olika aspekter att beakta och att frågor gällande ensamkommande flyktingbarn kan studeras från olika synvinklar. Även med tanke på detta är valet av narrativ metod lämpligt för min studie. Metoden tillåter informanternas perspektiv att leda i och med att deras berättelser ligger i centrum. Förutom att bekanta mig med forskning kring ensamkommande minderåriga flyktingar, har jag även läst narrativa studier som berör andra ämnen. Detta för att inspireras och lära mig mer om att tillämpa metoden. Speciellt Marja Pentikäinens (2005) doktorsavhandling *Loputon matka: vietnamilaisten ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta* och Kirsi Nousiainens (2004) doktorsavhandling *Lapsistaan erillään asuvat äidit: Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja* har inspirerat mig i min egen forskningsprocess. Dessa två har inte bara gett mig exempel på narrativa studier, utan jag har även haft nytta av dem då jag reflekterat över min studies teoretiska referensram. Ett centralt begrepp i Nousiainens studie är identitet, vilket också är ett av begreppen i min avhandling. I min studie är även transnationalism en utgångspunkt och det samma gäller för Pentikäinens avhandling.

4. Teoretisk referensram

I min studie tillämpar jag en abduktiv ansats (se även kapitel 2). Vid en abduktiv ansats styr teorier och annan tidigare kunskap inte studien, utan ger en ram som forskaren kan använda sig av för att dra slutsatser vid analysen. Analysen baserar sig inte direkt på teorier, utan den utgår från materialet. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 96–100.) Både det

empiriska materialet och teorierna utvecklas under forskningsprocessens gång och de tolkas gentemot varandra. Teorierna och annan tidigare kunskap hjälper forskaren att förstå fenomenet som undersöks. (Alvesson & Skoldberg 2008, 55–56.) Detta innebär bland annat att jag, innan jag samlade in mitt material, läste in mig på några teorier som jag tänkte kunde utgöra en teoretisk referensram för min studie. För att min teoretiska bakgrund inte skall styra intervjuerna för mycket och för att teorierna skall passa det empiriska materialet, fastställde jag de slutgiltiga teoretiska utgångspunkterna först efter att jag utfört intervjuerna. I början av forskningsprocessen, fram till analysen av det empiriska materialet, såg jag begreppen sociala nätverk och identitet som de mest centrala. Efter analysen blev det klart att betoningen ligger på sociala nätverk och att identitetsfrågor har en mindre roll i informanternas berättelser. Därtill har transnationalistiska perspektiv genomgående varit ett centralt begrepp, men allt efter som analysen framskridit har jag omformulerat min förståelse av perspektiven. Jag presenterar dessa teoretiska begrepp närmare i detta kapitel.

Jag utgår från aktörskap och ser mina informanter som reflexiva aktörer. Centralt för aktörskap är enligt den brittiska sociologen Margaret Archer (2007, 4) individers reflexivitet, vilket hon definierar som inre konversationer där människor ”betraktar sig själva i förhållande till sina (sociala) kontexter och vice versa”. På basen av dessa reflektioner gör människor beslut om sina handlingar (ibid). Man måste enligt Archer (ibid, 87–88) under hela sina liv genom inre dialoger göra prioriteringar och reflektera kring dem. Våra handlingar avspeglar våra prioriteringar och genom dessa skapar vi oss en plats inom den sociala strukturen. Det går ändå inte att inta vilka sociala roller som helst, utan det finns strukturella och kulturella begränsningar, så som fördelningen av resurser och vilka roller som finns tillgängliga. (Ibid.) Reflexivitet är speciellt viktigt vid kontextuell diskontinuitet, det vill säga i situationer där den sociala kontexten förändras. Då den kontextuella verkligheten är annorlunda, finns det ett behov av att genom inre konversation fundera över hur man skall lösa situationen. (Ibid, 38–39.) Archer (ibid, 53–54) menar att det nuförtiden i många delar av världen har blivit allt svårare att leva med kontextuell kontinuitet, eftersom omgivningen ständigt förändras. Vikten av reflexivitet har dessutom blivit allt större, på grund av de förändringar globalisationen medför (ibid, 52–53).

Reflexivitet är ändå inte alltid så enkelt. Tarja Juvonen (2015) ser aktörskap som något tidsbundet och som betonar individens handlingskraft. Hon menar att de val en person gör i nutiden påverkar framtiden och att både nutiden och framtiden tolkas utifrån det förflutna. Detta kan av olika orsaker vara en utmaning, bland annat på grund av de erfarenheter man har varit med om. (Ibid, 36–38.) Många ensamkommande flyktingbarn har svåra erfarenheter, vilket kan påverka deras möjligheter att reflektera kring sig själva och sin kontext. I kapitel 7.2 diskuterar jag mina informanternas förmåga att vara reflexiva.

4.1. Sociala nätverk

Sociala nätverk hänvisar till förhållanden mellan människor och är av betydelse för en persons hälsa och välmående. Begreppet lanserades av den engelska antropologen John Barnes på 1950-talet då han använde det för att beskriva kontakten mellan invånare på en ö i Norge (Mitchell 1974, 279–280; Forsberg & Wallmark 1998, 41–42; Skårner 2001, 8; Klefbeck & Ogden 2003, 61). Enligt Forsberg och Wallmark (ibid, 10) hör människor från olika delar av en persons liv till det sociala nätverket, exempelvis familj, släktingar, vänner, myndigheter och andra man direkt eller indirekt kommer i kontakt med. Alla i nätverket kanske inte känner till varandra, men det de har gemensamt och orsaken till varför de hör till nätverket, är att de har någon slags roll och betydelse för personen vars nätverk de hör till (ibid; Mitchell 1974, 288; Skårner 2001, 12). Andersson (1985, 62) skiljer här mellan täta och glesa nätverk och menar att alla personer i ett tätt nätverk känner varandra, medan de inte behöver göra det i ett glest nätverk.

Fastän sociala nätverk kan kartläggas, betonar Skårner (2001, 12–13) att det inte går att entydigt fastslå hur många personer som ingår i nätverket. Människor har olika åsikter om vem som kan räknas höra till nätverket och därmed är alla kartläggningar av sociala nätverk kartläggningar av delnätverk (ibid). Detta gäller i största grad min studie. Jag utgår från att alla personer mina informanter nämner, är en del av deras delnätverk. Trots det här använder jag också i fortsättningen benämningen nätverk och inte delnätverk.

Förutom att kartlägga vem som hör till nätverket, är det även relevant att beskriva relationerna och på det sättet få fram nätverkens betydelse för personen ifråga (Mitchell

1974, 288–295; Andersson 1985, 59; Forsberg & Wallmark 1998, 42; Klefbeck & Ogden 2003, 61). En vanlig indelning av nätverken är att skilja mellan primära och sekundära relationer. Till de primära relationerna hör de personer man är i nära kontakt med och har stöd av då man har det svårt. Till detta informella nätverk hör bland annat familjen, vänner och grannar. De sekundära, formella relationerna består däremot av professionella. (Forsberg & Wallmark *ibid*; Klefbeck & Ogden *ibid*, 62.) Enligt Klefbeck och Ogden (*ibid*) beror behovet av det formella nätverket på hur stort det informella är och vice versa. Det här innebär att de som har en stor släkt och många vänner som stöd vid en kris eller annan svår situation, inte är i lika stort behov av professionellt stöd som de som inte har ett så stort informellt nätverk.

Som vi sett i kapitel 3 spelar såväl de informella som de formella nätverken en stor roll i flyktingbarnens liv (Wallin & Ahlström 2005, 132; Mels et al. 2008, 760; Hessle 2009, 148–149; Lee 2012) och jag är intresserad av att se vilken betydelse mina informanter tillskriver de olika relationerna då de berättar om sina nätverk. Speciellt intresserad är jag av hurdan betydelse relationerna har för hur informanternas vardag i det nya landet har formats, vilket min andra forskningsfråga handlar om. Tidigare studier uppmärksammar både lokala och transnationella relationer och även jag granskar hur mina informanter diskuterar sina relationer till människor i olika länder. Därmed redogör jag till följande för de transnationella perspektiven.

4.2. Transnationella sociala relationer

Transnationalism betonar att migranternas sociala nätverk sträcker sig över nationsgränser och att migranter upprätthåller relationer såväl i hemlandet som i det nya landet (Basch et al. 1994, 7; Gustafson 2007, 22). Transnationella perspektiv inbegriper mer än enbart sociala relationer. Exempelvis framhäver Linda Basch et al. (*ibid*) att invandrare genom sina dagliga handlingar bildar sociala, ekonomiska och politiska relationer med människor på olika håll i världen. Transnationella ekonomiska relationer uppstår exempelvis när migranter skickar pengar eller andra gåvor till personer i de ursprungliga hemländerna (Vertovec 2001, 575; Eastmond & Åkesson 2007, 25; Gustafson 2007, 29). Politisk transnationalism är enligt Gustafson (*ibid*, 27) som tydligast då migranter engagerar sig politiskt antingen i ursprungslandets eller det nya landets politik. Migranter kan också utan problem vara politiskt aktiva i båda länderna (Basch et al.

1994, 114–118). I min studie är jag främst intresserad av informanternas sociala relationer och varken ekonomiska eller politiska relationer är av relevans.

De transnationella perspektiven utvecklades i början av 1990-talet då forskare i USA insåg att de dåtida teorierna inte var tillräckliga för att beskriva internationell migration. Forskare ansåg att de inte längre kunde skildra den omfattande kontakt invandrare hade med sina hemländer. (Basch et al. 1994, 4–7; Gustafson 2007, 15.) Den amerikanske forskaren Steven Vertovec (2001, 576) betonar dock att det inte är fråga om ett nytt teoretiskt perspektiv, utan att transnationalism bygger på ett flertal andra perspektiv. Transnationalistiska relationer är inte heller i sig nya, utan har funnits länge (ibid; Portes 2003, 874–875). Däremot har det fått nya dimensioner i och med den utveckling av teknologi som skett under de senaste årtiondena (Portes ibid). Det är nuförtiden lätt för människor på olika håll i världen att hålla kontakt med varandra, bland annat genom telefon, internet och att besöka varandra (Vertovec 2001, 574–575; Eastmond & Åkesson 2007, 13; Gustafson 2007, 22; Åkesson 2007, 297–303). Som vi sett i kapitel 3, gäller detta även för många ensamkommande flyktingbarn, som har möjlighet att kommunicera med sina föräldrar och andra familjemedlemmar. Enligt Brunnberg et al. (2011, se Stretmo & Melander 2013, 78) kallar många forskare transnationella föräldraskap, som tillämpar modern teknik för att kommunicera, för skype motherhood.

Transnationella sociala nätverk uppkommer genom geografisk mobilitet, till exempel när en familjemedlem flyttar till ett annat land (Eastmond & Åkesson 2007, 8; Gustafson 2007, 22). De transnationella nätverken kan uppmuntra kedjemigration, det vill säga att människor migrerar till länder där någon bekant redan bor (Gustafson 2007, 23). Ett flertal forskare, så som Alejandro Portes (2003, 876–877) samt Marita Eastmond och Lisa Åkesson (2007, 13–14), observerar ändå att inte alla migranter upprätthåller transnationella nätverk. Tvärtom, Portes (ibid) menar att det enbart handlar om en minoritet. En del migranter väljer själva att inte hålla kontakten till personer i hemlandet, medan andra inte har någon att hålla kontakt med eller inte har möjlighet att göra det (Eastmond & Åkesson 2007, 13–14). Det är dock enligt Gustafson (2007, 34–35) svårt att dra gränsen för vad som är transnationell migration. Det finns migration som är mer transnationell än annan och migranter som är mer aktiva än andra (ibid).

Till transnationalism hör även andra slags sociala och kulturella relationer, till exempel beträffande religionen (Vertovec 2001, 575–576; 2009, 128–155). Upprätthållandet av sin kultur och religion är enligt Vertovec (2009, 138–139) inte alltid problemfritt, utan kan medföra konflikter i det nya landet. De migranter som i det nya landet hör till en etnisk eller religiös minoritet blir ofta självmedvetna om sin etnicitet eller religion. Det samma gäller exempelvis då en migrant träffar på personer som hör till samma religion, men vars religiösa vanor skiljer sig från de egna. (Ibid, 140–141.)

Transnationalism som jag definierar betonas ett aktörsperspektiv, i och med att det centrala är migranterna och deras handlingar (Basch et al. 1994, 27–30; Eastmond & Åkesson 2007, 11; Gustafson 2007, 37). Det handlar inte om att enbart beskriva migranternas nätverk genom att se dem som objekt, utan att se migranterna som aktivt handlande subjekt (Basch et al. ibid; Gustafson ibid). Ett starkt aktörskap blir synligt då mina informanter diskuterar sina transnationella relationer. Även Eastmond och Åkesson (2007, 27) framhäver att transnationella relationer inte finns i sig, utan att de uppkommer genom olika handlingar. Förutom migranterna själva, upprätthåller också personer i hemlandet transnationella relationer och den transnationella aspekten för ofta med sig förändringar för alla parter (ibid).

Forskare så som Vertovec (2001) och Gustafson (2007, 31–33) betonar att transnationalism och identitet är två begrepp som går hand i hand. Enligt Vertovec (ibid, 573) är kollektiva identiteter, som baserar sig på gemensamma geografiska ursprung, en förutsättning för transnationella relationer. Identiteter omförhandlas och utvecklas inom transnationella sociala världar (ibid). Gustafson (2007, 32) å sin sida påminner om att migranternas identitetsupplevelser skiljer sig åt och det förekommer variation gällande graden av känsla av tillhörighet till det nya respektive ursprungliga samhället. Upprätthållandet av relationer till det ursprungliga hemlandet innebär ändå inte att migranten inte kan känna tillhörighet till det nya samhället, utan möjliggör multipla identiteter (ibid; Basch et al. 1994, 34–45; Eastmond & Åkesson 2007, 9).

4.3. Identitetsutveckling i en föränderlig omgivning

Identitet har blivit allt mer aktuellt i och med att människors sociala nätverk konstant förändras (Howard 2000, 367–368). Enligt ett flertal forskare handlar det om ett

mångtydigt begrepp, som undersökts flitigt inom olika discipliner (Gleason 1983, 910; Brubaker & Cooper 2000; Vertovec 2001, 573). På grund av detta kritiserar många begreppet. Bland annat menar Brubaker och Cooper (ibid, 1) att det antingen kommit att innebära för mycket, för lite eller inget alls. De argumenterar för att forskare hellre kunde använda andra begrepp, exempelvis identifikation, självförståelse, social position eller tillhörighet (ibid, 14–21). Trots kritiken har jag valt att använda såväl begreppet identitet som identifikation. Mitt intresse är inte att fördjupa forskning om identitet, utan att bidra till en större förståelse för betydelsen av unga flyktingars sociala nätverk. Philip Gleason (1983, 910) betonar att såväl skribenter som läsare antar det finnas en gemensam förståelse för identitet, fast detta oftast inte är fallet. Därför är det viktigt att definiera begreppet och min förståelse av det.

Enligt John Cotterell (1996, 5) innebär identitet hur en person definierar sig själv i förhållande till andra. Han menar att såväl självkategorisering som gruppidentifikation är en del av processen för att utveckla en personlig identitet. Jonas Stier (2003, 12) betonar å andra sidan att identiteter utvecklas och bör förstås utgående från yttre och inre faktorer, så som livserfarenhet, den sociala och kulturella omgivningen samt livs- och utvecklingskriser. Han lyfter vidare fram att de som av någon orsak anses vara annorlunda, till exempel invandrare, ofta identifieras utifrån detta. Denna identitet, som kan utvecklas utgående från bland annat hudfärg, etnicitet eller nationalitet, gör en indelning mellan människor. Det uppstår en klyfta mellan grupperna samtidigt som det kan länka samman personer inom grupperna. (Ibid, 57–58.) I likhet med det här menar Judith Howard (2000, 368–370) att identiteter konstrueras på såväl ett socialt plan, det vill säga utgående från tillhörandet av sociala grupper, som på ett personligt plan.

Stuart Hall (1999, 21) skiljer mellan tre sätt att uppfatta identitet. Enligt det första synsättet har människor en inre kärna, som ständigt utvecklas men i stora drag förblir oförändrad under hela personens livstid. För det andra kan identiteter uppfattas vara socialt konstruerade. Enligt detta sociologiska synsätt är identiteterna beroende av den sociala miljön och uppkommer i interaktion mellan individen och samhället. Slutligen kan identiteter anses vara något som ständigt utvecklas i förhållande till den omgivande kulturen. Denna postmoderna uppfattning framhåller att det kan finnas flera motstridiga identiteter inom en och samma person och dessa bildar inte något enhetlig kärna. Det finns alltså inte något inre ”jag”. (Ibid, 21–23.) Enligt Anu Kantola (2017) har många

nuförtiden motstridiga identiteter och hon diskuterar detta utgående från att det inom samma person kan finnas två olika ”jag”. Av de synsätt Hall presenterar liknar det postmoderna mest mitt eget sätt att se på identiteter.

Den ryska kulturforskaren Michail Bakhtin (1981) utvecklade det dialogiska perspektivet utifrån tanken om att identiteter konstrueras i social interaktion genom dialog (Hajdukowski-Ahmed 2008, 30). Vid en granskning av interaktionen människor emellan är det enligt Hajdukowski-Ahmed (2008, 29–32) viktigt att granska den historiska och sociala kontext personen befinner sig i. Interaktionen påverkas av faktorer, så som kön, socioekonomisk status, kultur, sexualitet, etnicitet och ras (ibid, 31). Flyktingar genomgår många förändringar såväl i hemlandet och under flykten som i det nya samhället. I det nya landet kommer de i kontakt med en främmande omgivning, kultur och personer. Varje förändring har sitt inflytande på identiteterna och det uppstår en så kallad dialogisk kamp när aspekter både från den ursprungliga kulturen och den nya kulturen blir en del av vardagen. (Ibid, 29–32; DeSantis 2001.)

En viktig del av identiteterna är enligt Papadopoulos (2002) känslan av ett hem, vilket alla flyktingar har förlorat. Han menar att förlusten av hemmet och den stabilitet känslan av ett hem innebär, medför ett tomrum, som många känner ett behov av att fylla (ibid 15–16). Dessa perspektiv är relevanta för min studie och jag förstår identitet som något som genomgående utvecklas utgående från omgivningen och tidigare erfarenheter. Mina informanter har alla i och med flykten genomgått livsförändringar, eventuellt även livskriser, och både den sociala och kulturella omgivningen har förändrats. Dessa aspekter kan ha en betydelse för hur deras identiteter utvecklats. I enlighet med det postmoderna synsättet (Hall 1999, 21–23) utgår jag från att människor kan ha motstridiga identiteter och att det inom samma person kan finnas flera olika ”jag”. I min analys granskar jag även hur identiteter utvecklas i interaktion människor emellan och hur mina informanter diskuterar sin dialogiska kamp.

5. Metod- och materialdiskussion

I detta kapitel redogör jag för studiens metodologi. Jag argumenterar för valet av forskningsmetod och presenterar metoden. Därtill beskriver jag hur materialinsamlingen

och analysen gått till. Kapitlet innehåller även en diskussion kring de viktigaste forskningsetiska principerna.

5.1. Narrativ metod

Mitt val av forskningsmetod baserar sig på studiens syfte, vilket är att granska unga flyktingars sociala nätverk samt hur de unga upplever att nätverken utvecklats och vilken betydelse de fått. Jag är intresserad av mina informanternas upplevelser kring mitt forskningstema och utför därmed en kvalitativ undersökning. Kvalitativ forskning handlar enligt Widerberg (2002, 15) om att studera innebörden av ett visst fenomen. Forskaren är med andra ord intresserad av studieobjektets egenskaper (ibid).

För att få svar på mina forskningsfrågor har jag intervjuat ensamkommande ungdomar och låtit dem berätta om sina liv och sina sociala nätverk samt vilken betydelse dessa har för det vardagliga livet i Finland och utvecklandet av identiteter. Det viktiga för min studie är berättelserna de unga berättar. Då detta är det centrala inom narrativa studier (Riessman 2001, 74) kändes valet av narrativ metod naturligt. Jag upplever att narrativ metod lämpar sig för min studie även eftersom informanterna då har möjligheten att själva välja vad de berättar och hur de berättar det. Det här är av betydelse ur ett etiskt perspektiv i och med att de alla har varit med om tunga händelser och att behandla dessa i intervjun kan ha oönskade konsekvenser (Hopkins 2008; Kvale & Brinkmann 2014, 110–111). Jag diskuterar de etiska aspekterna närmare i kapitel 5.3.

Anna Johansson (2005, 21) beskriver narrativa metoder som metoder för att samla in och analysera berättelser, såväl muntliga som skriftliga. Enligt Riessman och Quinney (2005, 393–394) finns det ändå inte en tydlig definition av narrativ, utan det kan variera allt från enstaka korta svar på en fråga till längre livsberättelser. Narrativ forskning är ett tvärvetenskapligt område med flera teoretiska och analytiska traditioner (Erkkilä 2005, 196; Johansson 2005, 20–22; Riessman & Quinney ibid, 392) och definitionen av narrativ kan variera beroende på disciplin (Riessman & Quinney ibid, 393–394; Riessman 2008, 5–6). Raija Erkkilä (2005, 196) observerar att detta möjliggör att narrativa undersökningar ser olika ut beroende på forskare. Dock betonar Riessman (2008, 5) att all text och allt prat inte är narrativ, utan det kännetecknande är att berättelsen har en klar struktur samt en genomgående röd tråd.

Johansson (2005) skiljer mellan olika sorters berättelser. Bland annat diskuterar hon livsberättelser, som lämpar sig vid undersökningar där fokus ligger på hur informanterna ger mening åt sina liv och utvecklar sina identiteter (ibid, 23). Det här är något jag i min studie är intresserad av och därmed har jag samlat in livsberättelser. Enligt Erkkilä (2005, 201) försöker forskare vid livsberättelsestudier ofta få material från en så lång period som möjligt, eftersom fenomenet som studeras gör det i förhållande till informantens liv. Narrativa undersökningar kan likväl vara intresserade av erfarenheter från en kortare period, till exempel att få svar på en enda fråga eller berättelse om en enda dag (ibid; Riessman 2008, 5). I min studie är jag intresserad av informanternas upplevelser och erfarenheter under en längre tid, vilket inverkar på valet att samla in livsberättelser. Jag vill höra hur de unga diskuterar sina sociala nätverk då de tänker tillbaka på olika perioder i sina liv. I min studie är det centralt hur de reflekterar kring sina nätverk i förhållandet till frågor gällande det vardagliga livet och utvecklandet av identiteter. Jag redogör för intervjuerna närmare i kapitel 5.2.

Narrativa undersökningar fokuserar även på annat än själva innehållet. Johansson (2005, 220) framhåller vikten av att reflektera kring hur berättelsen berättas och vilken struktur berättaren bygger upp. Det handlar inte enbart om språk och ordval, utan i berättelserna förekommer andra narrativa strategier, exempelvis vilka personer berättaren nämner samt hur han eller hon positionerar sig i förhållande till dem (Riessman 2001, 79). Detta upplever jag vara viktigt i min studie. Då mina intervjuer inte är utförda på informanternas modersmål, lägger jag ingen vikt vid språk och ordval. Däremot fokuserar jag på vilka personer som förekommer i berättelserna. Detta är av speciell vikt med tanke på mitt intresse för informanternas sociala nätverk.

Då berättelsen står i centrum är det viktigt att förstå informanternas upplevelser och det är inte relevant att fundera över om allt det som berättas verkligen har skett (Bryman 2011, 530; Erkkilä 2005, 198). Den centrala frågan vid narrativa analyser är inte "Vad hände egentligen?" utan "Hur skapar människor mening i det som hände?" (Bryman ibid). Johansson (2005, 223) betonar därtill att en berättelse alltid är bunden till en viss kontext och att det därför inte överhuvudtaget är möjligt att skildra faktiska sanningar vid livsberättelser. Detta är även något Riessman (2001, 81) understryker. Hon menar att berättelsen anknyter till kontexten i vilken den berättas och är därmed beroende av åhöraren. Berättaren väljer vad denne vill dela med sig av och vad som berättas kan

bero på vem som är åhörare. (Ibid.) Bland annat finns det en risk för att informanter som är av annan etnisk bakgrund än intervjuaren, svarar på det sätt de tror att är socialt begärda (Wallin & Ahlström 2005, 141). I kapitel 7.2 reflekterar jag över min position som vit ung finländsk kvinna och hur denna inverkat på intervjusituationen.

En del forskare, så som Erkkilä (2005), skiljer mellan livshistoria och livsberättelse. Livshistorisk forskning fokuserar på vad som verkligen hänt en person. Båda utgår från det personerna berättar, men livshistoriska forskare undersöker dessutom dokument för att få fram händelsernas verkliga karaktär. (Ibid, 197.) Eftersom de verkliga händelserna inte är av relevans för min studie, använder jag mig enbart av livsberättelse. I likhet med Johansson (2005) och Riessman (2001) ser jag berättelser som något människor skapar då de i en viss kontext tänker tillbaka på sina upplevelser. Mitt perspektiv på berättelser är i enlighet med Johanssons (ibid, 16–17) beskrivning, det vill säga att berättelser hjälper människor att bygga upp en struktur och en betydelse åt sina erfarenheter. Jag argumenterar med andra ord för att människor genom berättelser utvecklar sina identiteter och relationer (Nousiainen 2004, 31–32; Johansson 2005).

5.2. Materialinsamling

Jag har utfört sex narrativa intervjuer med fyra unga vuxna flyktingar, som kommit till Finland utan föräldrar som minderåriga. Jag valde att rekrytera informanter i huvudstadsregionen, eftersom det är där jag bor och studerar. Esbo stad upprätthåller grupp- och familjegrupper för ensamkommande minderåriga asylsökanden samt ansvarar för koordineringen av mottagandet av barnen (Moghaddam 2011, 105). Staden har även en eftervårdsenhet för 18–21 åriga med uppehållstillstånd. Jag inledde materialinsamlingen med att skicka e-post till chefen för invandrartjänsterna i Esbo. Hon hänvisade mig vidare till ledande socialarbetaren för eftervården.

Jag kontaktade den ledande socialarbetaren per telefon och berättade om min studie. På enheten var de villiga att samarbeta och när jag fått forskningslov från Esbo stad, beskrev jag per e-post hurdana unga vore lämpliga som informanter. Därtill skickade jag ett följebrev att ge potentiella informanter (se bilaga 1). I följebrevet beskrev jag vad studien handlar om och vad deltagandet innebär. För att få ett så mångsidigt material som möjligt, valde jag att inte avgränsa de unga enligt ålder, kön eller nationalitet. Det enda kriterierna var att de skulle kunna tillräckligt finska, svenska eller engelska för att

delta i en intervju. Jag ville inte avgränsa hur länge de bör ha bott i Finland, eftersom lämpliga informanter med betydelsefulla insikter då kunde ha blivit utanför. Detta visade sig vara ett bra beslut, i och med att intervjuerna med informanten som varit kortast i Finland, två år, genererade ett intressant material.

Enhetens två socialarbetare träffade klienter de upplevde kunde passa, berättade för dem om studien samt gav dem foljebrevet. De som var intresserade fick själva välja om de ville att socialarbetarna gav mig deras kontaktuppgifter eller om de själva ville kontakta mig. Socialarbetarna berättade om min studie för nio unga, varav fem ville att jag skulle kontakta dem. Några sade sig fundera på saken och eventuellt kontakta mig själva. De resterande var inte intresserade av att delta. Slutligen var det ingen som själv var i kontakt med mig. De som visat intresse kontaktade jag per telefon, för att komma överens om tidpunkten för intervjun. En av informanterna uteblev från intervjun och jag nådde inte henne per telefon senare. Av de slutgiltiga informanterna är en kvinna och tre män. De är i åldern 19–21, kommer ursprungligen från Somalia, Syrien, Angola och Irak och har bott i Finland 2–6 år. En av dem, som är skild och har två barn, är föräldraledig, medan de tre övriga är studerade. Dessa tre är alla ogifta utan barn.

Enligt socialarbetarna var språket den största utmaningen i att få tag i informanter. Då inte alla som socialarbetarna upplevde ha tillräckliga språkkunskaper ville delta, hade jag färre informanter än jag tänkt mig. Efter att jag utfört de första två intervjuerna, insåg jag att de inte gav mig ett tillräckligt djupt material. Därför valde jag att utföra två intervjuer med varje informant. På grund av problem med kollektivtrafiken, försenade jag mig från den andra intervjun med en av de unga. Han hade bytt telefonnummer, så jag kunde inte kontakta honom. En av de andra ville enbart delta i en intervju. Därmed lyckades jag utföra två mer djupgående intervjuer med två informanter.

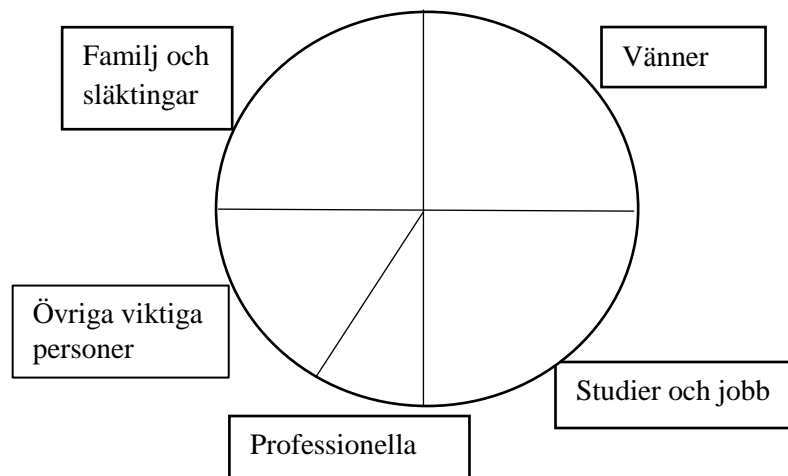
Intervjuerna utfördes i Esbo i augusti–november 2016. De var mellan en och två timmar långa, spelades in och transkriberades. De unga fick själva välja om de ville prata finska, svenska eller engelska. Samtliga intervjuer utfördes i huvudsak på finska. Delar av två intervjuer gick på engelska, men för att säkra anonymiteten har jag översatt alla citat till finska. Av samma orsak har jag i citaten ändrat på Ortsnamn och personnamn. Intervjuerna inledde jag med att berätta om mig själv och om min studie. Jag stävade efter att bygga upp en förtroendefull atmosfär, där informanterna kunde känna sig

bekväma. Jag betonade att deltagandet är anonymt och frivilligt. Jag redogör närmare för olika etiska principer i kapitel 5.3.

Riessman (2008, 23) menar att narrativa intervjuer ser annorlunda ut än andra forskningsintervjuer, eftersom forskaren strävar efter så detaljerade berättelser som möjligt. Själva intervjun kan vara uppbyggd på flera sätt. Det säkraste sättet att få informanterna att fritt berätta är att fråga så öppna frågor som möjligt. Dock behöver inte mer slutna frågor uteslutas, eftersom även de har en tendens att generera berättelser. (Riessman 1993, 54.) Detaljrika berättelser kräver ändå att forskaren uppmuntrar informanterna att prata fritt och tillåter att intervjun går in på andra spår än vad hon eller han ursprungligen tänkt sig. Forskaren bör med andra ord kunna bortse från en på förhand uppbyggd intervjustruktur. (Riessman 2008, 24.)

Min avsikt var att utföra mindre strukturerade intervjuer, vilket även Riessman (1993, 55) föredrar. Jag har av ekonomiska orsaker inte haft möjlighet till tolk och har därför beaktat språkaspekter både vid planeringen av intervjuerna samt vid utförandet av dem. Bland annat strävade jag efter att använda ett möjligen lätt språk. Innan intervjuerna gjorde jag upp en intervjuguide med stödfrågor (se bilaga 3). Vidare funderade jag kring visuella hjälpmedel och efter att ha bekantat mig med nätverkskartor, valde jag att be informanterna rita upp sådana. Jag tänkte att dessa kunde hjälpa dem att berätta om sina nätverk. Jag reflekterar i den avslutande diskussionen i kapitel 7.2 över hur intervjuerna gick språkligt sett samt hur nätverkskartorna fungerade.

Efter att jag presenterat mig själv och min studie, bad jag informanterna berätta kort om sig själva, bland annat hur gamla de är, varifrån de kommer, hur länge de bott i Finland och om de studerar eller jobbar för tillfället. Därefter bad jag dem rita upp sina sociala nätverk utgående från en färdig nätverkskarta (figur 1).

Figur 1. Social nätverkskarta. (Modifierad efter Klefbeck et al. 1988, se Seikkula 1994, 21–24.)

Nätverkskartan är indelad i fem sektorer: familj och släktingar, vänner, studier och jobb, professionella samt övriga viktiga personer. Under den första intervjun med varje informant, instruerade jag dem att placera ut personerna som ingår i deras nätverk utgående från sektorerna. Familj och släktskap förekommer i alla samhällen, men hur de förstås varierar. Exempelvis görs det ibland ingen skillnad emellan, utan alla som anses vara släktingar hör till familjen. (Eastmond & Åkesson 2007, 20–23; Eriksson Baaz 2007, 101.) Med tanke på detta valde jag att modifiera nätverkskartan använd av Klefbeck et al. (1988, se Seikkula 1994, 21–24) så att familj och släktingar hör till samma sektor. Istället lade jag till sektorn vänner. I min studie utgår jag från den definition av termerna som mina informanter har.

Då informanterna ritat upp sina nätverkskartor och vi diskuterat dem, bad jag dem berätta fritt det de ville om sina liv fram till nutid, med nätverkskartan som stöd. De fick välja om de ville börja berättelserna från tiden i hemlandet eller från det att de anlät till Finland. Tanken var att jag till en början i huvudsak enbart skulle lyssna på deras berättelser. Det visade sig ändå inte vara så enkelt att berätta fritt, vilket jag upplever att berodde på språksvårigheter. Därför blev intervjuerna mer strukturerade än jag tänkt mig och jag ställde frågor ur intervjuguiden. Jag strävade efter att med hjälp av möjligast öppna frågor låta de unga prata fritt, men ställde även slutna frågor.

Intervjuguiden fungerade som ett stöd för mig själv och jag ställde inte alla frågor som finns i den till alla. Intervjuerna utgick istället från de frågor de unga betonade.

Under den första intervjun med varje informant låg tyngdpunkten på deras livsberättelser och sociala nätverk, trots att även frågor kring identitet och anpassning behandlades. Den andra intervjun hade däremot fokus på identitet och framtiden. Innan de andra intervjuerna hade jag transkriberat och läst igenom de första intervjuerna. Detta gav mig möjligheten att be de unga berätta mer om något som de kort tangerat under de första intervjuerna, vilket jag upplever gav materialet ett större djup. De andra intervjuerna inleddes med dessa frågor, varefter diskussionen övergick i frågor gällande identitet. Mot slutet av intervjuerna fick informanterna berätta om sina framtidsvisioner.

5.3. Forskningsetik

Vid undersökningar är det av betydelse att beakta de forskningsetiska principerna och det gäller speciellt forskning som involverar människor. För min narrativa studie har jag intervjuat fyra unga vuxna flyktingar som kommit till Finland utan vårdnadshavare som minderåriga. Eftersom de hör till en utsatt grupp är det speciellt viktigt att följa de etiska principerna. Som forskare bör jag under forskningsprocessens alla skeden reflektera kring etiska frågeställningar och till följande redogör jag för hur jag gjort detta.

I min avhandling har jag genomgående strävat efter att efterfölja de etiska principerna. Vid planeringsskedet av en intervjustudie är det enligt Kvale och Brinkmann (2014, 105) viktigt att fundera över hur de som deltar, och den grupp dessa representerar, kan ha nytta av undersökningen. Samtidigt bör man fundera på möjliga konsekvenser studien kan ha för informanterna (ibid; Johansson 2005, 246). Till detta hör att tänka på att intervjuer kännetecknas av öppenhet, vilket ibland kan leda till att de som deltar berättar något de i ett senare skede önskar att de inte berättat. En forskare kan inte heller på förhand veta hur intervjun kommer att gå och etiskt problematiska situationer kan uppstå exempelvis om intervjun vid något skede går in på för svåra ämnen som berör informanten känslomässigt. (Kvale & Brinkmann ibid, 110–111).

Ur ett forskningsetiskt perspektiv är det därtill centralt att forskaren får deltagarnas informerade samtycke (Hopkins 2008, 40–42; Kvale & Brinkmann 2014, 105; Denscombe 2009, 197–200). Denscombe (ibid) menar att forskaren har en skyldighet att

berätta för dem som deltar hurdan forskning det är fråga om, vad medverkandet i undersökningen kan leda till samt att deltagandet är frivilligt och att de när som helst får avbryta och meddela att de inte längre önskar delta. Dessa aspekter framgår i följebrevet (se bilaga 1) som informanterna fick innan intervjuerna. De undertecknade även en samtyckesblankett (se bilaga 2) och på detta sätt fick jag deras skriftliga samtycke. Dessutom inledde jag intervjuerna med att berätta dessa saker.

Förutom det ovan nämnda, framgår det ur följebrevet att deltagandet är anonymt, det vill säga att deltagarnas identitet inte publiceras. Anonymitet är en betydelsefull forskningsetisk princip och enligt Kvale och Brinkmann (2014, 109) bör forskaren göra sitt yttersta för att informanterna inte skall kunna bli igenkända. Till detta hör även att forskaren skall ha lov av informanterna om denne tar med något i rapporten, till exempel ett citat, som gör att personen kan kännas igen (ibid). För att försäkra anonymiteten har jag vid redovisningen för resultaten av min analys i kapitel 6, valt att ändra informanternas namn och eventuella ortnamn. Jag upplever det ändå viktigt att poängtera att jag inte kunnat försäkra mina informanter absolut anonymitet, i och med att åtminstone socialarbetarna som valt ut dem för studien med största sannolikhet kommer att känna igen dem. Detta eftersom alla informanter är av olika nationalitet.

Vidare poängterar Kvale och Brinkmann (2014, 111–112) att forskarens roll är en betydelsefull etisk fråga i intervjustudier. Forskaren är den som planerar studien, samlar in det empiriska materialet och rapporterar resultaten. Den slutgiltiga forskningsrapporten avspeglar forskaren som person. Förutom att det är viktigt att rapporten är sanningsenlig och genomskinlig, är det även av betydelse att forskaren är oberoende och professionell. (Ibid.) Som jag redan nämnde i kapitel 5.1, har jag genomgående reflekterat kring min roll som en vit ung finländsk kvinna och forskare i socialt arbete. Denna kan påverka dels intervjustituationen och informanternas berättelser, dels analysen och mina tolkningar av berättelserna. Detta är något jag diskuterar vidare i kapitel 7.2.

Det finns vissa etiska problem som kan uppkomma speciellt vid intervjuer med flyktingar. Peter Hopkins (2008) har utgående från sina erfarenheter av studier med ensamkommande minderåriga asylsökanden skrivit en artikel där han behandlar etiska principer han anser vara viktiga att beakta. I artikeln framhåller han bland annat vikten

av att fundera noggrant kring hur forskningsprocessen utformas. Innan och under intervjuerna bör forskaren fundera på i vilken ordning frågor behandlas.

Ensamkommande flyktingbarn har svåra erfarenheter i bagaget och därför är det viktigt att reflektera kring intervjuguidens struktur. Etisk forskning beaktar att barnen inte skall ta skada av intervjun. (Ibid.) Trots att jag inte har intervjuat minderåriga, är dessa aspekter centrala i min studie. Alla flyktingar har upplevt tunga händelser och det kan ha oanade konsekvenser att i intervjun behandla dessa. Det här har jag funderat kring vid valet av metod, då jag gjorde upp intervjuguiden och under själva intervjun. Såväl innan som under intervjuerna, har jag tänkt på att vissa ämnen kan vara för känsliga att behandla. Vid intervjuerna fick de unga välja om de ville berätta något om tiden innan ankomsten till Finland och ifall de inte ville göra det, frågade jag inte något som tangerar detta. Uppföljningsintervjun avslutade jag med att fråga dem om de efter den första intervjun blev och funderade på något. På det sättet ville jag ge dem en möjlighet att diskutera tankar intervjun kan ha uppbrought.

5.4. Narrativ analys

Min analysprocess började innan materialinsamlingen då jag läste in mig på teorier och utformade de preliminära forskningsfrågorna. I enlighet med Johanssons (2005, 279) beskrivelse av forskningsprocessen i kvalitativa studier, har de olika skedena av min process inte efterföljt varandra linjärt, utan de har överlappat varandra och därmed skett parallellt. Genom att läsa tidigare forskning innan jag inledde materialinsamlingen, skapade jag mig en bild av forskningsfältet. Därtill kunde jag under intervjuerna relatera det informanternas berättade till tidigare kunskap och teorier. Dock strävade jag efter att vara öppen mot mitt empiriska material, såväl under intervjusituationen som medan jag läste igenom och analyserade de transkriberade intervjuerna. Detta underlättades av att jag fastställde den teoretiska referensramen först efter intervjuerna.

Under intervjuerna började jag skapa mig en uppfattning om materialet, vilken fördjupades när jag transkriberade intervjuerna. Allt efter som jag transkriberade intervjuerna, skrev jag sammanfattningar av berättelserna och av mina upplevelser av intervjusituationen. Detta utgjorde en betydelsefull del av analysprocessen och underlättade det fortsatta arbetet med berättelserna. Såväl medan jag transkriberade som då jag skrev sammanfattningarna, kunde jag urskilja berättelsernas största

återkommande teman. Med dessa i tankarna reflekterade jag kring lämpliga teoretiska utgångspunkter, samtidigt som jag fortsatte analysen av berättelserna.

Fokusen vid narrativa analyser ligger enligt Riessman (1993, 61) på berättelserna i sig och det centrala är att analysera och tolka berättelserna samt kontexten i vilken de berättas. I min studie är jag intresserad av informanternas berättelser och därmed lämpar sig en narrativ ansats för min analys. Med hjälp av en narrativ analys kan jag bäst få svar på mina forskningsfrågor, det vill säga få fram hurdana sociala nätverk de unga beskriver samt hurdan betydelse de tillskriver relationerna för deras vardagliga liv och hur deras identiteter utvecklas.

Det finns inte ett enda sätt att närma sig narrativa analyser (Lieblich et al. 1998; Johansson 2005; Riessman 2008). Exempelvis skiljer Lieblich et al. (ibid, 12–14) mellan fyra typer av narrativ analys beroende på var fokusen ligger:

Helhet – Innehåll	Helhet – Form
Del – Innehåll	Del – Form

Figur 2. Lieblich et al. (1998, 13) modell för att klassificera narrativ analys (översättning av Johansson 2005, 288).

För det första kan man i analysen välja mellan att se på materialet som en helhet eller att enbart se på delar av materialet. Helhetsperspektivet lämpar sig vid undersökningar där forskaren är intresserad av berättelserna som en helhet och hur informanternas liv har sett ut fram till nutid, medan delperspektivet är aktuellt då intresset ligger på något visst fenomen. För det andra kan man välja mellan att se på innehållet i materialet eller på formen av materialet. Detta utgör ändå en förenklad indelning och det går till exempel inte alltid att skilja mellan form och innehåll. (Lieblich et al. 1998, 12–14.) Även Johansson (2005, 287) betonar att dessa inte skall ses utestänga varandra. Hon menar, precis som Lieblich, att innehållet och formen inte går att analyseras avskilt från varandra. Frågan är däremot var fokusen ligger (Johansson ibid).

För att bäst få svar på mina forskningsfrågor har jag gjort en tematisk narrativ analys, eftersom det är innehållet i informanternas berättelser som främst intresserar mig. Det

centrala är alltså inte hur något sägs, utan vad som sägs (Riessman 2004, 706; Riessman 2008, 53–54). Riessman (2008, 58–59) betonar att själva språket, berättelsernas form eller intervjuarens roll inte är relevanta. Språket ses ändå som ett hjälpmedel vid analysen (ibid; Riessman 2004, 706) och jag analyserar tidvis också hur de unga berättar sina berättelser. Jag upplever att berättelserna som en helhet är relevanta, men vissa aspekter är för mitt forskningsintresse mer väsentliga än andra. Därmed har jag strävat efter att beakta såväl helheten som delar av berättelserna. Detta har jag gjort genom att analysera de delar av berättelserna som är relevanta för mitt forskningsintresse och relatera dessa delar till berättelserna i sin helhet.

Efter att jag transkriberat intervjuerna och skrivit sammanfattningarna, fortsatte jag analysen med att observera teman i berättelserna. Vid detta skede analyserade jag alltså berättelserna skilt för sig. Till en början gjorde jag en grov inledning i fem teman: översikt av de sociala nätverken, orsakerna till flykten, det vardagliga livet i Finland, identitetsutveckling samt framtiden. Dessa går delvis in i varandra och de sociala nätverken går som en röd tråd genom samtliga berättelser. Då jag gjort indelningen läste jag igenom berättelserna igen, men den här gången enligt teman. Parallellt med detta, analyserade jag informanternas nätverkskartor. Jag har inspirerats av den svenska forskaren Sven Hessles arbete med nätverkskartor. Efter att jag analyserat varje informants karta skilt för sig, sammanfattade jag dem i en karta (figur 3).

För att underlätta arbetet med berättelserna, grupperade jag ytterligare efter tema inom de fem huvudteman. Denna indelning var dock något diffus och tanken var mer att den skulle hjälpa mig strukturera arbetet med analysen. Därför var dessa underteman inte klart definierade. Jag har utgått från mina tre forskningsfrågor, det vill säga beskrivning av sociala nätverk, det vardagliga livet i Finland och utveckling av identiteter. I analysen ställer jag frågor om hur de unga tänker då de berättar sina livsberättelser. Vem är de och hur beskriver de den värld de lever i? Hurdana beslut gör de och vad har de gjort? Dessa frågor granskar jag i förhållande till sociala nätverk och utveckling av identiteter. Jag fokuserar även på reflexivitet och hur de unga ständigt granskar sig själv och den omgivande miljön. Medan jag arbetade med berättelserna bekantade jag mig närmare med litteratur om sociala nätverk, transnationalism och identitet. Utgående från det empiriska materialet ansåg jag dessa lämpa sig bäst som en teoretisk referensram.

6. Betydelsen av ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk för det vardagliga livet i Finland

I detta kapitel presenterar jag resultaten av min analys. Jag har delat in kapitlet enligt mina tre forskningsfrågor: 1) Hur ser de ensamkommande unga flyktingarnas sociala nätverk ut? 2) Hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna sina sociala nätverk för hur vardagen i det nya landet formas? och 3) Hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna de lokala och transnationella sociala relationerna för utvecklandet av identiteter?

6.1. Beskrivning av centrala sociala nätverk

I detta kapitel presenteras hur informanterna diskuterar sina sociala nätverk. I början av intervjuerna ritade de upp sina sociala nätverk, varefter de diskuterade kartorna. Tanken var att få en överblick av deras nätverk och att med hjälp av kartorna underlätta diskussionen. Min första forskningsfråga handlar om hur de ungas sociala nätverk ser ut. Jag har delat in denna fråga i fyra underrubriker: (1) under flykten (2) ankomsten till Finland och socialt stöd på grupphemmen (3) sociala relationer i transnationella rum samt (4) vänskapsrelationer i Finland.

6.1.1. Under flykten

Ensamkommande flyktingbarn har alla en individuell historia bakom sig och många har varit med om svåra erfarenheter, så som våld mot sig själva eller andra närstående personer (Helander & Mikkonen 2002, 48; Mustonen 2011, 7–8). Av etiska skäl hade jag i min intervjuguide inga direkta frågor gällande flykten eller tiden i hemlandet, utan informanterna fick själva välja om de ville berätta om sin bakgrund och vad de i så fall ville berätta. Mahmoud, Fadumo och Samer valde att kort berätta om orsakerna till flykten. Mahmoud är den enda, som själv valde att komma till Finland. Han upplevde sig inte ha en framtid i Irak och bestämde sig därför, mot sina föräldrars vilja, för att komma till Finland:

Elikkä tuota, mä olin kotimaassa opiskelemassa 5. luokkaan asti peruskoulussa. Ja sitten yhtäkkiä mä päätin, että mä tulen Suomeen. Mun täti silloin joka asui täällä, sen avulla mä tulin tänne. Muuten mä olisin jäänyt siellä kokonaan. Ja mun perhe ei edes antanut lupaa, että mä tulen tänne. Sitten mun täti oli, että ei, anna toi tulla tänne. Ja

mulla oli tosi hankala elämä siellä. Ei ollut mitään, ei ollut koulua, kunnon koulu mitään voisi sanoa. Ei ollut töitä sieltä ainakin. Mun isäkin, sillä oli ennen metallialan kauppa, niin nyt, tällä hetkellä se on poliisilla. Niin joskus mä menen sille töihin. Ja sitten mä päätin tulla tänne. (Mahmoud)

Mahmoud uttrycker ett val han själv gjorde, men betonar att valet påverkades av situationen i hemlandet (Robinson & Segrott 2002, 27; Crawley 2010, 5; Zimmermann 2010, 206–207). Ur hans beskrivning förmedlas ett aktivt aktörskap i och med att han tog sin framtid i egna händer och valde att agera för en bättre framtid. Han poängterar att familjen inte gav honom lov att komma till Finland, vilket tyder på att det inte kändes lätt för honom att agera mot deras vilja. Att han detta till trots valde att handla, styrker hans aktörskap. I citatet framhäver han därtill sin faster och hennes roll i att möjliggöra flykten. Valet av mottagande land gjordes utgående från nätverken (Robinson & Segrott ibid, 39–40; Crawley ibid, 29–30) och förutom fastern, har även hans storebror och kusiner bott i Finland i över tio år.

Mahmoud berättar inte desto mera om hurdant hans liv i Irak var eller om det fanns något annat som påverkade beslutet att fly från Irak. Det gör däremot Fadumo och Samer. Fadumo flydde kriget i Somalia efter att en bomb detonerat nära hennes familjs hus och hennes syster och farbror dog:

(...) Ja sen takia tulin, että meidän maassa tapahtui sota, ja meillä tuli sirpaleita pommista meidän asuntoon. Mun sisko kuoli ja mun isän veli kuoli ja. Sitten mulle tuli sokki. Sen jälkeen mun vanhemmat mietti, että ne menee johonkin, että rauha. Sitten tulin Suomeen. (Fadumo, intervju 1)

Fadumo kom till Finland ensam, fastän även hennes föräldrar funderade på att fly kriget. Liksom Mahmoud, flydde hon på grund av situationen i hemlandet (Robinson & Segrott 2002, 27; Crawley 2010, 5; Zimmermann 2010, 206–207). Hon beskriver inte flykten närmare eller vems val det var att hon skulle komma. Citatet kan tolkas som att det var föräldrarnas val, eftersom hon säger att de funderade på att fly kriget. Det kan dock likväl ha varit hennes eget eller familjens gemensamma beslut – detta framgår inte ur hennes berättelser. Hennes sätt att säga ”sitten tulin Suomeen” ger en bild av att hon själv varit aktiv i flykten. Trots att hon inte nämner det, kunde man tänka sig att valet av

mottagande land, precis som för Mahmoud, gjordes utgående från de sociala nätverken (Robinson & Segrott ibid, 39–40; Crawley ibid, 29–30). Hennes syster hade kommit till Finland ungefär ett år tidigare och hon hade inte andra släktingar i Europa.

Då transnationalism inte enbart rör migranter, utan även personer som ingår i deras sociala nätverk, hade Fadumo och Mahmoud alltså transnationella nätverk redan innan de själva migrerade (Eastmond & Åkesson 2007, 27). Ingendera nämner att de via sina nätverk skulle ha fått information om Finland innan de kom. Tvärtom beskriver båda hur allting var nytt under den första tiden i Finland. Trots detta uppmuntrade åtminstone Mahmouds nätverk till kedjemigration (Gustafson 2007, 23). Mahmouds och Fadumos transnationella nätverk har blivit mer omfattande och fått nya uttryck i och med att de själva flyttade till Finland.

Samer beskriver detaljerat sin flykt från Syrien samt familjens och släktingarnas roll. Hans farbror arbetade för armén och då denne ville avgå, var det speciellt viktigt för Samer, som vid tidpunkten var 16 år, att fly landet. På grund av sin ålder skulle han annars själv ha varit tvungen att gå med i armén. Han beskriver sin farbror som orsaken till flykten, men även som den som möjliggjorde flykten. Samer är den enda av mina informanter som inte kom till Finland ensam, utan tillsammans med sin storebror. Vid ankomsten till Finland hade han en lång resa bakom sig:

Siis ensiksi mä pääsin Libanoniin. Ja mä asuin kuusi kuukautta, tai melkein puoli vuotta tai vähemmän, mä asuin siellä. Ja sitten perhe, mun perhe, tuli Syriasta Libanoniin. Ja he jäivät vain kaksi päivää Libanonissa. Ja kaikki perhe meni Jordaniaan. Mä asuin Jordaniassa, siis puoli vuottakin, mä tulin takaisin Libanoniin. Ja sitten setä hommanut meille viisumi, Italian viisumi. Ja mä tulin lentokoneella. Ensiksi Italiaan. Olin viikko Italiassa, ja sitten Italiasta Suomeen. (Samer, intervju 1)

Samer flydde först ensam till Libanon, eftersom de övriga familjemedlemmarna var tvungna att ordna med sina arbetsplatser innan de kunde flytta. I Libanon bodde han sex månader, varefter han tillsammans med sin familj flyttade till Jordanien. Han tillskriver sin familj betydelse genom att poängtera orden ”mun perhe”. Han fortsätter med att säga att hela familjen for till Jordanien, vilket kan tolkas som att han vill betona att han inte längre reste ensam. Han berättar att det var farbrorns beslut att skicka bröderna först till

Italien och sedan vidare till Finland. Han beskriver flykten som något han inte själv hade några valmöjligheter i. Detta styrks av Helander och Mikkonen (2002, 49) samt Crawley (2010, 5–6, 26–27) som menar att ensamkommande barn sällan själva väljer vart de flyr, utan att valet ofta görs av vuxna. Till skillnad från Mahmoud och Fadumo, hade Samer inte några släktingar i Finland då han kom. Han hade inte hört om Finland innan han var här (Crawley ibid). Det samma gäller för Nando – inte heller han visste sig vara i Finland när han kom:

*En mä kyllä tiennyt, että mä tuun Suomeen. Mä en saanut ikinä apua. Siis tulin tänne.
Mä en ikinä tiennyt missä mä olin. (Nando)*

Nando valde att inte berätta om sin bakgrund eller orsakerna till flykten, men han berättar att han inte själv valde att komma till Finland. Trots att han inte nämner det rakt ut, tyder hans berättelse på att det var hans val att fly Angola och att han gjorde det på grund av situationen i landet (Robinson & Segrott 2002, 27; Crawley 2010, 5; Zimmermann 2010, 206–207). Valet av mottagande land gjordes ändå av någon annan (Robinson & Segrott ibid, 20–26; Crawley ibid, 5–6, 26–27; Zimmermann ibid, 212–214). Ur Nandos berättelse blir en känsla av ensamhet tydlig, bland annat genom att han säger att han inte fick hjälp med att ta sig till Finland. Hans beskrivning skiljer sig på denna punkt från de övriga informanternas, som alla på något sätt nämner sina sociala nätverk och relationer som möjliggjort flykten. Han är den enda av informanterna som kom ensam och som inte hade släktingar eller andra bekanta i Finland. På frågor om han nu har släktingar eller andra bekanta från hemlandet i Finland, svarar han så här:

Ei mulla ole tuttuja Suomessa. Ei. Oon yksin. (Nando)

Nando är den enda som i dagsläge inte har släktingar i Finland och han upplever sig vara ensam. Känslan av ensamhet verkar till stor del bero på att han inte har kontakt med sin familj. På det sättet tillskriver han sin familj betydelse. Ingen av de andra tre informanterna ger uttryck för att i nuläget känna sig ensamma, vilket tyder på hur viktigt det är för de ensamkommande unga att kunna upprätthålla kontakten till sin familj. Trots att Nando har ett socialt nätverk i Finland, med vänner och formella relationer, kan det inte fylla det tomrum avsaknaden av familjen lämnat efter sig.

6.1.2. Ankomsten till Finland och socialt stöd på grupphemmen

Alla mina informanter har bott på fler än ett grupphem och familjegrupphem. Mahmoud är den enda som själv bett om att bli flyttad, vilket han gjorde för att han kände sig ensam. På det första grupphemmet var han den enda irakiern. Han kunde inte engelska och hade ingen att prata med:

2010 kun mä tulin tänne, niin mä menin suoraan tuonne vastaanottokeskukseen XX ryhmäkotiin. Mä olin siellä joku 2 kuukautta yli. Mä en tiennyt mistään mitään. Se oli keskellä metsää. Päivittäin mä itkin. Ei ollut ketään, eikä mä tutustunut, ei mitään. Ei ollut mun kieltä, ei mitään. Sitten mua siirrettiin toiseen vastaanottokeskukseen. Mä olin siellä 2 vuotta. Niin sieltä tutustuin vähän ihmisiin. Sieltä mä oon saanut oleskeluluvan ja sitten mä muutin tuonne perheryhmäkotiin. Ja siellä mä asuin joku vuosi, tai yli vuosi. Ja sitten, silloin mä sain oma asunto. (Mahmoud)

Mahmoud hade inga vänner i Finland och kunde varken prata med de andra unga eller med dem som jobbade på grupphemmet. Han ger uttryck för en ensamhet, trots att han hade kontakt med sin familj i hemlandet. Detta visar på betydelsen av att ha sociala relationer i det land man befinner sig i. Mahmoud trivdes bättre på det andra grupphemmet, där det bodde andra irakiska unga och arbetade handledare med irakisk bakgrund. Han upplever sig ha fått uttömmande praktiska råd om livet i Finland av handledarna och av sin företrädare, som är till hälften irakier och till hälften finländare. Han menar att livet i Finland skett smärtfritt tack vare handledarna och företrädaren. Därtill berättar han att han senast en månad innan intervjun tillsammans med en kompis varit till grupphemmet för att hälsa på. Detta visar på grupphemmets betydelse, ännu cirka fyra år efter att han flyttat därifrån.

Utgående från det dialogiska perspektivet (Hajdukowski-Ahmed 2008) antar Mahmoud i citatet ovan en passiv roll, eftersom han säger att han förflyttades till en annan förläggning. Däremot antar han en aktiv roll då han beskriver hur han själv lyfte fram att han inte trivdes på grupphemmet. Han gjorde alltså det han kunde för att situationen skulle bli bättre, men var beroende av andra för att få bli förflyttad. Ur Mahmouds berättelse blir det tydligt att han för inre konversationer och på basen av dem gör beslut om hur han skall agera (Archer 2007, 4). Flytten till Finland förde med sig nya utmaningar, som han var tvungen att handskas med. Han berättar att han på det första

grupphemmet dagligen grät. Han övervägde med största sannolikhet sin situation genom inre konversation och reflekterade kring möjliga lösningar (Archer 2007, 38–39). Han berättar sig ha varit redo att åka tillbaka, om han inte fick flytta till ett annat grupphem.

Alla mina informanter diskuterar behovet av stöd, såväl praktiskt som emotionellt, som de hade under den första tiden i Finland. Den praktiska hjälpen har tillgodosetts speciellt av relationer inom det formella nätverket. Fadumo berättar att hennes syster inte kunde hjälpa henne i praktiska saker under den första tiden i Finland, eftersom hon själv varit i Finland en så kort tid (Gustafson 2007, 23). Däremot var handledarna på grupphemmet till stort stöd:

Kun tulin alussa, mun siskokin oli uusi. Mulla oli edustaja, olin alaikäinen. Ja ohjaajia. Mä sain heiltä apua. En tiennyt mitään Suomesta. Pikkuhiljaa opin kaikki. Ohjaajiltakin sain apua. Jos halusin, sain pelata jalkapalloa ja harrastuksia. Miten pääsee bussiin ja miten pääsee takaisin. Halusin oppia. Halusin mennä yksin. (Fadumo, intervju 1)

Förutom handledarna lyfter Fadumo fram socialarbetare och företrädaren som viktiga personer under den första tiden i Finland och hon upplever att hon inte skulle ha klarat sig utan dem. Samtidigt betonar hon vikten av att inte bara lita på de professionellas hjälp och hennes berättelser genomsyras av aktörskap. Hon menar att allting till en början var svårt, men med hjälp av att självständigt tillämpa råden hon fått, har hon småningom lärt sig. Hon berättar också om sin storasyster, som inte fått lika bra stöd av de formella relationerna och fortfarande efter sju år i Finland har svårigheter med praktiska saker. Vidare berättar hon att hon uppmanat sin bror och andra somalier att aktivt be om hjälp av de professionella de kommer i kontakt med. Även här betonar hon alltså betydelsen av att själv vara aktiv. Fadumo har en svag position i samhället (Hajdukowski-Ahmed 2008), eftersom hon nyligen anlänt. Hennes position stärks ändå av att hon är fast besluten att klara sig själv och aktivt arbetar för att bli självständig.

Av informanterna är Nando den som mest beskriver hurdan betydelse professionella haft i hans liv. Han upplever att han alltid kunnat prata om svårigheterna med sina socialarbetare och att dessa alltid hjälpt honom. Han minns även särskilt en arbetstagare från grupphemmet, som han fick ett starkt band med. Han kommer inte ihåg hennes yrkesbeteckning, men anser att hon varit som en mamma för honom:

Ryhmäkodissa oli, se oli joku työntekijä. Eli se oli niin kuin mun äiti. Sille mä voisin keskustella sen kaa, jos mä tarvitsin apua. (Nando)

Nando är den enda som beskriver sig ha fått emotionellt stöd av det formella nätverket. De övriga nämner enbart praktisk hjälp. Torts att Fadumo och Mahmoud säger att de inte skulle ha klarat sig utan de formella relationerna, är Nando den enda som ger uttryck för formella relationer som fått informell karaktär. En anledning till hans erfarenheter kan vara att han inte har kontakt med någon ur sin biologiska familj. Enligt Klefbeck och Ogden (2003, 62) beror behovet av det formella nätverket på hur stort det informella är och vice versa. Nando berättar också att han för tillfället bor i en stödbostad och att handledaren har blivit som en vän för honom. Han upplever sig kunna prata med henne om det mesta och är tacksam över det stöd hon gett honom, såväl praktiskt som emotionellt. Även i detta sammanhang uttrycker Nando en formell relation som fått informell karaktär.

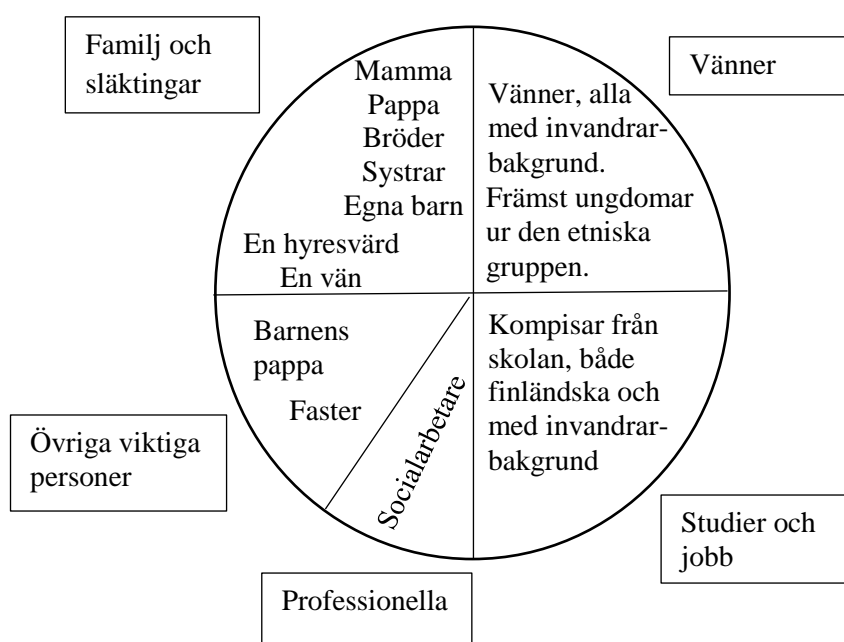
Samers erfarenheter av handledarna på grupphemmet skiljer sig från de andras. Han är den enda som lyfter fram direkt kritik mot handledarna och han hade önskat mer engagemang från deras sida:

Niinku aika ystävällisiä [ohjaajat, L.S.], mutta ei ollut, ei ole fiilis. Tiedätkö sä, vain duuni. Ei ole fiilis. Tule tehdä ruoka ja sitten mennä kotiin. Kaikilla on oma perhe. Että se tuli tehdä ruoka ja siivota. Ja kysyä mitä sulle kuuluu? Hyvä kuuluu. Hyvä. Ja sitten.
(Samer, intervju 1)

Samers erfarenheter skiljer sig markant från Nandos. I likhet med honom, ger Samer uttryck för ett behov av mer informella relationer med handledarna på grupphemmet. Detta trots att Samer har regelbunden kontakt med sin familj och så nära informella relationer att han upplever sig ha en ny familj i Finland. Regelbunden kontakt med den biologiska familjen utesluter alltså inte ett behov av informella relationer med handledarna.

6.1.3. Sociala relationer i transnationella rum

Figur 3 presenterar de ungas nätverkskartor och den innehåller delar av alla informanternas kartor. Jag har anonymiserat kartorna, så att inga personnamn framgår. Informanternas sociala nätverk gränsar sig inte till de personer som ingår i deras nätverkskarta, men kartorna ger en inblick i vilka de viktigaste personerna är. Exempelvis har de enbart placerat socialarbetare i gruppen *professionella*, trots att det ur deras livsberättelser blir klart att även bland annat grupphebbens handledare och skolornas studiehandledare är viktiga för dem.

Figur 3. Sammanfattning av informanternas nätverkskartor

Alla fyra är eniga om att deras familjemedlemmar är de viktigaste personerna i deras liv. Familjens betydelse framgår redan ur nätverkskartorna, då de alla placerar ut flest relationer i sektorn *familj och släktingar*. Föräldrar och syskon är viktiga för dem och Fadumo, som är den enda som har egna barn, betonar därtill sina barns betydelse. Deras familjemedlemmar bor på olika håll i världen – en del av dem är i Finland, medan andra är kvar i hemlandet eller i något annat land. De uttrycker med andra ord transnationella sociala relationer (Basch et al. 1994, 7; Gustafson 2007, 22). Gemensamt för alla är att ingen har föräldrar i Finland, utan föräldrarna bor antingen kvar i hemlandet eller dess grannland. Syskonen är däremot mer utbredda och förutom i sina hemländer och i Finland, har de syskon i Sverige och USA.

Intressant vid en granskning av nätverskartorna är att sektorn *familj och släktingar* inte innehåller andra släktingar än kärnfamiljen. Fadumo berättar att hon inte upplever övriga släktingar vara viktiga i hennes liv just nu, medan både Samer och Mahmoud nämner sig ha dåliga förhållanden med sina släktingar. Mahmoud skulle vilja ha kontakt med sin pappas familj, men de har inte svarat på hans kontaktförsök:

(...) Mutta sitten toi mun isän ja äidin suku, niin tosi harvoin me puhutaan toisille. Siihen mennessä, kun mä oon asunut täällä, esimerkiksi mun isän perhe, niin kukaan niistä ei ole soittanut mulle. Eikä mäkään ole soittanut heille. Tai mä oon itse yrittänyt soittaa, mutta he ei vastannut. Eikä sille voi mitään, tai pakottaa. Että he ei vastaakaan mulle. (Mahmoud)

Mahmoud förmedlar en känsla av att det för honom vore av betydelse att få kontakt med sina släktingar. Han upplever sig ha varit aktiv och ringt dem, men de har valt att inte ha kontakt med honom. Detta visar att upprätthållandet av de transnationella relationerna kräver ömsesidigt deltagande. Värt att notera är även att Mahmoud har placerat sin faster, som möjliggjorde hans flykt till Finland, i sektorn *övriga viktiga personer* och inte i *familj och släktingar*. Deras relation har försämrats sedan han kom till Finland och för tillfället har de ingen kontakt med varandra.

Nando är den enda av informanterna som inte känner till att han skulle ha släktingar eller bekanta i något annat land än sitt hemland. Mahmoud har en morbror i USA, som han har kontakt med via Facebook och Fadumo har en bror med barn i Sverige, som hon träffar enligt möjlighet. Av informanterna beskriver Samer det mest geografiskt utspridda sociala nätverket. Han berättar att två av hans systrar bor i USA och föräldrarna i Jordanien. Därtill har han släktingar och vänner bland annat i Tyskland, Sverige, Holland och Italien. Under den första intervjun visar han bilder han tagit några månader tidigare, då han under tre veckor reste runt Europa tillsammans med sin hyresvärd och hennes familj. Samer uttrycker tacksamhet mot sin hyresvärd och upplever att hon haft en central roll i att underlätta upprätthållandet av transnationella sociala relationer genom att möjliggöra resan.

Samers nätverkskarta och syn på begreppet familj skiljer sig från de andras, eftersom han är den enda som tolkat begreppet familj bredare än enbart kärnfamiljen. Till sin familj räknar han förutom föräldrarna och syskonen även sin hyresvärd och sin närmaste vän. Detta visar att personer förstår familj olika (Eastmond & Åkesson 2007, 20–23; Eriksson Baaz 2007, 101). Samer berättar att han träffar sin bästa vän nästan dagligen. De träffades snabbt efter att Samer kommit till Finland. De är nuförtiden också grannar, då Samer frågat sin hyresvärd, som äger flera lägenheter i samma hus, om hon kunde hyra ut en av lägenheterna åt vännen. Hyresvärden, en finländsk kvinna, berättar han om genomgående i sina berättelser. Det blir tydligt att hon är en av de viktigaste personerna i hans liv. Han klär betydelsen i ord under den första intervjun:

(...) Hän on sanonut, että mä oon, hän on niin kuin mun suomalainen äiti. Se on auttanut niin paljon. (Samer, intervju 1)

Hyresvärden upplever sig själv vara Samers finländska mamma och denna upplevelse delar Samer. Han nämner henne som den som hjälpt honom mest i Finland, så väl psykiskt som gällande praktiska saker. Därtill säger han att hon varit nyckel till att han klarat sig så bra i Finland och att han lärt sig finska. Enligt Papadopoulos (2002, 15–16) medför förlusten av känslan av ett hem ett tomrum, som många har ett behov av att fylla. Samers berättelse tyder på att hyresvärden med familj har tömt detta tomrum i och med att han ser dem som sin familj. Utan hyresvärden tror han att livet i Finland och anpassningen till det finländska samhället hade varit svårare. Det här visar, precis som Nandos, Mahmouds och Fadumos erfarenheter av sina formella nätverk, på betydelsen av finländska vuxna. Förutom handledare, företrädare och socialarbetare nämner informanterna även studiehandledare som personer de fått hjälp av.

6.1.4. Vänskapsrelationer i Finland

Nandos, Fadumos och Samers vänskapskrets i Finland består till stort av andra ungdomar ur den egna etniska gruppen. Nando och Samer har några finländska kompisar, medan Fadumo menar att hon inte alls känner några jämnåriga finländare. Hon anser landsmännen vara viktiga och finländare upplever hon vara svårt att lära känna. Även Samer anser det vara svårt att lära känna jämnåriga finländare. Hans tankar beträffande finländska vänner utgör likväl ett exempel på hur situationen kan förändras då kontexten förändras. Enligt Archer (2007, 87–88) skapar människor sin plats inom

den sociala strukturen genom sina handlingar. Handlingarna avspeglar ens prioriteringar, som man genomgående reflekterar kring genom inre dialoger. Man kan ändå inte på grund av strukturella och kulturella begränsningar inta vilka sociala roller som helst (ibid) och Samers erfarenheter styrker detta. Under den första intervjun säger han att han enbart har en finländsk vän och att han inte vill ha fler. Han beskriver hur hans hyresvärd har försökt få honom att bekanta sig med jämnåriga finländare, men han känner inget behov av det. Vid tidpunkten för intervjun har han nyligen inlett sina studier vid vuxengymnasiet. Under den andra intervjun två månader senare, berättar han emellertid att han via gymnasiet har fått finländska vänner. Han menar nu att vännernas nationalitet inte spelar någon roll. Skolan är central för hans förändrade erfarenheter. Han anser det vara lättare att få kompisar i skolan än att försöka lära känna någon som kommer emot på gatan. I klassen lär sig studeranden känna varandra på ett naturligt sätt. Han använder uttrycket *luotettava tuntematon*, det vill säga pålitlig främmande:

On, on ollut vaikea ystäväystyä suomalaisten kanssa. Mutta nykyään ei. Kun sä oot luottava. Sä oot enemmän luotettava, kun sä oot koulussa. Sä oot koulukaveri. On niin vaikea saada kadulta ystävä. Mee "moi, mitä kuuluu?" Siis ei ole tottu suomalaisille. Italiassa sä voit mennä suoraan ja sitten "moikka", siis small talk. Sä voit tehdä small talk niinku bussissa tai jotain. Mutta Suomessa on niin vaikeaa tehdä small talk ihmisten kaa. Koska siis tää on suomalainen kulttuuri. Et sä voi muuttaa kulttuuri. Tää on outo, jos bussissa tai. Jos sä istut, jos sä oot bussissa istut, jos joku istuu sun vieressä. Sitten se "moi mitä kuuluu?" Tosi outoa. (Samer, intervju 2)

Samer gör en sammankoppling mellan att få vänner och kontexten. I gymnasiet anser han att det är lättare att lära känna de andra studerandena. Skolan erbjuder en arena där han kan inta en annorlunda position än vad han kan inom andra sociala strukturer (Archer 2007, 87–88). Han associerar svårigheterna att lära känna finländare till den finländska kulturen, i vilken det inte är vanligt att prata med främmande personer. Det här har han varit tvungen att lära sig, men han betonar att han redan vant sig. Han beskriver sin dialogiska kamp, där han hanterar de olika kulturerna i sitt liv (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32; DeSantis 2001). Trots att detta tidvis är svårt, tyder hans berättelser på att han funnit en balans.

Likasom Samer, har också Nando några finländska vänner, bland annat är hans flickvän född i Finland. Han anser det vara viktigt att ha finländska vänner, men upplever, precis som Samer och Fadumo, det vara svårt att lära känna finländare. Hans tre bästa vänner har en speciell betydelse för honom, eftersom de var hans första vänner i Finland. Två av dem har flyttat från huvudstadsregionen till andra städer i Finland, men de har detta till trots kunnat upprätthålla kontakten till varandra. Nando diskuterar vänskap som något som inte bara blir till, utan som han själv aktivt skapar och upprätthåller. Det här tydliggörs av följande citat, där han berättar om en landsman han träffade på grupphemmet han bodde i under den första tiden i Finland:

Muistan silloin kun mä olin ryhmäkodissa, siellä tuli joku angolalainen. Me tutustuimme, puhuttiin. Se antoi mulle sen numeron, se sanoi, mä voin soittaa sille, jos mä oon stadissa. Me voimme mennä johonkin, kaljalle. Sitten kaikki se on sanonnut, se oli feikki. Mä soitin sille, ei vastannut. Ja joku päivä, mä näin sen stadissa. Siis se meni, se ei tuntenut mua. Se tapahtui vain yhden kerran. Mutta jotkut me oltiin asuttu siinä samassa paikassa, kun ne tulee stadissa, sitten se unohtaa sut. (Nando)

Han beskriver en angolansk asylsökande, som han träffade på grupphemmet och trodde sig lära känna. Han fick ändå veta att ingenting personen sagt var sant och han vill med detta lyfta fram att alla inte har intresse av att hålla kontakten efter att de flyttat från grupphemmet. Hajdukowski-Ahmed (2008, 31) menar att faktorer som kön, kultur och etnicitet påverkar interaktionen människor emellan. Fadumos, Samers och Nandos erfarenheter stöder det här, men förklarar inte allting. Asylsökanden Nando berättar om har varit i Finland längre än honom. Citatet visar på den maktpositionen som förekommer i dialog mellan dem som varit länge i Finland och de nyanlända.

Varken Nando eller Fadumo diskuterar om de fått vänner via skolan. Det gör däremot Mahmoud. Hans vänskapskrets skiljer sig från de andras i och med att han berättar sig ha fler finländska kompisar än personer med invandrarbakgrund. Värt att observera är även att han, till skillnad från de andra, nämner att han inte överhuvudtaget känner några landsmän i Finland. Han har ändå några nära arabiska och kurdiska vänner:

Esimerkiksi yksi on kurdilainen, ja toinen on arabialainen. Ja toinenkin on arabialainen, ja toinenkin on kurdi. Kaksi kurdia, kaksi arabia. Eniten mä oon

avautunut mun asiat tuolle yksi henkilö, joka asuu tuolla ihan lähellä, se on arabialainen myös. Mä oon avautunut hänelle. Se on mua vanhempikin, mutta kuitenkin. Me ollaan samassa koulussa. (Mahmoud)

Precis som för Samer, har skolan varit en central arena för Mahmoud i att få kompisar, speciellt finländska. Vännerna är de personer han anser sig bäst kunna prata med om svåra saker och de är centrala för hans psykiska välmående. Till skillnad från Fadumo och Samer, upplever inte Mahmoud det vara viktigt att känna landsmän. Det centrala för honom är att ha vänner som han kan prata med om vad som helst. Han har fler finländska kompisar än Fadumo och Samer och man kunde fråga sig om det finns ett samband. Gör det att han haft lätt att lära känna finländare, att Mahmoud inte känner samma behov av landsmän som Fadumo och Samer?

6.2. De sociala relationernas betydelse för hur de unga skapar sina liv i Finland

Informanterna tillskriver de sociala relationer olika betydelse för det vardagliga livet i Finland. De diskuterar såväl lokala som transnationella relationer. Till följande analyserar jag de ungas tankar kring detta. I berättelserna framhävs speciellt föräldrarna och syskonen, men även vännerna och, som vi tidigare sett, de formella relationerna.

6.2.1. Gränsöverskridande föräldraskap

Fadumo, Samer och Mahmoud har regelbunden kontakt med sina familjer och kontakten sker främst per telefon. Mahmoud berättar bland annat att hans mamma ringer honom varje dag och frågar hur det går i skolan, om han ätit, om han träffat sina vänner och vad annat han gjort. Han ger alltså uttryck för det Brunnberg et al. (2011, se Stretmo & Melander 2013, 78) kallar för Skype motherhood, det vill säga att föräldraskap och omsorg med hjälp av modern teknik kan tillhandahållas trots avståndet. Till de transnationella sociala relationerna hör förutom telefonkontakt även att resa för att hälsa på varandra (Eastmond & Åkesson 2007, 13; Gustafson 2007, 22; Åkesson 2007, 297–303). Såväl Mahmoud som Samer har haft möjligheten att resa till sina föräldrar. Mahmoud har varit i Irak två gånger, medan Samer har varit i Jordanien en gång. Fadumo önskar att hon kunde resa till Somalia, men hon har inte velat resa med sina barn och har inte heller kunnat resa utan dem:

Vain puhelin. Mä en tiedä mitään muuta tapaa. Matkustuskin on kallista. Joskus mun sisko meni sinne, hän meni ja hän otti mun kuva ja heidän kuva. Ja haluaisinkin käydä siellä. Mutta kun mietin, että mä menen sinne ja. Se tapahtuu. Jotain pommia. Sitten mä ajattelen, en mä pelkää. Mutta siellä ei ole hyvä että menee lapsen kanssa. Mutta yritän, että lapset tulee isoksi ja heidän hoitaa isä. Voin mennä yksin. Ja sitten halusin mennä vanhemmat. (Fadumo, intervju 1)

Upprätthållandet av de transnationella sociala relationerna hänger samman med yttre aspekter. Ur Fadumos berättelse blir det tydligt att om det inte vore för hennes barn, den otrygga situationen i hemlandet och ekonomiska faktorer, hade hon redan rest till Somalia. Hon berättar vidare att telefonsamtalen ofta är kortare än hon skulle vilja, eftersom det är dyrt att prata i telefon. Det blir påtagligt att de transnationella nätverken har en betydelse för hur hennes identiteter utvecklats. Hon strukturerar sina berättelser runt sina familjemedlemmar och det är tydligt att hon i sitt dagliga liv reflekterar kring sin familj och har dem i tankarna då hon gör beslut om sina handlingar (Archer 2007, 4). På frågan hurdant hon tror det vore, ifall hon inte kunde ha kontakt med familjen, svarar hon att det vore ledsamt, både för henne och för föräldrarna:

Tuntuu surullista sitten. Koska aina vanhemmat tykkää lapset. Joo, sama kun että mä tykkään mun lapset. Mä tuntuu niin, että jos ilman yhteyttä se on vaikea. Heilläkin ja mullakin vaikeaa. Ja meidänkin uskonto, että aina pitää soittaa tai auttaa niin paljon, ja se tulee, että vanhaksi. Eläkeläisiä. Pitää hoitaa. Suomessa pitää viedä sairaalaan tai vanhainkotiin. Mutta meidän pitää lapset hoitaa vanhempia. (Fadumo, intervju 2)

Fadumo resonerar för hur det kunde kännas för hennes föräldrar att inte ha kontakt med hennes utgående från hur hon själv känner för sina barn. Därtill jämför hon mellan skillnaderna i ålderdomsvården i Finland och Somalia. Till islam och den somaliska kulturen hör att barnen skall ta hand om sina gamla föräldrar. Det är dock inte enbart något som hör till religionen och kulturen, utan också något som Fadumo vill göra. Hon är glad över att kunna ha kontakt med dem, fastän hon är mån om att inte oro dem, vilket även Mahmoud är. Därför brukar varken Fadumo eller Mahmoud tala med sina föräldrar om sådant de tror att kan oro dem. Dessa saker pratar Fadumo i stället om med sin syster och Mahmoud med sina vänner. I enlighet med det dialogiska perspektivet (Hajdukowski-Ahmed 2008, 31) observerar Mahmoud faktorer som

påverkar interaktionen. Han betonar att det är lätt att prata med de vänner som också har kommit ensamma till Finland, eftersom de förstår varandras situation:

No, mä en halua ehkä masentaa mun perhettä, jos mä puhun. Koska mun äitikin on sairas, niin mä en halua. Mieluummin vaan puhun ystävälle. Ne kuuntelee. Ja hekin asuu yksin täällä. He ymmärtää paremmin. Että mä asun yksin, sekin asuu yksin. Niin tietää, että mikä on. (Mahmoud)

Det här visar att fastän den moderna tekniken möjliggör föräldraskap och omsorg trots avstånd (Skype motherhood, Brunnberg et al. 2011, se Stretmo & Melander 2013, 78), medför avståndet inskränkningar i omsorgen. Det innebär även att de unga blir tvungna att själva ta mer ansvar och klara sig utan föräldrarnas stöd. Samtidigt krävs det av de unga resurser, då de förutom sina egna svårigheter, också funderar kring att inte oroas sina föräldrar.

Även Samer vidrör frågor gällande föräldraskap, omsorg och kravet att själv ta ansvar. Han reflekterar kring på vilket sätt hans liv vore annorlunda ifall föräldrarna var här. Bland annat upplever han sig nu sakna det praktiska stöd föräldrar kan ge sina barn vid olika svårigheter som kan uppstå:

(...) Siis se auttaa niin paljon [jos vanhemmat olisi Suomessa, L.S.]. Että jos mulla on. Että joku voi, jos sä oot nälkäinen, joku voi laittaa sulle ruokaa. Jos sä tarviit rahaa, sä voit kysyä voiko mä saada rahaa. Se auttaa niin paljon. Jos sä oot poissa sun kämpästä, jos sulla on joku pakko, saa potkut kämpästä tai jotain. Siis sulla on enemmän. Sulla on aina joku paikka. (Samer, intervju 2)

Ifall föräldrarna vore här, kunde de till exempel vid behov hjälpa Samer med matlagning, vid ekonomiska svårigheter eller vid eventuell vräkning. Vidare reflekterar han kring huruvida anpassningen till Finland vore annorlunda ifall föräldrarna var här. Då den egna kulturen är viktigare för föräldrarna än för honom, tror han att hans umgängeskrets vore mer syrisk ifall föräldrarna vore här, medan den nu är mer europeisk. Därtill menar han att han inte kunde umgås lika fritt med sin flickvän som han nu kan. Samer verkar ha funnit en balans mellan kulturerna (Hajdukowski-Ahmed

2008, 29–32; DeSantis 2001), vilket kan ha underlättats av att han kommit till Finland utan sina föräldrar.

Nandos situation skiljer sig från de andra informanternas, eftersom han inte överhuvudtaget har möjlighet till omsorg och stöd från sina föräldrar. Hans pappa har avlidit och sin mamma och sina tre systrar har inte hört från på flera år:

Äiti, isä, se on kuollut jo, mun siskot. Ne on ensimmäinen tärkeä mun elämässä. Ne on mun kotimaassa. Niin mä en vielä kuullut mitään niistä. Mä en tiedä missä ne on.

(Nando)

Precis som för de andra, är familjen det viktigaste i Nandos liv. Han önskar att han visste var familjemedlemmarna befinner sig och att han kunde ha kontakt med dem. Han betonar att han inte ännu har hört något om sin mamma och sina systrar. Detta tyder på att han befinner sig i en situation, där han väntar på sin familj eller åtminstone på att få kontakt med dem för att veta att de är i trygghet. Först då han får höra om sin familj, kan han börja skapa sitt liv i Finland. Identiteter utvecklas utifrån den sociala omgivningen (Cotterell 1996, 5; Howard 2000, 368–370; Stier 2003, 61) och familjemedlemmarnas betydelse för Nandos identiteter kommer tydligt fram även i följande citat. Han svarar på frågan om han vid ankomsten till Finland hade några förväntningar på hurdant hans liv skulle vara:

Ei mulla ollut niin toi ajatus siis. Mun ajatus oli vaan missä mun perhe on. Se on vielä toi. Joo. (Nando)

Nando utgår i sin berättelse från att hans mamma och systrar är i liv. Det blir ändå klart att han upplever det finnas en risk för att något kan ha hänt dem. Familjen är en viktig del av hur han identifierar sig, eftersom han ger uttryck för att hans liv är på paus tills han får veta var familjemedlemmarna befinner sig. En granskning av den historiska och sociala kontexten i enlighet med det dialogiska perspektivet (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32), ger en förståelse av att Nando känner separationen från sina familjemedlemmar och pressen om att anpassa sig till Finland betungande. Han försöker anpassa sig till livet i Finland, men lever i väntan på besked om sin familj och för därmed en inre dialogisk kamp (ibid; DeSantis 2001).

Nando är den enda som i sin nätverkskarta uttryckligen placerar ut en person som avlidit. Detta visar att pappan fortfarande är viktig för honom och att sociala nätverk som begrepp inrymmer mer än enbart personer som fysiskt är närvarande. Mahmoud och Fadumo har i sina kartor skrivit ut syskon, utan att desto närmare berätta om dem. Senare i deras berättelser kommer det fram att några av deras syskon har avlidit, men det är inget de lyfter fram då de diskuterar sina nätverkskartor.

6.2.2. Syskonen i Finland medför stöd och trygghet

Fadumo, Mahmoud och Samer har syskon i Finland och familjens betydelse framhävs när de beskriver sina nära relationer till syskonen. Det syskonen har gemensamt är att den sociala kontexten förändrats och att de separerats från sina familjemedlemmar. Det här kommer till uttryck på olika sätt. Fadumo upplever att hennes storasyster intagit en roll som mamma, eftersom deras mamma inte är i Finland. Hon beskriver även den praktiska hjälp hon får av sin syster i det dagliga livet:

(...) Jos heillä [sisko ja ystävä, L.S] on vapaa ne auttaa mua. Joo. Ja ainakin mun sisko. Hän käyttäytyy sama kuin mun äiti, kun äiti ei ole täällä. Hän on isosisko, hän tehdä samanlainen kuin vanhemmat. Jos mä haluan tehdä jotain, mennä kaupunkiin, hän hoitaa lapset. Joo. Jos haluan mennä jonnekin, uimaan, liikuntaa, hän auttaa.

(Fadumo, intervju 2)

Fadumo är tacksam för den hjälp hon får av sin syster, speciellt i att sköta barnen. Hon menar att deras relation förändrats sedan hon fick barn. Förr upplevde hon att systemen i större grad tog rollen som mamma, vilket hade flera negativa sidor. Enligt Fadumo ville systemen att hon skulle spendera all fritid hemma och lät henne inte därför komma och gå som hon själv önskade. Nu har relationen till systemen förändrats och de kan diskutera mer fritt. Hon förklarar det här med hjälp av den somaliska kulturen och den skillnad mellan ogifta och gifta unga kvinnor som finns inom kulturen. Fadumos och hennes systers åsikter gällande hur Fadumo skulle bete sig som ung ogift kvinna skiljde sig åt och man kan se att det för Fadumo uppstod en inre dialogisk kamp, där hon balanserade mellan de två kulturerna (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32; DeSantis 2001). Denna inre kamp försvårades av att hon upplevde att hennes syster inte stödde hennes val. Fadumo har även en yngre bror i Finland, men hon berättar inte mycket om hurdan

relation de har. Detta tyder på att de inte har en lika nära relation som hon har med systemen, fastän det blir klart att också brodern är viktig för henne.

Samer ger uttryck för en nära relation till sin bror som bor i Finland. Han beskriver hur relationen har förändrats sedan de kom till Finland. Brodern är tio år äldre än Samer och i Syrien stod de inte varandra särskilt nära. Nuförtiden är de vänner:

(...) Koska aina mun veli oli töissä. Ja sitten aina niin kiireinen. Hän on 10 vuotta vanhempi kuin minä. Eli sen takia ei ole niin läheisiä. Siis en mä, mulla ei ollut yhtään tekemistä hänen kaa. Vain tiedätkö sä. Se oli oikeasti, se oli niin kuin mun isä. Mulla oli vähän ujo, jos mä puhuin hänen kaa. Siis mä kunnioitin hänet. Koska 10 vuotta vanhempi. Ja ei ole yhtään tekemistä. (...) Se muuttunut. Nyt hän on mun kaveri. Mä kerron kaikki mitä mä haluan. Siis nyt se muuttunut. Niin paljon. Se johtuu, silloin kun olin Syyriassa, mulla oli vähän niinku lapsi mieli, mä olin lapsellinen. Ja mulla ei ole aikuisten tekemistä. En. Mutta nykyään meillä on. Siis on, se johtuu. Ja hän on mun naapuri ja mulla ei ole niin perhe Suomessa, eli sen takia. (Samer, intervju 2)

Samer upplever att han har blivit vuxen i Finland och att han därför kommit sin bror närmare. I Syrien skiljde sig deras livssituationer från varandra och de hade inget gemensamt. Nu när detta har förändrats och Samer har mognat, har de blivit vänner. Samer berättar vidare att han kan prata med brodern om vad som helst och att om något händer, ringer han hellre brodern än någon vän. Samer uttrycker broderns betydelse med att säga att han innebär trygghet. De är varandras enda familj i Finland och deras nära relation visar hur mycket familjen betyder för Samer. Brodern är även det enda konstanta Samer har kvar, när allting annat är nytt och annorlunda.

Mahmoud, som också har en storebror i Finland, diskuterar inte dennes betydelse som Fadumo och Samer. Mahmoud berättar att han fått praktisk hjälp av brodern och att om det är något han behöver är det bara att ringa brodern. Desto närmare går han inte in på deras relation, vilket tyder på att de inte står varandra särskilt nära. Nando är den enda som inte har syskon i Finland. Han diskuterar inte om familjens betydelse har förändrats sedan han flydde till Finland. Klart blir ändå att betydelsen har förändrats sedan han tappade kontakten till dem, då han inte vet om de är i trygghet.

6.2.3. Vännerna minskar känslan av ensamhet

Som vi tidigare sett har Fadumo, Samer och Nando haft svårt att lära känna finländare och deras vänner kommer främst från den egna etniska gruppen. Mahmoud har däremot många vänner som är födda i Finland. Alla fyra betonar vännernas roll i att ge stöd och minska känslan av ensamhet. Till skillnad från finländare, beskriver Fadumo somalier som lättillgängliga och menar att hon kan prata om allmänna saker med somalier hon aldrig träffat tidigare (Bender et al. 2012):

Kun mä näen meitä somalialaisia se on ihan. Sä näet, että somalialainen sinä tunnet, että voisi jutella, voi nauraa, voi keskustella ihan vain. Ei tuntu yksin kun mä näen joku somalialaisia. Mutta en tunne hänen nimeä, enkä tunne missä hän asuu. Voisin jutellakin, jos mä näen jossain. Mutta ei kysy mikä sun nimi. Mutta kertoo Somaliasta. Sitten naureskelee ja sitten menee kotiin. (Fadumo, intervju 1)

Fadumo nämner inte rakt ut om hon känner att somalier utgör en gemenskap som står för nyttig information och kunskap om Finland (Gustafson 2007, 23; Bender et al. 2012), men beskriver en känsla av tillhörighet till den somaliska gemenskapen. Hon uttrycker en stark grupptillhörighet till de somaliska ungdomarna på grupphemmet hon bodde på då hon kom till Finland och berättar att hon fortfarande har kontakt med åtta av dem. Detta skiljer sig från de andra informanterna. Samer nämner sig ha fått en vän på grupphemmet och Nando två vänner, medan Mahmoud inte har kontakt med någon av de unga från grupphemmet. För Fadumos del har nationaliteten (Stier 2003, 58) samt det att alla kommit till Finland utan sina föräldrar, svetsat samman de unga. Tillsammans känner de sig inte så ensamma, utan de utgör en familj. Hennes berättelse tyder på att gemenskapen fyllt det tomrum förlusten av ett hem medfört (Papadopoulos 2002, 15–16). Av informanterna är hon den enda som tydligt beskriver hur identiteterna utvecklats på såväl ett socialt plan som på ett personligt plan (Howard 2000, 368–370).

Likasom Fadumo, värderar Samer landsmännens betydelse högt. Han hör till en minoritet inom Syrien, som kallas tjerkeser och upplever sig kunna lita på andra tjerkeser i Finland. Bender et al. (2012) menar att landsmän är viktiga för migranter i att erbjuda socialt stöd. Till skillnad från Fadumo uttrycker Samer rakt ut det praktiska stöd landsmännen står för:

(...) Musta tuntuu, että tšerkessialaiset enemmän niinku, he enemmän luottaa. Sä voit luottaa tšerkessialaisia. Ja mä tapasin toi X:n ja X:n, kun olin lapsena. Kylässä. Koska tšerkessialaiset, meillä on omat kylät Syyriassa. (...) Jos tapahtuu mulle jotain, heti mä pyydän avun, tai mä laitan viesti. Ja oikeasti joku voi auttaa. Jos tapahtuu jotain, tai sä tarviit jotain. Meillä on oma Whatsapp ryhmä, ja kaikki haluaa auttaa toisia. Koska Suomessa me olemme pieni ryhmä. Jos kaikki halua auttaa, ja se on oikeasti, elämä voi muuttuu helpoksi. (Samer, intervju 1)

Enligt Samer bor det 200 tšerkesser i Finland. Två av hans bästa vänner, som han i Finland träffat i skolan, är också tšerkesser och han berättar att ha känt dem när han var barn. Den teknologiska utvecklingen som skett de senaste årtiondena har gett transnationella relationer nya dimensioner, i och med att det nuförtiden är lätt att ha kontakt med människor på olika håll i världen (Vertovec 2001, 574–575; Portes 2003, 875; Eastmond & Åkesson 2007, 13; Gustafson 2007, 22). Samers beskrivelse av WhatsApp-gruppen visar att teknologin nuförtiden även underlättar relationer inom samma land och i detta fall möjligheten att få stöd och hjälp av landsmän.

Samer är den enda som i sin nätverkskarta i sektorn *familj och släktingar* nämner personer han inte är biologiskt släkt med (se figur 3), men även de andra beskriver hur de ser sina närmaste vänner som sin familj. Exempelvis ser Nando sina tre bästa vänner, som kommer från Angola och Ghana, som sina bröder. Av alla personer i Finland upplever han dessa tre vara de viktigaste och han betonar att han alltid kan vända sig till dem:

Ne [ystävät, L.S.] tarkoittaa ihan paljon. Siis Suomessa ne on mun perhe. Joo, jos mä tarviin jotain keskustella kavereille, mä voin olla heidän kaa. Joo, kaikki juttu mä voin keskustella. (Nando)

Enligt Papadopoulos (2002, 16) strävar många flyktingar efter att återskapa känslan av ett hem. Detta blir synligt i Nandos berättelse, eftersom han ger uttryck för att hans vänner har intagit det tomrum den biologiska familjen lämnat. Till skillnad från Samer, har Nando valt att i nätverkskartan skilja mellan sin biologiska familj och sina vänner, genom att placera dem i olika sektorer. Det här kan tyda på att Nando specifikt vill framhålla sina biologiska familjemedlemmar och deras betydelse för honom. Dock kan

orsaken även vara att Nando och Samer definierar sektorn *familj och släktingar* olika (Eastmond & Åkesson 2007, 20–23; Eriksson Baaz 2007, 101) och att Nando gör det utgående från biologiska band. Detta styrks av att Samer är den enda av informanterna som i sektorn placerat ut någon han inte är biologiskt släkt med.

6.3. Att inta en identitet och aktiv position i det nya landet

Det blir klart att det inte alltid varit så lätt för de unga att skapa sig ett liv i Finland och inta en position i det finländska samhället. De har tampats med intryck från två kulturer och försökt finna en balans. Hurdan betydelse de sociala nätverken haft för detta diskuterar jag i det här kapitlet.

6.3.1. Studier och arbete

Ett centralt tema i de ungas livsberättelser är vikten av att få en utbildning och arbete. De har alla gått förberedande klasser och grundskolan i Finland. Nando och Samer studerar i vuxengymnasium, vilket även Fadumo har gjort. Mahmoud studerar å andra sidan byggnadsbransch i yrkesskola. Självkategorisering och gruppidentifikation hör enligt Cotterell (1996, 5) till processen för att utveckla en personlig identitet och i informanternas berättelser syns det att studierna är centrala för hur de kategoriserar sig själva. På frågan vad som är viktigt i hans liv, svarar Nando så här:

Mun elämässä tärkeä. Koulu on tärkeä. Sitten ystävä, ja muut. (Nando)

Nando har tidigare poängterat familjen som det allra viktigaste i hans liv och lyfter här upp skolan framom vännerna. Han väljer att inte desto mer gå in på studiernas betydelse, men hans berättelse tyder på att han ser studierna som ett centralt redskap i att känna delaktighet i det finländska samhället. Detta styrks av att han, när han i början av intervjun blir tillbedd att fritt berätta om sitt liv, säger att det viktigaste för honom är att få en utbildning, varefter han vill jobba och ha ett normalt liv. Han ser med andra ord studier och arbete vara en nyckel till det han upplever vara normalt. Hans berättelse ger uttryck för livskriser, i större grad än de övriga informanternas berättelser. Dessa kriser har med stor sannolikhet haft inflytande på hur hans identiteter utvecklats (Stier 2003, 12). Det kanske därför känns speciellt viktigt för honom att uppnå det liv han uppfattar vara normalt.

En beslutsamhet att klara sig i Finland blir tydlig även i Mahmouds berättelse. Enligt Archer (87–88) gör människor genom inre dialoger prioriteringar, som avspeglas av handlingarna. Studierna är Mahmouds viktigaste prioritering och han ser det som ett medel för en bättre framtid:

Mutta mitä mä oon asunut täällä, niin mä oon koko ajan yrittänyt opiskella. Että musta tulee jotakin joskus tulevaisuudessa. (Mahmoud)

Mahmouds handlingar har redan innan han kom till Finland avspeglat hans prioriteringar. Han kom för att få en bättre framtid än vad som väntade honom i Irak. Då hans sociala kontext i och med flytten till Finland förändrades, konfronterades han med nya utmaningar. En av dessa var att lära sig finska. Archer (2007, 38–39) lyfter fram vikten av reflexivitet vid dylika situationer av kontextuell diskontinuitet. Mahmouds lösning under den första tiden i Finland var att satsa på att lära sig språket, vilket har visat sig vara nyckeln för honom i att klara sig i de fortsatta studierna.

De unga ser utbildningen vara en möjlighet som de fått och som de vill ta tillvara. Fadumo upplever att anpassningen till Finland har underlättats av att det är gratis att studera. Hon har alltid ansett det vara viktigt att studera, men berättar att hon i Somalia inte hade denna möjlighet:

En saanut opiskella siellä. Joo, mä mietin, että jos mä saan täällä vapaasti opiskella ja voisin opiskella. Että saan hyvä todistuksen. Aina ajatellut, että opiskelu on tärkeää. Mutta siellä ei saanut opiskella. (Fadumo, intervju 1)

I enlighet med det dialogiska perspektivet är det viktigt att granska Fadumos berättelse ur en social och historisk kontext (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32). Som en somalisk kvinna är möjligheterna att studera i hemlandet små och för Fadumo har detta varit svårt att godta. Situationen har underlättats av att hennes föräldrar delar hennes uppfattning och stöder hennes val att studera. Fadumo berättar att det för föräldrarna var svårt att godkänna att Fadumo ville gifta sig innan hon hunnit skaffa sig en utbildning. Även Fadumo själv hade hoppats att hon skulle hinna utbilda sig innan hon fick barn, men ser inte barnen vara något hinder för att i framtiden uppnå sina målsättningar.

Som vi sett tidigare har skolan varit en arena för Mahmoud och Samer att få kompisar, såväl finländska som personer med invandrarbakgrund. De anser båda att kompisarna och den gemenskap dessa utgör, är en viktig del av det de associerar med skolan. Dock har varken deras eller de andra informanternas studiestig varit enbart positiv. Alla fyra diskuterar vilka svårigheter de stött på och vad som varit till hjälp. De är eniga om att den största utmaningen är språket. Samer har inlett sina gymnasiestudier några månader innan den andra intervjun. Han vill avlägga examen, men ser språket som ett hinder:

Siis, pitää tehdä oikeasti ahkerasti töitä koulussa. Koska suomalainen lukio, se on vaikeampi kuin yliopisto. Koska mulla on aika helpompi, jos mä pääsen ammattikouluun. Mutta tää ei ole niin hyvä koulutus. Koska se opinto-ohjaaja sanoi. Pitää yrittää. Pääsee lukioon. Se johtuu, että mulla ei ole niin tarpeeksi suomen kieli taito. Mun suomen kieli on niin heikko. Siis mä pystyn puhuu ihmisten kaa päivittäistä puhetta. Mutta koulussa on vaikeampaa. Pitää tehdä ylimääräinen töitä. Kun toisen, jos hänellä on suomi äidinkieli. Mutta pitää yrittää. Koska jos suoraan vaan ammattikouluun, ja sitten sä mietit, oo miksi en mä mee lukioon. (Samer, intervju 2)

Den enklare vägen vore enligt Samer att byta till yrkesskola, eftersom han upplever att yrkesstudier inte kräver lika bra kunskaper i finska som gymnasiestudierna. Han gör en tudelning av studerandena på basen av modersmål – finska eller annat – och argumenterar för att de inte är på samma startstreck. Han kategoriserar sig i förhållande till studiegemenskapen, men distanserar sig från finländare och intar en position som ”invandraren” (Stier 2003, 57–58). De som inte har finska som sitt modersmål måste enligt honom jobba extra för att klara studierna. Stöd i att fortsätta får han bland annat från sitt formella nätverk, då han nämner sin studiehandledare som en central person i att uppmuntra honom till att studera trots svårigheterna. Även Nando framhäver studiehandledaren som en källa till stöd i studierna.

Förutom att språket är en utmaning i studierna, är det enligt Samer också det vid arbetsansökning. Han upplever att det för personer med invandrarbakgrund är svårare att få jobb än vad det är för personer födda i Finland. Arbetssökare med finska som modersmål är enligt honom i ett bättre läge under intervjuer, då det är svårt att ge ett bra intryck om man inte pratar finska flytande. Precis som vid diskussionen kring studierna,

identifierar Samer sig som ”invandraren” och gör en indelning på basen av modersmål (Stier 2003, 57–58). Även Nando och Fadumo upplever det vara svårt att få jobb i Finland, men de diskuterar inte huruvida det är svårare för invandrare att få jobb än det är för personer födda i Finland. Fadumo framhåller i stället att det är enklare att få jobb när man har en utbildning. Hon argumenterar för detta med hjälp av sitt sociala nätverk och beskriver hur flera av hennes vänner fått jobb tack vare att de har en utbildning. Fadumo har inte själv arbetserfarenhet. Det har däremot Samer och Mahmoud. Samer jobbar som barnskötare, medan Mahmoud varit ett halvt år på arbetspraktik som lagerarbetare. Mahmouds syn på att få jobb skiljer sig från de andras, eftersom han inte tror att det är svårt:

Mä en usko, että se olisi vaikea. Jos sä itse yrität, mä en usko. Enemmän oli silleen, että mä hain vain yksi hakemuksen, niin kyllä mä pääsen sinne. Ei. Jos sä laitat 10, niin kyllä yksi niistä pääsee. Tai jos et pääse yksi niistäkään, niin sä pääset haastatteluun. Se tuntuu silleen hyvältä, okei joo joku ottaa mut joskus. Niin se vähän helpottaa. Tunnet itseni, että sä oot niinku vahva. (Mahmoud)

Mahmoud återgår till tankarna om det egna ansvaret. Enligt honom är det fast i personen själv och hur aktivt arbetssökandet är. Han skiljer inte på personer beroende på om de är födda i Finland eller har invandrarbakgrund. Han tror att han själv kommer ha lätt att få jobb. På detta kan inverka att han vid flera tillfällen blivit erbjuden jobb som inhoppare av sin före detta arbetsgivare. Ur Mahmouds berättelse går att urskilja relationernas betydelse, då han har blivit erbjuden jobb tack vare sina kontakter.

6.3.2. Språk, religion och kultur som centrala delar av identiteterna

Som vi sett är språkfrågor en central del av de ungas vardag. Alla fyra menar att finska är ett svårt språk att lära sig och Nando, Fadumo och Samer upplever att de inte pratar så bra finska. Fadumo betonar omgivningens inflytande, i och med att hon beskriver hur hennes finska försämrats medan hon varit familjeledig och inte kommer i kontakt med finländare så ofta (Mäkisalo-Ropponen 2012, 25–56). Samer har lärt sig engelska i Finland och upplever prata det bättre än finska. Han låter förstå att han, nu när han kan engelska, skulle klara sig utan att kunna finska, men han säger det inte rakt ut. Det gör däremot Fadumo. Hon diskuterar skillnaden i att lära sig finska beroende på om man kan engelska eller inte:

(...) Mutta jos ei osa muita kieliä, suomi on helppo, mä luulen. Jotkut osaavat englantia, ja he sanovat meillä on vaikea opiskella suomen kieli. Mä sanon, mä en osaa muita kieliä. Somalia ja suomi vain. Mun velikin osaa englantia hyvin. Koko ajan kääntää englanniksi. Älä puhu niin paljon englantia, puhu suomea. (...) (Fadumo, intervju 1)

Fadumo kan inte engelska och hon beskriver hur hon lärde sig finska snabbare än många av de unga på grupphemmet som pratade engelska. Hon betonar att hon för att kunna kommunicera med andra än somalier, har varit tvungen att lära sig finska. Hon tillskriver med andra ord omgivningen och de sociala nätverken en stor roll i att lära sig finska. Dessutom svänger hon avsaknaden av kunskaper i engelska till något positivt.

Fadumo säger att hon försöker uppmuntra sin bror att prata finska istället för engelska. På det sättet lyfter hon fram på vilket sätt det egna agerandet kan underlätta eller försvåra språklärandet. Det handlar alltså inte bara om huruvida man har ett annat gemensamt språk, utan också om huruvida man försöker prata finska eller inte. Även Mahmoud berör detta. Likasom Fadumo kan inte heller han engelska. Han upplever att det till en början var svårt att lära sig finska, men berättar att han stegvis lärt sig. Nu efter fem år i Finland, anser han sig kunna tillräckligt för att klara sig i vardagen problemfritt. Han jämför sig själv med kompisar som bott i Finland längre, men som inte kan finska. Det centrala är enligt honom den egna attityden:

No, suomen kieli on vaikea kyllä, mutta se on ihmisestä kiinni. Jos haluaa oppii, niin se oppii. Silloin kun mä muutin tuonne toiseen ryhmäkotiin, niin silloin ei ollut koulua. Mä aloin joka päivä lukemaan lehtiä, vaikka mä en ymmärtänyt. Mä aloin kirjoittamaan. Sitten sinne lähti. (Mahmoud)

Mahmoud har sedan ankomsten till Finland prioriterat studierna i finska. Han lyfter fram sin öppna attityd och att han jobbade hårt för att lära sig. Tack vare detta fick han börja i en finsk grundskola, redan innan ha fått uppehållstillstånd. Han berättar vidare att han blev utskrattad i grundskolan för att kunna sämre finska än de finländska eleverna. Det här var dock inget han brydde sig om. Detta kan tolkas som att han inte helt kände sig vara en jämbördig del av klassen, utan identifierades som avvikande

(Stier 2003, 57–58). Han diskuterar kontextens betydelse för att lära sig finska, men framhåller att det är den egna attityden som är avgörande.

Diskussionen kring språkfrågor handlar i huvudsak om finska och engelska och enbart Samer tangerar det egna språkets betydelse. Man kunde ändå tänka sig att modersmålet är viktigt, speciellt för Nando och Fadumo som framhäver hur viktiga landsmännen är för dem. Inte heller Samer behandlar sitt modersmål, men han nämner det tjerkesiska språket ytligt, då han beskriver betydelsen den tjerkesiska kulturen har för honom:

(...) Siis tšerkessian kieli, se kuolee kohta. Nyt kaikki mun ikäisiä, he eivät osaa yhtään tšerkessiaa. Jos joku 18 tai 19, tai joku nuori osaa tšerkessiaa, se on niin hyvä. Mutta kaikki vanhat osaa tšerkessian kieli. Mutta kulttuuri on niin vielä. Siis kulttuuri on tärkeä mulle. (Samer, intervju 2)

Som de flesta andra i hans ålder, pratar Samer inte tjerkesiska. Språket är ändå, tillsammans med den tjerkesiska kulturen, en del av hans identiteter och han uppskattar bägge. Han är precis som Fadumo och Mahmoud muslim, men anser inte religionen vara viktig. Den syns i hans vardag främst i att han inte äter griskött. Framom religion lyfter han fram vikten av att ha en god moral, vilket enligt honom innebär att uppskatta andra människor och bete sig i enlighet med det. Han tror att kulturen och religionen vore en större del av hans liv, ifall hans föräldrar var i Finland. Han tillskriver med andra ord omgivningen en roll i hur stort inflytande kulturen och religionen har. Mahmoud ger uttryck för liknande tankar, i och med att han beskriver hur hans syn på kultur och religion har förändrats under tiden han bott i Finland. Det här utgör ett exempel på hur hans identiteter har utvecklats. I Irak visste han inte att det finns olika kulturer och religioner. Då han lärde sig detta förändrades hans syn på islam och hans sätt att utöva religionen. Bland annat började han dricka alkohol och slutade be:

Mä kunnioitan nyt mun kulttuuria. Esimerkiksi me rukoillaan 5 kertaa päivässä. Kyllä se merkitsee, jos rukoilet, niin sä tiedät, että sä tuut iloiseksi. Sun sydän niinku rauhoittuu. Tai ennen kun mä oon kotimaassa niin päivittäin mä rukoilin. Sitten kun mä muutin tänne, niin mä lopetin, ja mä aloitin juoda täällä. Mä en kotimaassa juonut en mitään. Ja sitten siinä on vuosi nytten, että mä oon lopettanut juomista, niin mä oon taas alkanut pitää mun kulttuurista kiinni, että mä taas rukoilen. (Mahmoud)

Mahmoud betonar individens eget ansvar och att man själv avgör om man vill upprätthålla sin kultur och religion. Det blir ändå tydligt att han därtill upplever omgivningen ha en betydelse. Hans sätt att förhålla sig till sin religion förändrades på grund av den förändrade omgivningen, i och med att han jämförde med den finländska kulturen. I likhet med detta menar Vertovec (2009, 138–141) att migranter som i det nya landet hör till en religiös minoritet, ofta blir självmedvetna om sin religion. Archer (2007, 38–39) lyfter fram vikten av att genom inre konversationer hitta nya lösningar i situationer där den kontextuella verkligheten har förändrats. Mahmouds berättelse visar att han genomgående för inre dialoger och reflekterar kring sina prioriteringar. En inre dialogisk kamp, där han försöker balansera mellan sin religion och den finländska kulturen, blir tydlig (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32; DeSantis 2001).

Likasom för Mahmoud, är religionen en viktig del av Fadumos identitet. Hon gör en klar skillnad till kulturen, vilken hon inte upplever ha någon betydelse för henne. Trots att hon vid åtskilliga gånger framhäver att hon inte bryr sig om kultur, varken somalisk eller finländsk, berättar hon också att hon ibland gör sådant som hör till den somaliska kulturen:

Joo, meillä uskonto ihan tärkeä meillä. Me ollaan muslimreja ja pitää kunnioita uskontoa. Ja kulttuurikin on sama. Ei ole hyvä, että mä teen meidän kulttuuri kaikkea. Joskus on hyvä, mä teen, mutta joskus ei hyvä, mä en tee. Se kulttuurissa vähenee, että jos sä meet pois maasta. Mä en tiedä mitä meidän kulttuuri. Vain ruoka mä osaan vielä. Mutta en tee niin paljon. Mä halusin oppia suomalaisia ruokia. (Fadumo, intervju 1)

Fadumo betonar omgivningens betydelse, i och med att hon upplever att kulturens inverkan på identiteten minskar när man emigrerar (Cotterell 1996, 5; Howard 2000, 368–370; Stier 2003, 61). Personligen hade den somaliska kulturen ingen plats i hennes liv heller innan hon flydde Somalia. Hon förklarar detta med sin uppfostran, då hennes mamma inte heller bryr sig om aspekter som hör till kulturen. Religionen är däremot viktig för Fadumo och hon anser inte att det är svårt att vara muslim i Finland. Hon framhäver det egna agerandet framom omgivningen. På den här punkten skiljer sig Mahmouds och Fadumos erfarenheter, fast även Mahmoud betonar det egna handlandet. Fadumo beskriver inte den dialogiska kamp Mahmoud gör (Hajdukowski-Ahmed 2008,

29–32; DeSantis 2001). Värt att notera är att Nando inte diskuterar religionens eller kulturens betydelse, mer än att säga att ingendera är viktig för honom. Detta tyder på att han inte på något sätt ser dem vara en del av hans identiteter.

6.3.3. Tillhörighet och identitetsutvecklande

Under de andra intervjuerna med Samer och Fadumo uppkom diskussioner om känsla av tillhörighet. Varken Samer eller Fadumo ser sig vara finländare, men båda diskuterar vad det innebär och vem de anser att kan vara finländare. Samer, som ser sig vara tjeckesser, diskuterar detta utgående från två perspektiv – språkkunskap och hur länge man bott i Finland:

Kuka voi olla suomalainen? Se on vaikea. Mun mielestä, jos sä oot syntynyt, tai jos sä puhut suomea todella hyvin. Ja se riippuu. Mutta jos sä puhut suomea todella hyvin. Niin kuin äidinkieli. Jos sä asut kauan Suomessa. Jos hän muuttanut lapsena. Jos sä oot 10 vuotta, tai 9. Mutta jos sä muutat 17 tai 16 tai 15, et pysty sanomaan mä oon suomalainen. Niin, lapsena muuttanut, ja kasvanut Suomessa. Hän voi sanoa, että mä oon suomalainen. Että mä oon kasvanut Suomessa. (Samer, intervju 2)

Efter att ha reflekterat kring saken, är det var man växt upp som Samer betonar som det avgörande. Detta tyder på att han inte ser personer som flyttat till Finland i de sena tonåren, som finländare, fastän de sedan bor i Finland resten av sitt liv. Genom att se det här mot perspektivet om att identiteter utvecklas alltigenom personens liv, kan Samers uttalande förstås som att han ser på tillhörighet som en del av identiteterna som inte utvecklas efter tonåren. I likhet med detta observerar Bender et al. (2012, 139–140) att migranter upplever det land där de fötts och bott i fram till tidigt vuxenliv, som sitt hem. Däremot kan känslan av tillhörighet till sitt ursprungliga hemland enligt Samer utvecklas också i äldre ålder. Han betonar sitt ursprung och är stolt över att komma från Syrien. Känslan av tillhörighet till ett land handlar inte enbart om landet man bor i utan även om betydelsen av ursprung.

Fadumo delar Samers tänkesätt och anser att åldern då man flyttat till Finland är avgörande för om man kan identifiera sig som finländare eller inte. Även hon uttrycker ett perspektiv där tillhörighet är en del av identiteterna som inte utvecklas efter de sena

tonåren. Vidare betonar hon, precis som Samer, sitt ursprung. På frågan om hon hoppas att hennes barn kommer ihåg sina somaliska rötter svarar hon så här:

Joo molemmat. Mä haluaisin muistaa molemmat. Koska ne synty täällä ja kasvaa. Heidän pitää muistaa, että molemmat he ovat somalia ja suomi. Että heillä on somalialainen, mutta suomi. Aina mä tiedän, jos kasvaa, he luulee, että he ovat suomalainen. Jos meidän maa muuttuu rauha, ja sitten mä voin mennä ja sitten tutustutaan. Jos ei voi mennä, ne ei tiedä. (Fadumo, intervju 2)

För henne är det alltså inte bara viktigt att barnen kommer ihåg att de har somalisk bakgrund, utan hon hoppas också att de skall ha möjlighet att besöka Somalia. Detta visar ytterligare på vilken betydelse Somalia har för henne. Enligt Gustafson (2007, 32) känner människor varierande grad av tillhörighet till det nya respektive ursprungliga landet. Många migranter har multipla identiteter och känner tillhörighet till bägge samhällen (ibid; Basch et al. 1994, 34–45; Eastmond & Åkesson 2007, 9; Kantola 2017). Fadumo diskuterar möjligheten till att identifiera sig både som finländare och somalier enbart när hon pratar om sina barn, medan Samer inte alls lyfter fram denna aspekt. Fadumo ger ändå uttryck för multipla identiteter då hon beskriver vad Somalia respektive Finland betyder för henne. Det här redogörs för senare i detta kapitel.

Självkategorisering och gruppidentifikation är enligt John Cotterell (1996, 5) en del av processen för att utveckla personliga identiteter. Som vi sett tidigare har Fadumo enbart somaliska vänner, medan Samer under den första intervjun inte ansåg sig vilja ha några finländska vänner. De relaterar sina relationer med hur de identifierar sig som somalier respektive tjeckesser. Detta styrks av att Samer beskriver hur en av hans vänner försöker vara finländare genom att omgiva sig av finländare och prata finska. Han identifierar sig själv och sina vänner med invandrarbakgrund som invandrare. Stier (2003, 58) menar att dylika identiteter kan leda till klyftor mellan grupper samtidigt som det kan förena personer inom samma grupp. Detta stämmer för Samer erfarenheter. Själv identifierar han sig i första hand som tjeckesser, men också som syrisk. Han anser ändå inte att Syrien är viktig för honom, eftersom han vill lära sig finska och klara sig i Finland. Det kan även ha ett samband med att han, förutom Syrien och Finland, också har bott i Saudi-Arabien, Libanon, Jordanien och Italien. I Italien bodde han enbart en vecka, men

under hela asylprocessen förväntade han sig att bli tillbakaskickad. På frågan om var han upplever sitt hem vara svarar han:

Mun koti? Tiedätkö sä, tää on niin hyvä kysymys. Koska jos mä ajattelen, että missä mun koti. En pysty sanomaan missä on koti, missä mun koti. Siis en mä tiedä, koska mä muuttanut niin paljon. Siis Syyria. Mä oon asunut Saudi-Arabiassa, Syyriassa, Libanonissa, Jordaniassa, Italiassa ja Suomessa. Siis se on niin vaikea. Oon vähän sekaisin. (Samer, intervju 2)

Det är tydligt att Samer har svårt att reflektera kring var han upplever sitt hem vara. Han känner inte något land som sitt hem, eftersom han bott i så många länder. Förlusten av känslan av ett hem medför enligt Papadopoulos (2002, 15–16) ett tomrum. Trots att Samer har förlorat känslan av ett hem, tyder hans berättelser på att han lyckats fylla tomrummet. Han upplever sig vara en del av sin hyresvärdas familj och ger uttryck för att de står för åtminstone en del av den stabilitet känslan av ett hem vanligtvis medför.

Samers uppfattningar skiljer sig märkvärt från Fadumos åsikter om Somalias betydelse. Hon beskriver det så här:

Oma maassa on, että mä oon siellä syntynyt ja kasvanut. Siellä olen, aina vain kaipaam sinne. Jos on rauhaa. Se oli hyvä että rauha. Aina ikävä sinne. Ja siellä asuukin vanhemmat ja sisarukset ja sukulaisia. (Fadumo, intervju 1)

Somalia är viktig för Fadumo, inte enbart för att det är hennes hemland, utan också för att hennes familj och släkt bor där. Hennes sätt att säga ”aina vain kaipaam sinne” beskriver Somalias betydelse. Till skillnad från Samer, blir det tydligt att Fadumo upplever Somalia vara hennes hem, vilket hon även klär i ord genom att säga ”oma maa”. Fadumos önskan efter fred är tydlig och hon skulle gärna bo i Somalia om där vore fred. Även Bender et al. (2012, 139–140) uppmärksammar migranternas önskan att återvända till sitt hem – det land de fötts och växt upp i. Diskussionen om krig och fred relaterar Fadumo genomgående till sin familj och en oro för dem. I hennes berättelser är det främst oron för familjen som framhävs. Familjemedlemmarna och oron för dem verkar vara ha central roll i hur hennes identiteter utvecklats.

Fadumo diskuterar också Finland och landets goda sidor, så som gratis utbildning och hälsovård. Båda länderna är viktiga för henne, men betydelsen är olika. Det här beskriver hon genom att säga att Finland som land är bättre, men att hon aldrig kan glömma sin uppväxt i Somalia. Hon ger uttryck för multipla identiteter, som inbegriper olika platser och kulturer (Basch et al. 1994, 34–45; Eastmond & Åkesson 2007, 9; Gustafson 2007, 32; Kantola 2017). Detta gör även Mahmoud. Han framhåller Irak som sitt hemland, där han är född och uppvuxen (Bender et al. 2012, 139–140). Irak är en viktig del av vem han är som människa och han skulle gärna flytta tillbaka, ifall situationen i landet förändras:

No, tulee paljon muistoja. Kun mä oon syntynyt siellä, niin en ikinä voi unohtaa. Tietysti on mun kotimaa, kotipaikka, niin. Että se on siellä. Joskus kun mä tiedän, että on jotakin, niin mä muutan sinne takaisin. Jos mä saan sieltä esimerkiksi töitä. Sielläkin on paljon töitä, mutta mä en halua, mä haluan, että pääsen, että hei mulla on tämmöinen todistus, että mä haluan oikeasti töitä joskus. Mutta en nyt mieltä. Jos siellä tilanne muuttuu. Siellä on tosi levotonta tällä hetkellä. (Mahmoud)

Mahmouds och Fadumos upplevelser av ett hem skiljer sig från Samers, vilket kan bero på att de inte bott i andra länder än i hemlandet och Finland. Detta styrks av det sätt Bender et al. (2012, 139–140) observerar hem som den plats där man fötts och bott fram till tidigt vuxenliv. Även Nandos sätt att diskutera sitt hemland skiljer sig markant från Mahmouds och Fadumos. Han berättar inte desto mer om vad Angola betyder för honom, men säger att tanken på hemlandet för med sin dåliga minnen. I kontrast till detta innebär Finland trygghet:

Suomi on turva maa. Siis ei ole ongelmaa, ei ole mitään. Niin. Siis. Missä mä olin, ei ollut helppoa olla siinä. Niin kyllä. (Nando)

Det blir tydligt att Nando haft ett svårt liv innan han kom till Finland. Detta klär han även i ord på frågan om hans liv i Finland är annorlunda än han hade trott att det skulle vara. Han svarar att här inte finns så mycket problem som han var van vid i hemlandet. Till skillnad från Mahmoud och Fadumo beskriver Nando ingen önskan om att återvända till Angola. Han har dock fortfarande band till landet, eftersom hans familjemedlemmar, enligt vad han vet, befinner sig där.

6.3.4. Erfarenheter av rasism

Av informanterna är Nando den enda som tydligt säger sig ha erfarenheter av rasism, men han vill inte desto mer berätta om dessa. Han ger uttryck för att ha varit med om svåra rasistiska händelser, vilka känns jobbiga att tala om. De andra tre har enbart enstaka upplevelser av rasism. Fadumo säger exempelvis att hon stött på rasism från berusade personer några gånger, men annars anser hon finländare vara vänliga. Mahmoud har inga egentliga erfarenheter av rasism. Däremot upplever han ibland att människor tyst dömer honom på grund av att han har utländsk bakgrund:

Mulla ei ole tullut ikinä vastaan oikeastaan mitään rasismia. Että just sanoisi jotain pahaa. Tai jos mä oon just niinku junassa niin ne vaan katsoo, että tää on ulkomaalainen tää ei tee mitään. Tuntuu vähän siltä. (Mahmoud)

Genom att säga ”tää on ulkomaalainen”, ger Mahmoud uttryck för att av finländare upplevas som den avvikande ”invandraren”. Enligt Stier (2003, 57–58) identifieras de som av någon orsak anses vara annorlunda, till exempel invandrare, ofta utgående från detta. Mahmoud kanske på grund av sin invandrarbakgrund identifieras av andra som annorlunda, men det blir tydligt att han inte själv gör det.

I likhet med Fadumo och Mahmoud menar Samer inledningsvis att han inte stött på rasism, vilket han tror att beror på att hans utseende inte nämnvärt skiljer sig från finländares utseende. Detta bestyrker han med att säga att människors förhållningssätt ofta förändras då han berättar sig vara från Syrien:

(...) Kun mä muutin Espooseen, mä kysyin. Meillä on, ei ole naapuri, mutta mä nähnyt monta kertaa, ja kysyin ”missä toi paikka on”. Ja hän ”mistä olet kotoisin?” ”Olen Syyriasta”. Sitten hän ”aaa”. Hän haluaa saada yhden ystävän, ja sitten kun hän tietää, että mä oon Syyriasta. Ei. Ei sitten enää. (Samer, intervju 1)

Samer lyfter fram sin nationalitet som orsaken till att personen han berättar om inte ville lära känna honom. Han låter förstå att de kunde ha blivit kompisar, ifall han kom från något annat land. På det sättet ger han uttryck för att bli identifierad utifrån sin nationalitet (Stier 2003, 58). Förutom fördomar på basen av sitt hemland, har han även

stött på fördomar på basen av sin religion. Detta exemplifierar han med att berätta om sin före detta flickvåns mamma, som inte godkände honom på grund av att han är muslim. Han ser alltså nationalitet och religion som faktorer som försvårar interaktionen människor emellan (Hajdukowski-Ahmed 2008, 31). Samer berättar att han ofta anses vara annorlunda, men betonar att han faktiskt är det. Till skillnad från Mahmoud, ger han uttryck för att själv identifiera sig utgående från att han är annorlunda (Stier 2003, 57–58). Han har levt största delen av sitt liv i en kultur med vanor och traditioner olika från den finländska kulturen. Samtidigt menar han att de finländska vanorna är annorlunda för honom. Bland annat brukar han bjuda hem kompisar på middag, vilket han upplever att inte är vanligt i Finland. Det här kan förstås som att Samer anser det vara svårare att knyta vänskapsrelationer i den finländska kulturen än i sin egen kultur. Samer verkar ha funnit en balans mellan kulturerna (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32; DeSantis 2001), men det har inte alltid varit så lätt.

Trots att Samer menar att han bara har enstaka erfarenheter av rasism och diskriminering, upplever han att ungefär hälften av finländarna i tystnad tycker illa om utlänningar. Detta tror han att beror på utlänningars eget agerande. Han tänker sig att om fler utlänningar fick publicitet för positiva saker, kunde även finländarnas inställningar förändras. Inledningsvis positionerar sig Samer utanför denna diskussion och pratar om både finländare och utlänningar som ”dem”. Han fortsätter ändå med att lyfta fram sig själv som ett exempel och säger att om han får goda vitsord i gymnasiet, får en examen, arbetar och är en bra människa, då har han anpassat sig till det finländska samhället och då kan han inte stöta på rasism. Hans tankar skiljer sig från de andra informanternas, som enbart diskuterar rasism utgående från omgivningens beteende. Vidare tar Samer diskussionen bort från en finländsk kontext och menar att irakiska flyktingar i Syrien varit offer för rasism. Nyckeln till att motverka rasism är enligt Samer att personer med invandrarbakgrund har en god moral och beter sig i enlighet med det. En god moral är något som han upplever vara viktigt även för personer födda i Finland. Detta framhåller han emellertid inte när han diskuterar rasism, utan han betonar bara invandrares eget ansvar över sitt beteende.

6.3.5. Familjens förändrade betydelse sedan de unga kommit till Finland

Vi har tidigare sett att familjen har en roll i de ungas vardag. Nando nämner familjens betydelse enbart ytligt och till skillnad från de andra informanterna, diskuterar han inte

hur betydelsen eventuellt har förändrats sedan han kom till Finland. Hans berättelse tyder på att han fortfarande känner en tyngd, fastän han själv är i säkerhet. Eftersom han väljer att inte behandla tiden innan han kom till Finland, blir det oklart hurdan relation han haft till sin mamma och sina systrar tidigare. De andra informanterna betonar att de närmaste familjemedlemmarna alltid varit dem viktiga. Samer berättar att det först när han inte längre bor med familjen, som han kunnat uppskatta dem:

Nyt mä tiedän, perhe on niin arvokas. Koska Jordaniassa tai Libanonissa, mä tykkään olla. Siis mä oon tottunut tämmöinen tilanne, että mä asuin ilman perhe. Jordaniassa mä tiedän, perhe on niin arvokas. Koska äiti kuitenkin siis joka, äiti on. Jos sä oot sairas tai jotain, se auttaa niin paljon. Mutta veli tai kaveri ei pysty. Ja mitä sä teet väärin, äiti voi korjata. Tai auttaa. (Samer, intervju 2)

Samer återgår till tankarna kring föräldraskap och omsorg. Han diskuterar främst den skillnad som finns mellan föräldrar och syskon eller kompisar. Varken syskon eller kompisar kan fylla den roll föräldrarna har och den trygghet föräldrarna inbringar. Detta är något han kunnat uppskatta först när han som minderårig var tvungen att flytta hemifrån och inte längre får föräldrarnas praktiska stöd. Samers sociala kontext har förändrats och han uttrycker ett behov av att genom reflexivitet komma underfund med hur han skall klara sig själv (Archer 2007, 38–39).

Likasom Samer, upplever Mahmoud att hans relation till sin familj har förändrats sedan han kom till Finland. Han diskuterar hur avståndet till föräldrarna har fått honom att förstå hur mycket de betyder för honom:

Siis silloin kun mä olin siellä, niin mun äiti oli ihan terve. Ei ollut mitään. Sitten kun mä lähdin sieltä, niin sen sisko kuoli ja sen äiti, mun mummo, niin sekin kuoli, niin se vähän vaikutti. Niin, sitten sillekin, kun otettiin munuaiset pois, niin just sen takia että mä arvostan sitä tosi paljon. Mä oon ollut 9 kk sen vatsassa, niin kyllä mä arvostan. Että mitä merkitsee äiti. Mä silloin kun mä olin siellä, en, mä en tiennyt. Että mä kiusasin sitä aika paljon. Mutta mä kadun tuota päivää. Ei olisi kannattanut. (Mahmoud)

Mahmoud lyfter speciellt fram hur viktigt det är för honom att familjemedlemmarna hålls friska. Han framhåller att familjen alltid varit viktig för honom, men att han inte

insett det tidigare. Även Fadumo berättar att hennes familjemedlemmar alltid stått henne nära. Hon anser att relationerna till dem har förändrats, eftersom hon inte hinner ringa dem så ofta som hon skulle vilja. Detta påverkar hennes liv i Finland, då hon jämt tänker på dem och önskar att hon kunde resa till dem:

Mä en ajatellut eri, mutta aina yritän, että mä meen sinne ja mä haluaisin, että mun vanhemmat. Aina tavata. Aina mietin heitä. Koko ajan, mä sanon, mä haluaisin mennä, matkustaa missä he asuvat mun perhe. Mutta ei tapahdu. Mutta aina mietin, että. Joo.

(Fadumo, intervju 2)

Fadumo hade ett nära förhållande till sin närmaste familj, när hon bodde i Somalia och hon önskar att hon fortfarande kunde ha det. Hon upplever att relationerna till familjemedlemmarna har förändrats sedan hon fått barn. Innan hon fick barn ville hon leva tillsammans med sina föräldrar och syskon, men det är inte längre aktuellt. Vi har tidigare kunnat se att Fadumos transnationella nätverken har en betydelse för hennes identitetsutveckling och detta styrks av citatet ovan. Omgivningen är central för hennes identitetsutveckling (Cotterell 1996, 5; Howard 2000, 368–370; Stier 2003, 61), eftersom familjens roll framhävts på grund av separationen från dem.

6.3.6. Hur de unga själva har förändrats sedan de kommit till Finland

Familjens förändrade betydelse hänger nära samman med att de unga själva har förändrats. Nando, Fadumo och Mahmoud har kommit till Finland som 15-åringar, medan Samer var 17 år när han kom. Under sin tid i Finland har de utvecklats från tonåringar till unga vuxna. Förutom att de blivit myndiga har de också som människor mognat till. De uppmärksammar detta även själva och upplever det ha sin grund i att de kommit till Finland utan sina föräldrar. Samer återgår ännu en gång till tankarna kring föräldraskap och omsorg och diskuterar hur han nuförtiden är tvungen att ta ansvar för sig själv. Då han bodde med sina föräldrar, kunde han alltid be dem hjälpa honom, men nuförtiden måste han själv stå för konsekvenserna av sina val. På frågan vad som mest påverkat hurdan han är idag, svarar han att han är vuxen. Därtill tangerar han vännernas betydelse för identitetsutvecklingen och hurdan han är som människa:

Niin, kyllä ystäväit vaihtaa sun. Siis jos. Jos sä kysyt multa kuka mä oon, ensiksi sanoo kuka sun kaveri. Koska oikeasti. Koska jos kaikki sun ystäväit käyttää huumeita, säkin

käytät huumeita. Se riippuu mikä porukka sulla on. Jos kaikki on niin koulussa, ja kaikki tekee töitä, säkin sä oot niin koulussa ja tehdä töitä. Mutta jos kaikki ystävät mitä sulla on pahoja, säkin sä oot paha. Se muuttaa kaikki. (Samer, intervju 2)

Identiteterna utvecklas utifrån den sociala omgivningen (Cotterell 1996, 5; Howard 2000, 368–370; Stier 2003, 61) och vännerna är en central del av detta. För Samer är det viktigt att hans vänskapskrets består av personer som värderar studier och arbete. Han upplever värderingarna vara den viktigaste faktorn som påverkar interaktionen (Hajdukowski-Ahmed 2008, 31). Vänskapen till sina närmaste vänner tror han att kommer att hålla i framtiden, eftersom de har liknande målsättningar i livet. Mahmoud tangerar liknande aspekter ur en annan vinkel. Han beskriver hur han uppmuntrat arbetslösa kompisar att ta tillvara möjligheten att studera. Dock diskuterar han inte om han anser att vänskapskretsen har en betydelse för hurdan han är som människa. På frågan om han upplever att relationerna till familjen förändrats sedan han kom till Finland, svarar han däremot så här:

No jonkun verran oikeastaan. Tai kun mä oon asunut täällä yli 5 vuotta, tai kohta se on 6 vuotta, niin se on vähän erilaista. Mä en enää pysty asumaan siellä. Kun mä oon tottunut tähän. Esimerkiksi mun perhekin tule tänne, niin ne ei voi asua täällä. Koko ajan ne viihtynyt siellä. Tai mä oon viihtynyt molemmissa puolissa niin. Mutta kuitenkin. Tai kun mä oon viimeksi kävin siellä, niin mä olin tosi erilainen niinku siitä perheestä. Että kaikki on muuttunut. (Mahmoud)

Mahmoud menar att hans tankesätt har förändrats, vilket har påverkat relationerna till familjemedlemmarna. Han känner sig annorlunda när han besöker Irak. Enligt Stier (2003, 57–58) identifieras de som av någon orsak anses vara annorlunda, till exempel invandrare, ofta utgående från detta. Som vi tidigare sett, ser Samer ändå Irak som sitt hem och önskar kunna återvända dit någon dag. Detta skiljer sig från sättet Bender et al. (2012, 139–140) förklarar migranternas upplevelser av hem och önskan om att återvända till sitt hemland, med att de upplever landet vara bekant och det enda ställe där de inte känner sig främmande och annorlunda.

Fadumo tangerar, i likhet med Samer, frågar om ansvarstagande. Vi har tidigare kunnat se att hon känner en stark gemenskap till de andra somaliska unga som bodde på samma grupphem. Hon ser dem som sin familj, vilket har underlättat livet utan föräldrar:

Sä tiedät, että jos on mukana sun vanhemmat, ja toi aika on hyvä. Mutta jos tulee yksin, se on vaikea. Mutta pikkuhiljaa mä opin, että elää yksin. Mutta ei tapahtunut vain yksi, mutta muita kaverit oli sama. Joo, meillä tuli sitten perhe. (Fadumo, intervju 2)

Fadumo menar att hon tack vare sina vänner inte varit ensam. Att hon kom ensam till Finland har förändrat henne som person och det har också hennes barn gjort. Hennes liv kretsar kring barnen och hon har valt att lägga sina egna drömmar om att studera åt sidan för stunden. Hon är ändå fast besluten att börja studera så fort hennes yngsta barn kan börja på daghem. Sedan hon fått barn, har hennes sociala relationer förändrats i och med att hon inte hinner träffa kompisar lika ofta som tidigare. Vidare har skilsmässan från barnens pappa förändrat henne och hennes liv. Ett liv som ung ensamstående mamma är inte lätt, speciellt som hon samtidigt har en oro för sina egna föräldrar.

Även Nando reflekterar kring hur han förändrats sedan han kommit till Finland. I likhet med Samer och Fadumo, relaterar han i sin berättelse till frågor om ansvarstagande:

Joo, kyllä mä muuttunut. Siis mä opin enemmän niinku olla ihmisen kaa, ja tehdä erilaisia asia. Kyllä muuttunut. (Nando)

Precis som för de andra, har den förändrade situationen och omgivningen tvingat Nando lära sig nytt. Till skillnad från de andra har han varit helt ensam och har därmed på ett annat sätt varit tvungen att ta itu med allt det nya och svåra. Nando ser det positiva i att han lärt sig nytt, vilket har utvecklat honom som person. Stier (2003, 12) framhäver att människors identiteter, inte enbart bör förstås utgående från den sociala och kulturella omgivningen, utan även utifrån livserfarenheter samt livs- och utvecklingskriser. Med tanke på Nandos erfarenheter, både i hemlandet och efter ankomsten till Finland, kunde man tänka sig att detta är speciellt aktuellt för honom. Alla mina informanter har genomgått jobbiga erfarenheter, men Nandos berättelse ger uttryck för speciellt svåra livskriser. Nando är också den som beskriver de största svårigheter i det dagliga livet i Finland. På frågan vad han upplever varit svårast, svarar han att allting varit svårt:

Mä voin sanoa, kaikki on vaikeaa. Kaikki on vaikeaa. (Nando)

Nando upprepar orden ”kaikki on vaikeaa”. Han använder även presens trots att frågan ställdes i imperfekt. Nandos kunskaper i finska är svaga och därmed bör man vara försiktig med att tolka hans ordval och sätt att prata. Det kan ändå tydas som att han vill betona att det inte bara var under den första tiden i Finland som allting var svårt, utan att han fortfarande känner så. Det här styrks inte enbart av hans val att använda presens eller upprepningen, utan också av stämningen under diskussionen. Det Archer (2007, 38–39) poängterar att vid kontextuell diskontinuitet genom en inre dialog reflektera över hur man skall lösa den främmande situationen, verkar för Nando vara svårt. Han diskuterar inte varför han tror att det känns så, men det kan bero på flera faktorer. Bland annat kan det förklaras genom att i enlighet med det dialogiska perspektivet granska den historiska och sociala kontexten (Hajdukowski-Ahmed 2008, 29–32). Hans berättelse tyder på att längtan efter och oron för familjen satt en prägel på hans liv i Finland. Han har även många svåra erfarenheter i bagaget, vilket knappast gör livet i Finland lättare. Därtill uttrycker han ett relativt snävt socialt nätverk bestående av kompisar och några professionella. Han lyfter fram sina vänner och sin socialarbetare som personer som underlättat livet i Finland.

7. Slutledningar och diskussion

I detta kapitel diskuterar jag de centrala resultaten av min studie med annan forskning. Därtill reflekterar jag kring hur de metodologiska valen har fungerat och avslutar med tankar om fortsatt forskning.

7.1. Diskussion av forskningsresultaten i relation till tidigare forskning

Min två första forskningsfrågor är: *hur ser de ensamkommande unga flyktingarnas sociala nätverk ut?* och *hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna sina sociala nätverk för hur vardagen i det nya landet formas?* Jag inleder med att diskutera vilka svar jag fått på dessa.

Informanternas berättelser visar att det för välmåendet är viktigt att ha ett tillräckligt socialt nätverk i det nya landet, samtidigt som det är av betydelse att ha kontakt med sin

familj. De är eniga om att familjemedlemmarna är de viktigaste personerna i deras liv, vilket även framkommer i andra studier (Mels et al. 2008, 760; Hartwell 2011; Stretmo & Melander 2013, 77–80). Precis som i tidigare forskning (Wallin & Ahlström 2005; Mels et al. *ibid*; Hartwell *ibid*, 108–109; Backlund 2014) finner jag i min studie att inte alla vet var deras familjer befinner sig. En av de unga har inte hört från sina familjemedlemmar på flera år och detta påverkar honom stort. Familjen är en viktig del av hans liv, vilket innebär att transnationella relationer är mer än bara möjligheten att hålla kontakt. Han är den enda som beskriver att han i nuläget känner sig ensam och hans övriga sociala nätverk kan inte fylla det tomrum avsaknaden av familjen lämnat (Papadopoulos 2002, 15–16). Familjen upptar ett stort utrymme i hans berättelse och största delen är i icke-verbal form. Han diskuterar inte sina familjemedlemmar mycket, men då han gör det blir deras betydelse för hans liv i Finland tydlig. Såväl under intervjun som efteråt har jag reflekterat kring skälen till att han inte berättade så mycket om sin familj. Under intervjun blev det tydligt att det var ett känslomässigt tema och därför var jag försiktig med att ställa frågor om familjen. Delvis handlade det antagligen också om att hans finskakunskaper är svaga och att han ofta hade svårt att uttrycka sig.

För de tre informanter som har möjlighet att upprätthålla kontakten till sin biologiska familj, sker detta, i likhet med resultaten från andra studier (Stretmo & Melander 2013, 78; Åkerlund 2014, 45; Eriksson & von Greiff 2014, 89–90), främst per telefon. Åkerlund (*ibid*) uppmärksammar att en del av de unga upplever samtalen med familjemedlemmarna vara konstgjorda, men det här kom inte fram i min studie. Tvärtom, mina informanter beskriver hur de diskuterar vardagliga saker med sina familjemedlemmar. Däremot lyfter två av dem fram att de inte berättar för föräldrarna om sina svårigheter, eftersom de inte vill oroa dem (*ibid*; Stretmo & Melander 2013, 80–81; Eriksson & von Greiff 2014, 89; Backlund 2014, 132). De unga är därtill oroliga för sina släktingar i hemlandet (Sourander 2007, 483; Stretmo & Melander *ibid*, 78; Eriksson & von Greiff *ibid*). Detta kommer tydligast fram i Nandos berättelse, eftersom hans familjemedlemmar har försvunnit.

I likhet med tidigare studier (Mels et al. 2008, 759–760; Stretmo & Melander 2013, 82, 89; Åkerlund 2014, 58) består mina informanterns vänskapskrets främst av ungdomar med invandrarbakgrund. De unga har även vänner födda i Finland, men tre av dem upplever det vara svårt att lära känna jämnåriga finländare. En viktig slutsats för min

pro gradu-avhandling är att kontexten har en central roll i att få finländska vänner. De två informanter som berättar sig ha vänner födda i Finland betonar skolan som den huvudsakliga arenan för att lära känna jämnåriga finländare. Samers sätt att uttrycka det som att man är en *pålitlig främmande*, sammanfattar den betydelse de unga tillskriver skolan i att få vänner. Dock finner jag, precis som tidigare forskning (Mels et al. ibid; Pastoor 2013; Stretmo & Melander 2013, 14–15; Björklund 2014, 40), att inte alla ungdomar får finländska kompisar via skolan.

Vännerna, oberoende av nationalitet, står för en stor del av det emotionella stöd de unga i min studie får. Vid sidan av emotionellt stöd, får de även praktisk hjälp av sina vänner. Vännerna verkar fylla ett tomrum familjen efterlämnat (Papadopoulos 2002, 15–16), eftersom de unga ser dem som sin familj i Finland. Två av informanterna omnämner därtill relationer som de ser som ersättande föräldrar. En av dem har kommit sin hyresvärd och hennes familj så nära att han ser dem som sin familj. Deras betydelse kan illustreras med ett textmeddelande jag fick av honom några dagar innan den överenskomna andra intervjun. I meddelandet frågade han om vi kunde skjuta upp intervjun, eftersom han skulle vara med sin familj på stugan. Han hänvisade till hyresvärden och hennes familj och detta ser jag som ett exempel på hur de har kommit att fylla det tomrum hans biologiska familj lämnat.

I tidigare forskning framkommer det att även de formella relationerna, bland annat socialarbetare och annan personal vid asylcentren samt lärare, är viktigt för de ensamkommande flyktingbarnen i att erbjuda stöd (Mels et al. 2008, 759; Hessle 2009, 148–149; Lee 2012, 120–127). Samma aspekt ser jag i min studie – alla informanter diskuterar formella relationer som källa för stöd. De nämner främst sina socialarbetare, företrädare, handledare och studiehandledare. Vikten av det formella nätverket blir speciellt tydlig i Nandos berättelse och han är den enda som nämner emotionellt stöd av det formella nätverket. Han anser att en arbetstagare från grupphemmet han bodde på under den första tiden i Finland var som en mamma för honom och att stödbostadens handledare blivit hans vän. Nando upplever livet i Finland vara svårt, samtidigt som han beskriver ett stödande informellt nätverk. I nuläget är det speciellt stödbostadens handledare som han betonar och därefter socialarbetaren vid eftervården. Frågan lyder om Nando kommer att få det stöd han behöver också efter att han flyttat från

stödbostaden och eftervården tagit slut. Detta vore viktigt för att han fullt skulle anpassa sig till Finland och ha de färdigheter han behöver för att klara sig i vardagen.

Min tredje forskningsfråga är: *hurdan betydelse tillskriver de ensamkommande unga flyktingarna de lokala och transnationella sociala relationerna för utvecklandet av identiteter?* En slutsats för min avhandling är att familjen är av betydelse för identitetsutvecklingen, såväl direkt som indirekt. Ett centralt tema kring hur mina informanter upplever att de utvecklats, handlar om ansvarstagande och annat som blir aktuella på stigen till att bli vuxen. De var 15–17 år när de kom till Finland. Det fysiska avståndet till föräldrarna har lett till begränsningar i föräldraskapet och de unga måste ta ansvar för sina handlingar. Därtill beskriver de hur de utmaningar som kommer av att vara ensam i ett främmande land har fått dem att mogna. De tankar informanterna har kring sina relationer till föräldrar påminner om förändringar de flesta unga genomgår på vägen till att bli vuxen. Skillnaden är att mina informanter varit tonåringar när de separerats från sina föräldrar och att de bor på en annan kontinent än sina föräldrar.

Vidare tillskriver de unga i min studie utbildning en betydelse för identitetsutvecklingen. De värderar skolan högt, vilket även tidigare forskning betonar (Lee 2012, 128–132; Pastoor 2013; Kaukko 2015, 83–84). Detta förklaras både i min och i andra studier av en strävan efter en bättre framtid, som de unga ser utbildningen vara en nyckel till (Lee ibid; Kaukko ibid). Skolan är viktig för anpassningen (Mikkonen 2011, 88; Pastoor 2013; Björklund 2014, 35–43, 78–79) eller som Nando uttrycker det: ett ”normalt liv”. Han har svåra erfarenheter i bagaget och upplever, i likhet med Derluyn och Broekaert (2008, 322), att ankomsten till Finland har medfört nya svårigheter då han försöker uppnå en ställning i samhället.

Det finska språket upplever de unga att inverkar både på skolgången och på livet i Finland. Tre av dem fokuserar på svårigheter i att lära sig språket och anser det vara en utmaning främst i skolan och i arbetslivet. Detta styrks av tidigare forskning. Mäkisalo-Ropponen (2012, 25) samt Björklund (2014, 37–38) uppmärksammar att svaga finskakunskaper kan leda till att de unga inte klarar av studierna efter grundskolan. Intressant är att mina informanter inte diskuterar språket som en faktor gällande att lära känna finländare. En av dem påpekar dock att det är lättare att lära sig finska om man befinner sig i en omgivning där det pratas finska. Att få en utbildning och därefter ett

arbete är för alla fyra deras viktigaste målsättning och det här är troligen ett skäl till att de lägger så stor vikt på finskan och dess innebörd för skolan och arbetslivet. Det finska språkets betydelse för livet i Finland blir också tydligt vid en granskning av Nandos berättelse. Som vi sett upplever han att allting i Finland är svårt. Hans finskakunskaper är svaga och trots att han inte nämner det kunde det tänkas att det finns ett samband.

Frågor gällande delaktighet och tillhörighet är av betydelse bland annat för utvecklandet av identiteter (Mikkonen 2011, 86–87). Till skillnad från andra studier (Åkerlund 2014, 64–66; Eriksson & von Greiff 2014, 113) tyder mina resultat inte på att de unga känner sig främmande eller att de identifierar sig som den avvikande ”invandraren”. Däremot har de erfarenheter av att bli identifierade som ”invandraren” av andra. Samers tankar skiljer sig emellertid från de övriga informanternas. Han ger uttryck för att identifiera sig och sina vänner med invandrarbakgrund som en invandrare samt betonar att han är annorlunda än finländare. Fastän han ibland upplever negativa följder av detta, ser han det främst som något positivt. Han har inte stött på rasism och förklarar det med sitt utseende (Eriksson 2013, 6). Han ger en positiv betydelse åt att människor inte utgående från hans utseende kan säga varifrån han är hemma. Det här skiljer sig från åsikterna i Gustafssons et al. (2012, 72–73) studie, där de unga ser det som förlust av identiteterna. Detta slags resonemang går däremot att finna i Fadumos berättelser. Dock tillskriver hon ingen betydelse av att finländare inte utan att fråga vet varifrån hon är hemma. Det viktiga för henne är att hon blir igenkänd av andra somalier (jmf. Bender et al. 2012, 136). Som den enda av informanterna beskriver hon kollektiva identiteter, baserat dels på gemensamt geografiskt ursprung, dels på att de alla kommit till Finland som minderåriga utan sina föräldrar (Vertovec 2001, 573; Åkerlund 2014, 64).

Mina informanternas berättelser visar att det inte alltid är så lätt att reflektera kring var man upplever sitt hem vara (Gustafsson et al. 2012, 72–73). Två av de unga känner starka band till hemlandet och de diskuterar hur hemlandet alltid kommer att ha en speciell betydelse för dem. Det blir tydligt att dessa två utvecklat en kulturell identitet och känner sig hemma både i sitt hemland och Finland (Lee 2012, 107–113; Eriksson & von Greiff 2014, 113). Delvis handlar banden till hemländerna också om att deras familjer bor kvar där. Det här gäller speciellt för Nando. Han skulle vilja glömma sitt hemland och allt han varit med om, men det går inte så länge hans familj befinner sig där. Juvonen (2015, 36–37) diskuterar aktörskap som något tidsbundet, som inbegriper

det förflutna, nutiden och framtiden. Förutom att framtiden påverkas av de val man gör i nutiden, tolkas såväl nutiden som framtiden utgående från det förflutna. Detta blir tydligt i Nandos berättelse. Hans oro för sina familjemedlemmar gör att han har svårt att leva i nuet. De transnationella relationerna påverkar hans liv i Finland och hur hans identiteter utvecklats.

Största delen av de ensamkommande flyktingarna som kommer till Finland är pojkar (Europeiska migrationsnätverket 2015, 19). Samma könsindelning finns i min studie – tre av informanterna är män och en är kvinna. Detta trots att könet inte var någon faktor vid urvalet. Emellertid vet jag inte hur många kvinnor socialarbetarna vid eftervården allt som allt kontaktade. Intressant är att det inte går att urskilja någon större skillnad i informanternas berättelser beroende på kön. Inte heller andra studier betonar att det skulle finnas skillnader mellan könen gällande sociala nätverk, det vardagliga livet eller identitetsutveckling. Det enda könsspecifika jag urskilt i min studie är de begränsningar Fadumo upplever som kvinna i den somaliska kulturen. Dessa blir synliga då de inte utgör några begränsningar i Finland. Hon diskuterar möjligheterna att studera och att hon och hennes syster haft meningsskiljaktigheter om hur en ogift kvinna skall bete sig.

7.2. Diskussion kring forskningsprocessen

Riessman och Quinney (2005) betonar vikten av att vid studier med narrativ metod, reflektera kring sammanhanget i vilket livsberättelsen berättas. Forskaren bör bland annat fundera kring om intervjusituationen format berättelserna. Har min roll som ung finländsk kvinna, som forskar inom socialt arbete, påverkat vad de unga berättat? Jag tror att berättelserna jag fått ta del av delvis har formats av intervjusituationen och mig som intervjuare. Detta upplever jag vara oundvikligt, eftersom en berättelse alltid berättas i en viss kontext och för en viss publik (Riessman 2001; Johansson 2005, 223). Jag ser det vara styrkan med narrativ metod och något jag strävade efter – att de unga själva får välja vad de vill berätta och vad de inte vill berätta. Däremot tror jag inte att mina informanter formulerat sina berättelser utgående från vad de tror att är socialt begärt (Wallin & Ahlström 2005, 141). Narrativ analys innebär att tolka andra personers tolkningar av sig själva (Riessman 1993, 5) samt att reflektera över sina egna tolkningar och hur dessa påverkas av ens bakgrund och position (Johansson 2005, 28). Det är ofrånkomligt att min bakgrund och position påverkat analysen, eftersom jag som en finländsk kvinna omöjligen kan förstå de unga och deras liv. Likaså finns det risk för att

den kunskap jag har fått genom att läsa andra studier och teorier, påverkat mitt sätt att tolka berättelserna. Jag har dock strävat efter att minimera detta.

Jag hade ursprungligen tänkt att sex eller sju personer vore lämpligt för min studie. Trots det här upplever jag att det fungerade bra med fyra informanter. Inledningsvis planerade jag en intervju per informant och jag tror inte att fyra intervjuer hade gett ett tillräckligt material. Att istället ha två intervjuer med två informanter visade sig vara en bra lösning. Jag upplever att mitt material är tillräckligt rikt och mångfaldigt, fastän jag inte utfört två intervjuer med varje informant. Språkligt sett gick intervjuerna bättre än jag hade förväntat mig. Två av de unga hade svårigheter med språket, vilket såväl jag som de själva upplevde att inverkade på intervjuerna. Materialet hade kunnat bli mer rikt, ifall intervjuerna med dem hade utförts på deras modersmål. Informanterna förstod inte alla mina frågor och de hade tidvis svårigheter att klä sina tankar i ord. Detta till trots genererade intervjuerna ett intressant och mångsidigt material. Det informanterna inte förstod försökte jag förklara. Jag upplever att deras begränsade möjligheter att uttrycka sig hade större inverkan på hurdant material jag fick. Speciellt för dessa två informanter anser jag att nätverkskartorna var ett utmärkt hjälpmedel, som gav mig en översikt av deras sociala nätverk utan kommunikationssvårigheter. Alla fyra informanter hade ritat upp nätverkskartor tidigare. Därtill berikades materialet av icke-verbala sätt att uttrycka sig, så som tonen i rösten och stämningen under intervjuerna.

Fastän jag anser att intervjuerna gick bra, fick jag anpassa metoden. Intervjuerna blev mer strukturerade än vad narrativa intervjuer ofta är, men jag strävade efter att ställa följdfrågor till det de unga berättade om. I början av intervjuerna bad jag dem berätta kort om sitt liv. Några av dem berättade mer än andra och som kortast berättade en informant enbart med tre meningar. Jag upplever ändå att det fungerade bra, eftersom det utgjorde en kort sammanfattning av vad de ser vara centralt. Dessutom gav det mig en bild av deras bakgrund. Förutom att jag anser att den narrativa ansatsen lämpat sig för min studie, är den av relevans för socialt arbete i allmänhet. Larsson et al. (2008, 86–87) diskuterar narrativ som ett redskap inom socialarbetets praktik. Att lyssna och ha en öppen inställning till klienternas berättelser är viktigt för att verkligen förstå deras situation (ibid). Det här är av betydelse även med tanke på att socialarbetare ofta har en roll som ombud mellan samhället och invandraren (Valtonen 2001; Berg 2012). Forskning visar också att många socialarbetare har en felaktig bild av

invandrarklienternas resurser (Westerling & Karvinen-Niinikoski 2010, 266–268). Jag upplever att jag genom min narrativa studie lärt mig mer om att lyssna till människors berättelser och insett vikten av narrativ.

Inledningsvis var min tanke att ha större betoning på identitet, men dessa frågor fick inte så stor uppmärksamhet i de ungas berättelser. Delvis beror detta på att jag valde att fokusera på deras livsberättelser under den första intervjun och på identitet och framtiden under den andra. Då jag slutligen bara hade två intervjuer med två informanter, är det naturligt att betoningen i materialet ligger på sociala nätverk. Likaså tror jag att informanternas begränsade möjligheter att uttrycka sig hade en betydelse. Det visade sig inte vara så lätt för de unga att vara reflexiva, trots att de vid några tillfällen klarade av att reflektera kring sig själva och kontexten de lever i.

Reflexivitet har kommit att bli allt viktigare, när omgivningen konstant förändras (Archer 2007, 52–54). Det här gäller inte minst för migranter som lever i ett främmande samhälle. Då den sociala kontexten förändras, har de ett behov av att genom inre konversationer hitta lösningar på de nya situationerna (ibid, 38–39). Det är ändå inte alltid så lätt att reflektera kring sig själv och kontexten. För mina informanternas del skall man inte glömma språkets betydelse och jag tror att deras reflexivitet hade kommit tydligare fram på deras modersmål. Det här styrks av att de två av dem med starkaste finskakunskaper vid flera tillfällen reflexivt betraktade sig själva i relation till omgivningen. De gav även uttryck för att i sina dagliga liv föra inre konversationer (ibid, 4). De två informanter som deltog i två intervjuer, upplever jag att hade lättare att vara reflexiva under den andra intervjun. Detta gäller speciellt Samer, vars åsikter om att ha vänner bland majoritetsbefolkningen förändrades mellan intervjuerna. Hans tankar utgör ett utmärkt exempel på hur situationen kan förändras när kontexten förändras. Eftersom det var en och en halv till två månader mellan intervjuerna, utvecklades de unga och deras liv. Intervjusituationen kändes också mer naturlig och jag fick känslan av att de var mer avslappnade under den andra intervjun.

Förutom att reflexivitet är av betydelse för individerna är det även viktigt för det sociala arbetet. Socialt arbete har en central roll i att främja flyktingars delaktighet, integration och sociala relationer (Valtonen 2001). Forskare så som Westerling och Karvinen-Niinikoski (2010, 266–268) uppmärksammar att socialarbetare ofta ser klienter med

invandrarbakgrund som offer. Betydelsen av att betrakta klienterna i relation till deras omgivning gäller inte enbart vid arbete med personer som har invandrarbakgrund, utan i allmänt inom socialt arbete.

Mina informanter är unga personer med ett starkt aktörskap. De har tagit sina öden i egna händer och blivit starkare av de motgångar och svårigheter de stött på. Detta kanske de varit tvungna till eftersom de som tonåringar ensamma kommit till ett främmande samhälle. Alla är inte traumatiserade och lider av dålig psykisk hälsa (Kaukko 2013, 14; 2015, 81). De har dock alla kommit till Finland med litet eller obefintligt nätverk och stött på en främmande kultur och ett främmande språk. De har under den första tiden i Finland haft en svag position i samhället (Hajdukowski-Ahmed 2008). Påfallande i min studie är att de alla jobbar för att stärka sin position. Värt att beakta är ändå att mina informanter frivilligt ställt upp på intervjuerna och därmed känt sig tillräckligt självsäkra för att dela med sig av sina liv. Detta har påverkat hurdant material jag fått. Trots det här finns det variation i materialet och jag har även fått ta del av en berättelse som tydligt beskriver svåra erfarenheter såväl i hemlandet som fortlöpande i Finland.

I fortsättningen kunde det vara intressant att med djupintervjuer studera ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk närmare och speciellt granska hurdan betydelse socialarbetare har. Etnografisk forskning kunde vara sätt att få en djupare insikt i de sociala relationernas betydelse för de unga. Ett annat alternativ vore att utföra en longitudinell studie, där de unga först intervjuas som minderåriga under asylprocessen och sedan följs upp ett antal år senare. Detta kunde generera kunskap om hur nätverken utvecklas under en längre period. Det kunde även sammanknytas med anpassning för att se hur relationerna eventuellt främjar eller hämmar anpassningen.

Denna studie och tidigare forskning visar hur olika de ensamkommande flyktingarnas sociala nätverk är och hur relationerna har varierande betydelse för de unga. Visst förekommer det likheter, men mångfalden är stor. De unga har olika stort behov av stöd och min avhandling har bidragit med kunskap om hurdan betydelse de sociala nätverken har för stödbehovet. Inom socialt arbete är det viktigt att bemöta de unga som individer och utgående från min studie ser jag det vara centralt att beakta de sociala relationerna i arbetet.

Källförteckning

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2008) Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Bengt-Erik (1985) Som man frågar får man svar: en introduktion i intervju- och enkätteknik. Kristianstad: Rabén & Sjögren.

Archer, Margaret (2007) Making our way through the world: Human reflexivity and social mobility. Cambridge: Cambridge University Press.

Backlund, Åsa (2014) Om meningsskapande, förhållningssätt och stöd – med huvudsaklig utgångspunkt i två ungdomars berättelser. I Åsa Backlund & Riitta Eriksson & Katarina von Greiff & Eva Nyberg & Eva-Marie Åkerlund. Ensamkommande barn och ungdomar – ett longitudinellt perspektiv. FoU-enheterna. Stockholms län: Forskningsrapport 2014:4, 123–179.

Bakhtin, Michail (1981) The dialogic imagination: four essays. Michael Holquist (eds.). Austin: University of Texas press.

Basch, Katja & Glick Schiller, Nina & Szanton-Blanc, Cristina (1994) Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and the Deterritorialized Nation-States. Basel: Gordon & Breach.

Bender, Désirée & Hollstein, Tina & Huber, Lena & Schweppe, Cornelia (2012) Migration biographies and transnational social support: Transnational family care and the search for 'homelandmen'. In Adrienne Chambon & Wolfgang Schröer & Cornelia Schweppe (eds.) Transnational social support. New York: Routledge, 129–148.

Berg, Kristiina (2012) Insha Allah – sosiaalityötä pakolaisasiakkaiden kanssa. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: Ps-kustannus, 14–34.

Björklund, Krister (2014) ''Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa'' – Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Brubaker, Rogers & Cooper, Frederick (2000) Beyond "identity". *Theory and Society* 29(1), 1–47.

Brunnberg, Elinor & Borg, Rose-Marie & Fridström, Camilla (2011) *Ensamkommande barn: en forskningsöversikt*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Cotterell, John (1996) *Social networks and social influences in adolescence*. London: Routledge.

Crawley, Heaven (2010) *Chance or Choice? Understanding why Asylum Seekers Come to the UK*. London: Refugee Council.

Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Derluyn, Ilse & Broekaert, Eric (2007) Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity and Health* 12(2), 141–162.

Derluyn, Ilse & Broekaert, Eric (2008) Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective. *International Journal of Law and Psychiatry* 31(4), 319–330.

DeSantis, Alan D. (2001) Caught between two worlds: Bakhtin's Dialogism in the exile experience. *Journal of refugee studies* 14(1), 1–19.

Eastmond, Marita & Åkesson, Lisa (2007) Introduktion. I Marita Eastmond & Lisa Åkesson (red.) Globala familjer. Transnationell migration och släktskap. Hedemora: Gidlund, 7–43.

Eriksson, Riitta (2013) Ensamt barn på flykt i Sverige. Teoksessa Elli Heikkilä & Ismo Söderling (toim.) Yksintulleet pakolaislapset. Unaccompanied refugee minors. Siirtolaisuus – Migration, Supplement, 3–11.

Eriksson Baaz, Maria (2007) Börda och stöd: Kongos betydelse för svenskkongolesiska familjer. I Marita Eastmond & Lisa Åkesson (red.) Globala familjer. Transnationell migration och släktskap. Hedemora: Gidlund, 99–119.

Eriksson, Riitta & von Greiff, Katarina (2014) Ensamkommande barns globala tillhörighet – en resurs för individ och samhälle. I Åsa Backlund & Riitta Eriksson & Katarina von Greiff & Eva Nyberg & Eva-Marie Åkerlund. Ensamkommande barn och ungdomar – ett longitudinellt perspektiv. FoU-enheterna. Stockholms län: Forskningsrapport 2014:4, 71–122.

Erkkilä, Raija (2005) Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 195–226.

Forsander, Annika (2002) Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990- luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. Väestöliitto. Helsinki. D: 39.

Forsberg, Gunnar & Wallmark, Johan (red.) (1998) Nätverksboken – om mötets möjligheter. Stockholm: Liber.

Gleason, Philip (1983) Identifying Identity: A Semantic History. The Journal of American History 69(4), 910–931.

Gustafson, Per (2007) Ett transnationellt perspektiv på migration. I Erik Olsson & Catarina Lundqvist & Annika Rabo & Lena Sawyer & Östen Wahlbeck & Lisa Åkesson

(red.) Transnationella rum: diaspora, migration och gränsöverskridande relationer. Umeå: Boréa, 15–42.

Gustafsson, Kristina & Fioretos, Ingrid & Norström, Eva (2012) Between Empowerment and Powerlessness: Separated Minors in Sweden. *New Directions for Child and Adolescent Development* 136, 65–77.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hartwell, Carrie (2011) *Former Unaccompanied Refugee Minors: Stories of Life in Resettlement*. University of Michigan.

Helander, Reetta & Mikkonen, Anna (2002) *Ikävä äitiä... Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa*. Helsinki: Väestöliiton tutkimuslaitos.

Henriksson, Kirsi (2000) *Suomi ja rajaton rajojen Eurooppa: muuttoliikkeet Eurooppaan ja Euroopassa kylmän sodan jälkeen*. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus.

Hessle, Marie (2009) *Ensamkommande men inte ensamma: tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockholm: Stockholms universitet.

Hodes, Matthew & Jagdev, Daljit & Chandra, Navin & Cunniff, Anna (2008) Risk and resilience for psychological distress amongst unaccompanied asylum seeking adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 49(7), 723–732.

Hopkins, Peter (2008) Ethical issues in research with unaccompanied asylum-seeking children. *Children's Geographies* 6(1), 37–48.

Howard, Judith A. (2000) Social Psychology of Identities. *Annual Review of Sociology* 26(1), 367–393.

Huemer, Julia & Karnik, Nirranjan S. & Voelkl-Kernstock, Sabine & Granditsch, Elisabeth & Dervic, Kanita & Friedrich, Max H. & Steiner, Hans (2009) Mental health issues in unaccompanied refugee minors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 3(13).

Johansson, Anna (2005) *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Juvonen, Anna-Maija (2012) *Maahanmuuton juridiikkaa. Käytännön käsikirja*. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Juvonen, Tarja (2015) *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.

Kantola, Anu (2017) Kaksi minää, jotka eivät puhu toisilleen. *Helsingin Sanomat* 17.1.2017, A5.

Kaukko, Mervi (2013) "We have to learn for ourselves" Participation of unaccompanied minors in a Finnish reception center. Teoksessa Elli Heikkilä & Ismo Söderling (toim.) *Yksintulleet pakolaislapset. Unaccompanied refugee minors. Siirtolaisuus – Migration, Supplement*, 12–21.

Kaukko, Mervi (2015) *Participation in and beyond liminalities: Action research with unaccompanied asylum-seeking girls*. Oulu: University of Oulu.

Klefbeck, Johan & Bergerhed, Eva & Forsberg, Gunnar & Hultkrantz-Jeppson, Astrid & Marklund, Kerstin (1988) *Nätverksarbete i multiproblemfamiljer*. Botkyrka kommun. Botkyrka.

Klefbeck, Johan & Ogden, Terje (2003) *Barn och nätverk: ekologiskt perspektiv på barns utveckling och nätverksterapeutiska metoder i behandlingsarbetet med barn*. Andra upplagan. Stockholm: Liber.

Kohli, Ravi (2002) Social work with unaccompanied asylum-seeking young people. *Forced Migration Review* 12(1), 31–33.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Laitinen, Kai (2011) Mitä turvapaikkamenettelyn jälkeen? Ehjä ry:n tuki nuorille. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) *Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry*. Tallinna: AS Spin Press, 120–127.

Larsson, Sam & Sjöblom, Yvonne & Lilja, John (red.) (2008) *Narrativa metoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Lee, Justin Scott (2012) *Unaccompanied Refugee Minors and their Strategies to Navigate a New World: A Grounded Theory*. Virginia Commonwealth University.

Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (1998) *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Lähteenmäki, Minna (2013) *Lapsi turvapaikanhakijana: Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta*. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos.

Mels, Cindy & Derluyn, Ilse & Broekaert, Eric (2008) Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study. *Child: care health and development* 34(6), 757–762.

Mikkonen, Anna (2011) Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria? Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) *Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry*. Tallinna: AS Spin Press, 78–93.

Mitchell, James Clyde (1974) Social networks. *Annual Review of Anthropology* 3(1), 279–299.

Moghaddam, Riitta (2011) Alaikäisten vastaanotto ja lapsen etu sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry. Tallinna: AS Spin Press, 104–111.

Mustonen, Henna (2011) Johdanto. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry. Tallinna: AS Spin Press, 7–9.

Mustonen, Henna & Alanko, Salli (2011a) Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry. Tallinna: AS Spin Press, 10–15.

Mustonen, Henna & Alanko, Salli (2011b) Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden turvapaikkaprosessi Suomessa. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry. Tallinna: AS Spin Press, 16–19.

Mäkisalo-Ropponen, Merja (2012) Tavoitteena kotoutuminen – Valtion kotouttamisohjelman 2012 – 2015 painopistealueita. Teoksessa Saara Hiltunen (toim.) Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 20–29.

Nevalainen, Pekka (1999) Viskoi kuin Luoja kerjäläistä: Venäjän pakolaiset Suomessa 1917–1939. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit: Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Jyväskylä: Minerva.

Papadopoulos, Renos (2002) Refugees, home and trauma. In Renos Papadopoulos (eds.) Therapeutic Care for Refugees. No Place Like Home. London: Karnac Books, 9–40.

Pastoor, Lutine de Wal (2013) The decisive role of school in the lives of unaccompanied refugee minors in Norway. Teoksessa Elli Heikkilä & Ismo Söderling (toim.) Yksintulleet pakolaislapset. Unaccompanied refugee minors. Siirtolaisuus – Migration, Supplement, 32–40.

Peltonen, Kirsi (2011) Sodan traumatisoivat tapahtumat ja kehittyvä lapsi. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme ry. Tallinna: AS Spin Press, 58–67.

Pentikäinen, Marja (2005) Loputon matka: vietnamilaisten ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Helsinki: Työministeriö.

Portes, Alejandro (2003) Conclusion: Theoretical convergencies and empirical evidence in the study of immigrant transnationalism. *International Migration Review* 37(3), 874–892.

Riessman, Catherine Kohler (1993) *Narrative analysis*. Newbury Park: SAGE.

Riessman, Catherine Kohler (2001) Personal troubles as social issues: a narrative of infertility in context. In Ian Shaw & Nick Gould (eds.) *Qualitative research in social work*. London: SAGE Publications, 73–82.

Riessman, Catherine Kohler (2004) *Narrative Analysis*. In Michael S. Lewis-Beck & Alan Bryman & Tim Futing Liao (eds) *The SAGE encyclopedia of social science research methods*. Thousand Oaks: SAGE, 705–709.

Riessman, Catherine Kohler (2008) *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks: SAGE.

Riessman, Catherine Kohler & Quinney, Lee (2005) Narrative in Social Work: A Critical Review. *Qualitative Social Work* 4(4), 391–412.

Robinson, Vaughan & Segrott, Jeremy (2002) Understanding the Decision-Making of Asylum Seekers. Home Office Research Study 243. London: Home Office.

Seikkula, Jaakko (1994) Sosiaaliset verkostot: Ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Skårner, Anette (2001) Skilda världar? En studie av narkotikamissbrukares sociala relationer och sociala nätverk. Göteborg: Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete.

Smeds, Lisa (2014) Ensamhet – mer än att inte ha vänner? En studie om socialarbetares uppfattningar om asylsökande barns sociala nätverk. Kandidatavhandling i socialt arbete. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Sourander, Andre (2007) Turvapaikkaa hakevien pakolaislasten ja -nuorten mielenterveys. Duodecim 123(4), 479–485.

Stier, Jonas (2003) Identitet: människans gåtfulla porträtt. Lund: Studentlitteratur.

Stretmo, Live (2014) Governing the unaccompanied child: Media, policy and practice. Gothenburg: Department of Sociology and Work Science, University of Gothenburg.

Stretmo, Live & Melander, Charlotte (2013) Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp. Göteborg: FoU i Väst.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

UNHCR (2010) Voices of Afghan children – A study on asylum-seeking children in Sweden. Stockholm: UNHCR Regional Office for the Baltic and Nordic countries.

Valtonen, Kathleen (2001) Immigration integration in the welfare state: social work's growing arena. European Journal of social work 4(3), 247–262.

Vertovec, Steven (2001) Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27(4), 573–582.

Vertovec, Steven (2009) *Transnationalism*. London: Routledge.

Wahlbeck, Östen (2003) *Mångkulturalism i Finland. En kritisk litteraturöversikt*. Åbo: Åbo Akademi.

Wallin, Anne-Marie M. & Ahlström, Gerd I. (2005) Unaccompanied Young Adult Refugees in Sweden, Experiences of their Life Situation and Well-being: A Qualitative Follow-up Study. *Ethnicity & Health* 10(2), 129–144.

Westerling, Marika & Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2010) Theatre enriching social work with immigrants – the case of a Finnish multicultural theatre group. *European Journal of Social Work* 13(2), 261–270.

Widerberg, Karin (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa (2009) European Migration Network. Tillgängligt på http://www.emn.fi/files/44/Artikkeli_yksintulleet_24062009_FINAL.pdf. Hämtat 2.8.2016.

Zimmermann, Susan (2010) Why Seek Asylum? The Roles of Integration and Financial Support. *International Migration* 48(1), 199–231.

Åkerlund, Eva-Marie (2014) Ensamkommande ungdomar – berättelser om identitet, kontinuitet och förändring. I Åsa Backlund & Riitta Eriksson & Katarina von Greiff & Eva Nyberg & Eva-Marie Åkerlund. *Ensamkommande barn och ungdomar – ett longitudinellt perspektiv*. FoU-enheterna. Stockholms län: Forskningsrapport 2014:4, 23–70.

Åkesson, Lisa (2007) Svensskapverdeaner: Nya generationer, förnyade tillhörigheter. I Marita Eastmond & Lisa Åkesson (red.) Globala familjer. Transnationell migration och släktskap. Hedemora: Gidlund, 289–315.

Lagar och andra förvaltningstexter

Europaparlamentets och rådets förordning nr 604/2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat (2013) Tillgängligt på <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R0604&from=SV>. Hämtat 5.8.2016.

Europeiska migrationsnätverket (2015) Nyckeltal om immigration. Tillgängligt på http://www.emn.fi/files/1362/EMN_maahanmuuton_tunnusl_2015_SV_tumma.pdf. Hämtat 1.11.2016.

Flyktingrådgivningen rf (2016) Ensamkommande barns asylprocess: utmaningar. Tillgängligt på http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=136&lang=suo. Hämtat 28.7.2016.

FN:s konvention om flyktingars rättsliga ställning (1951) Tillgängligt på <http://www.humanrights.se/wp-content/uploads/2012/01/Konvention-angaende-flyktingars-rattsliga-stallning.pdf>. Hämtat 2.8.2016.

Lag om främjande av integration (2010) Läst 1.11.2016 på <http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386>.

Migrationsverket (2016a) Statistik över asyl och flyktingar. Tillgängligt på http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka_ja_pakolaistilastot. Hämtat 15.6.2016.

Migrationsverket (2016b) Centrala termer om invandring. Tillgängligt på http://www.migri.fi/for_media/ordlista. Hämtat 3.7.2016.

Migrationsverket (2016c) Behandlingstider. Tillgängligt på http://www.migri.fi/asyl_i_finland/ansokan_om_asyl/behandling_av_ansokan/behandlingstider. Hämtat 28.7.2016.

Rådets direktiv om miniminormer för medlemsstaternas förfaranden för beviljande eller återkallande av flyktingstatus (2005) Tillgängligt på <http://www.temaasyl.se/Documents/EU-dokument/Rådsdokument/Asylprocedurdirektivet.pdf>. Hämtat 2.8.2016.

Unicef (2016) FN:s konvention om barnets rättigheter. Tillgängligt på <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>. Hämtat 29.8.2016.

Utlänningslag (2004) Läst 31.7.2016 på <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20040301>.

Bilaga 1: Följebrev

Hei,

opiskelen sosiaalityötä Helsingin yliopistossa. Kirjoitan pro gradu-tutkimusta ja haluan haastatella nuoria aikuisia pakolaisia, jotka ovat tulleet Suomeen alaikäisinä ilman vanhempia. Haluan siis haastatella sinua. Aihe on miten ajattelet, että sosiaaliset verkostot vaikuttavat identiteetin rakentumiseen ja sopeutumiseen Suomeen. Tärkeää on sinun omia kokemuksia ja ajatuksia aiheesta.

Haastattelu on elokuun tai syyskuun aikana Espoossa tai Helsingissä. Se kestää noin kaksi tuntia, ja saat valita haluatko puhua suomea tai englantia. Haastatteluun ei osallistu minun ja sinun lisäksi muita. Nauhoitan haastattelut, jotta tutkimusraportin kirjoittaminen olisi helpompaa. Minä olen ainoa, joka kuuntelee nauhoituksia ja poistan ne viimeistään, kun tutkimus on valmis. Osallistuminen on vapaaehtoista. Sinun ei tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin, jos et halua. Saat myös keskeyttää osallistumisesi milloin tahansa. Osallistuminen on anonymiä, mikä tarkoittaa, että sinun henkilöllisyyttä ei julkaista. Tarkoitus on, että sinua ei voida tunnistaa tutkimusraportista. Nimesi, ikäsi ja mahdolliset muut tiedot, jolla sinua voidaan tunnistaa, poistetaan tai muutetaan.

Kiitos osallistumisestasi!

Lisa Smeds-Salonsaari

Puh. XXXX

Sähköposti: lisa.smeds@helsinki.fi

Bilaga 2: Samtyckesblankett

Suostumus tutkimushaastatteluun

Haluan osallistua haastatteluun, joka on osa opiskelija Lisa Smeds-Salonsaaren pro gradu-tutkielmaa. Olen tietoinen tutkimuksen tavoitteista ja annan suostumukseni siihen, että haastattelu nauhoitetaan ja että aineistoa käytetään tutkielmassa.

Haastattelun äänite tuhotaan tutkimuksen valmistuttua.

Osallistuminen haastatteluun on kaikin puolin vapaaehtoista. Minulla on oikeus keskeyttää milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syyttä ilmoittamatta.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Bilaga 3: Intervjuguide 1

Kort presentation om mig själv: kuka olen ja mitä tutkin?

Vad intervjun innebär för er som deltagande? Osallistuminen on vapaaehtoista. Sinun ei tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin, jos et halua. Saat myös keskeyttää osallistumisesi milloin tahansa. Osallistuminen on myös anonyymiä, mikä tarkoittaa, että sinun henkilöllisyyttä ei julkaista. Nauhoitan haastattelut, jotta tutkimusraportin kirjoittaminen olisi helpompaa. Minä olen ainoa, joka kuuntelee nauhoituksia ja poistan ne viimeistään, kun tutkimus on valmis. Onhan tämä sinulle ok?

Vem är du? Kerro lyhyesti itsestäsi.

Social nätverkskarta:

- Merkitse ympyrään elämäsi kuuluvat ihmiset sektoreihin sen mukaan mihin itse koet heidän kuuluvan.

Toivoisin, että kertoisit vapaasti sen minkä haluat elämästäsi nykyhetkeen asti. Jos haluat, voit aloittaa lapsuudestasi ja nuoruudestasi kotimaassa, tai siitä kun tulit Suomeen. Ajatuksena on, että enimmäkseen vain kuuntelen tarinaasi ja kysyn kysymyksiä vasta tämän jälkeen. Tarinassasi voit käyttää apuna verkostokarttaa ja miettiä ketkä ihmiset on olleet tärkeitä sinulle eri ajanjaksojen aikana.

Stödfrågor (t.ex.):

- Kerro millaista vastaanottokeskuksessa oli.
 - Mikä merkitys vastaanottokeskuksen ohjaajilla/muilla työntekijöillä on sinulle?
 - Onko sinulla edelleen yhteyttä vastaanottokeskuksessa olleihin?
 - Miten kauan kesti, että sait oleskeluluvan?
 - Tuntuiko aika vastaanottokeskuksessa pitkältä?
 - Pelkäsitkö, ettet saisi oleskelulupaa?

- Kerro mitä tapahtui sen jälkeen, kun sait oleskeluluvan.

- Kerro sinun sosiaalisesta verkostosta:
 - Millainen sosiaalinen verkosto sinulla on ollut eri ajanjaksojen aikana? Kehen sinulla on ollut yhteyttä ja millä tavalla?
 - Ketkä ovat auttaneet sinua, sekä psyykkisesti, eli jaksamisessa, että käytännöllisissä asioissa?
 - Oliko sinulla perhettä, sukulaisia tai muita tuttuja Suomessa kun tulit? Ketkä?
 - Onko sinulla nyt perhettä, sukulaisia tai muita tuttuja Suomessa? Ketkä?
 - Onko sinulla perhettä, sukulaisia tai muita tuttuja jossain muualla maailmassa?
 - Pystytkö pitämään yhteyttä perheeseesi? Millä tavalla? Lähetätkö joskus heille rahaa tai jotain muuta? Onko sinulla ollut mahdollisuus matkustaa heidän luokse?
 - Oletko joskus miettinyt, että haluaisit perheesi Suomeen?
 - Onko suhteesi perheeseesi muuttunut sen jälkeen, kun olet tullut Suomeen? Millä tavalla?
 - Vertaa asemasi perheessäsi nyt verrattuna siihen millainen se oli ennen kuin tulit Suomeen. Onko asema muuttunut? Miten?
 - Millainen merkitys seuraavilla on sinulle?
 - Perhe ja sukulaiset
 - Ystävät. Onko sinulla suomalaisia ystäviä?
 - Naapurit
 - Maanmiehet ja muut maahanmuuttajataustaiset henkilöt
 - Virastot
 - Järjestöt ja yhdistykset

- Onko sinulla harrastuksia? Oletko sitä kautta saanut ystäviä?

- Kerro arvoistasi, eli mitä on sinulle tärkeää elämässäsi.
 - Ovatko nämä muuttuneet sen jälkeen, kun olet tullut Suomeen? Millä tavalla ja mitä luulet, että on vaikuttanut siihen.

- Oletko omasta mielestäsi muuttunut ihmisenä sen jälkeen, kun olet tullut Suomeen?
Kerro miten ja mitä luulet, että on vaikuttanut tähän?
- Kerro mikä merkitys kulttuurilla ja uskonnolla on elämässäsi?
 - Miten se näkyy arjessa?
 - Onko tämä muuttunut Suomessa olon aikana? Millä tavalla ja miksi? Miten esim. perheesi ja ystäväsi vaikuttavat tähän?
 - Onko sinun mielestäsi helppoa tai vaikeaa ylläpitää kulttuuria ja uskontoa Suomessa? Mitä tähän vaikuttaa?
- Kerro millaista on ollut opiskella ja saada töitä/työskennellä Suomessa?
 - Millaiset kokemukset sinulla on siitä?
 - Keneltä olet saanut apua tähän liittyen?
 - Miten tärkeänä näet opinnot/työt? Mitä nämä tarkoittavat sinulle?
- Kerro mitä on vaikuttanut mahdollisuuksiisi sopeutua Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan?
 - Hyviä ja huonoja puolia, mitä on ollut helppoa, mitä on ollut vaikeaa?
 - Onko jotain mikä voisi mielestäsi helpottaa sopeutumista, johon sinulla ei itsellä ole ollut mahdollisuutta?
 - Millaista oli mielestäsi oppia suomea?
- Oletko kokenut rasismia tai syrjintää Suomessa? Kerro siitä.
- Kerro miten näet kotimaasi ja Suomen? Mitä nämä merkitsevät sinulle?
 - Kerro suhteestasi molempiin maihin.
 - Kerro myös suhteestasi suomalaiseen kulttuuriin.
 - Verrattuna suhteeseen kotimaan kulttuuriin?
 - Hyviä ja huonoja puolia.
- Kerro, onko elämäsi Suomessa erilaista kuin olit ajatellut?
 - Kerro odotuksistasi ja millä tavalla nämä mahdollisesti eroavat siitä, minkälaista elämäsi Suomessa todella on ollut.

- Kerro mitä itse ajattelet, että on vaikuttanut eniten identiteettiisi ja siihen millainen ihminen olet tänään?

Onko jotain mitä haluat kertoa, jota ei ole vielä tullut puheeksi?

Bilaga 4: Intervjuguide 2

Preciserande frågor på basen av den första intervjun, varefter t.ex. (stödfrågor):

Kerro ajatuksistasi osallisuudesta ja kuulumisesta:

- Oletko mielestäsi tällä hetkellä somalialainen/syyrialainen tai suomalainen? Tai molempia? Mitä luulet, että vaikuttaa tähän?
- Luuletko näkemyksesi tästä muuttuvan tulevaisuudessa?
- Mitä somalialaisuus/syyrialaisuus tarkoittaa sinulle? Entä suomalaisuus?
- Jos näkee itseään somalialaisena/syyrialaisena: Miten Suomessa olo vaikuttaa mielestäsi tähän? Onko mielestäsi vaikeaa ylläpitää ajatusta siitä, että olet somalialainen/syyrialainen? Luuletko, että voisit joskus tulevaisuudessa nähdä itsesi suomalaisena?
- Kuka voi mielestäsi olla suomalainen?

- Kerro oletko mielestäsi tällä hetkellä sopeutunut Suomeen? Millä tavalla? Miten?
 - Mikä saa sinua tuntemaan olevasi osaa yhteiskuntaa?
 - Mikä saa sinua tuntemaan, että et ole osaa yhteiskuntaa?
 - Onko sinun mielestä muut ihmiset Suomessa hyväksynyt, että olet osaa yhteiskuntaa?
 - Onko mielestäsi ollut vaikeaa sopeutua Suomeen? Mitä tähän on vaikuttanut? Hyviä ja huonoja kokemuksia. Mikä on ollut erityisen vaikeaa? Mikä erityisen helppoa?
 - Luuletko, että tulet joskus tulevaisuudessa tuntea olevasi täysin osaa yhteiskuntaa? Mitä voisi myötävaikuttaa osallisuuden tunnetta tulevaisuudessa?
- Kerro minkälainen rooli suomalaisilla on maahanmuuttajan sopeutumisessa sinun mielestäsi? Millä tavalla?
- Kerro mitä sopeutuminen tarkoittaa sinulle? Mitä siihen kuuluu? Mitä on tärkeintä?
- Kerro voiko mielestäsi sopeutua Suomeen ilman, että omaksuu kaikki suomalaiset tavat yms?

- Kerro sosiaalisen verkoston mahdollisesta vaikutuksesta elämääsi:

- Luuletko, että elämäsi Suomessa olisi erilaista, jos olisit tullut vanhempien kanssa, tai jos vanhemmat olisivat tulleet perheen yhdistämisen kautta myöhemmin? Miksi/miksi ei? Millä tavalla erilaista?
- Luuletko, että elämäsi Suomessa olisi erilaista, jos et pystyisi pitämään yhteyttä perheeseesi ollenkaan? Miksi/miksi ei? Millä tavalla erilaista?
- Luuletko, että elämäsi Suomessa olisi erilaista ilman muita ihmisiä ketkä sinulla on ympärilläsi? Miksi/miksi ei? Millä tavalla erilaista?
- Mitä yhteydenpito ulkomailla olevaan perheeseesi/ystäviisi tarkoittaa sinulle?
- Luuletko, että olisit erilainen ihmisenä, jos et pystyisi pitämään heihin yhteyttä? Miksi/miksi ei? Millä tavalla erilainen?
- Luuletko, että olisit erilainen ihmisenä ilman Suomessa olevaa verkostoasi? Miksi/miksi ei? Millä tavalla erilainen?

– Kerro ajatuksistasi tulevaisuudesta

- Miten näet tulevaisuutesi? Missä näet itsesi 5 tai 10 vuoden päästä?
- Mitä on sinulle tärkeää tulevaisuutta ajatellen?
- Mitä sinä haluat tulevaisuudessa?
- Mitä mahdollisuuksia näet tulevaisuudessa? Entä esteitä?
 - Luuletko sinä, että on jotain esteitä, jotain minkä takia sinä et pystyisi tehdä näitä asioita, mitä sinä haluat tulevaisuudessa?

Onko jotain mitä haluat kertoa, jota ei ole vielä tullut puheeksi?

Onko jotain mitä jäit miettimään edellisen haastattelun jälkeen?

Bilaga 5: Sammanfattning av tidigare forskning

Forskare	Fokus	Centrala resultat
Finländska studier om ensamkommande barn och unga		
Mervi Kaukko 2013; 2015.	Delaktighet i grupphem för ensamkommande asylsökande barn i Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Alla barn önskar inte aktivt deltagande. De upplever trygghet och vägledning vara viktigare. Förutom att göra sin röst hörd, upplever de unga att delaktighet även innebär att få välja tystnad. • Deltagande kan för barn som varit med om traumatiska händelser eller varit tvungna att ta mycket ansvar, kännas jobbigt. Därför bör det vara frivilligt. • Det är viktigt att förstå att barnens behov och vilja av delaktighet varierar från dag till dag och mellan olika barn.
Krister Björklund, 2014.	Ensamkommande flyktingars livssituation i Finland efter att de fått uppehållstillstånd och blivit vuxna.	<ul style="list-style-type: none"> • Integrationsåtgärderna fungerar både enligt de unga och de professionella bra. De unga fick tillräckligt stöd då de var minderåriga. • De unga upplever det vara svårt att lära sig tillräckligt bra finska för att klara högre studier än yrkesstudier. • Det är svårt för de unga att få jobb och de har stött på bl.a. förutfattade meningar och diskriminering. • Många av de unga har kontakt till sina familjer i hemländerna och känner press på att försörja dem. Till de sociala nätverken hör även handledare och många kompisar. De unga har dock enbart få nära vänner.
Anna Mikkonen, 2011.	Ensamkommande asylsökande barns situation	<ul style="list-style-type: none"> • Det är viktigt att de unga känner sig trygga, att de har stödande relationer till vuxna i Finland, att grupphemmen de bor på under asylprocessen inte är för stora och att de får gå i skola.

	och hur de kunde stödas.	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetet med de unga bör utgå från deras individuella behov och bakgrund. • Asylprocessen är tung för barnen och karaktäriseras av osäkerhet samt frustration över att inte ha nåt att göra under dagarna. • De sociala nätverken är viktiga. Alla barn har inte vänner och alla har inte heller möjlighet att hålla kontakt till sina familjer. • Då stödåtgärder planeras vore det av betydelse att lyssna på de ungas åsikter.
Reetta Helander & Anna Mikkonen, 2002.	Ensamkommande barns erfarenheter och psykosociala situation.	<ul style="list-style-type: none"> • De unga har varit med om svåra händelser och kommer från otrygga förhållanden. Det svåraste de varit med om är separationen från familjen. Oron och längtan efter föräldrarna leder till sömnproblem, mardrömmar, depression, aggressivitet etc. • Skolan är viktig för barnen, men språket är en utmaning. Många har svårt att koncentrera sig p.g.a. traumatiska erfarenheter och oron för familjen. • Barnen har ofta kontakt till sina familjer per telefon. I övrigt består de sociala nätverken av vänner (främst landsmän), personalen på grupphemmen och stödfamiljer. Många har svårt att få finländska vänner.
Nordiska studier om ensamkommande barn och unga		
Anne-Marie Wallin & Gerd Ahlström, 2005.	Upplevelser av livssituationen och välmåendet 7 år efter uppehållstillståndet, Sverige.	<ul style="list-style-type: none"> • De flesta barn är nöjda med sina liv och har börjat anpassat sig till Sverige. • De sociala nätverken består av vänner med samma etniska bakgrund. Kontakten till majoritetsbefolkningen är främst via jobbet. • Några personer med litet nätverk och begränsat socialt stöd upplever sig vara ensamma och deprimerade. En person har PTSD.

Marie Hessle, 2009.	Livsvillkoren för ensamkommande asylsökande barn efter att de fått uppehållstillstånd och blivit vuxna, Sverige.	<ul style="list-style-type: none"> • De flesta unga är nöjda med sina liv 10 år efter att de fått uppehållstillstånd. • De flesta hade släktingar i landet då de kom. De som inte hade detta strävade efter att komma i kontakt med släktingar i andra länder. • De unga har transnationella nätverk och detta har varit en viktig del av anpassningen. • Kontakten till majoritetsbefolkningen främst i form av formella relationer. Dessa har varit viktiga för de unga.
Kristina Gustafsson & Ingrid Fioretos & Eva Norström, 2012.	Ensamkommande flyktingbarns erfarenheter av det svenska samhället och att bygga upp ett nytt liv, Sverige.	<ul style="list-style-type: none"> • Identitetsfrågor blir aktuella, bl.a. tillhörighet och förlusten av ett hem. De unga känner sig främmande både för omgivningen och sig själva. • De unga upplever sig ha en marginaliserad position i det nya samhället. • Samtidigt som de uppmuntras att vara självständiga, upplever de unga att de inte ges möjlighet att göra egna val.
Riitta Eriksson, 2013.	Nyligen anlända ensamkommande barns upplevelser av sin livssituation i Sverige.	<ul style="list-style-type: none"> • De unga har tunna och homogena sociala nätverk, som främst består av landsmän och släktingar. De känner sig ensamma och upplever det vara svårt att komma i kontakt med jämnåriga svenskar. • Många känner en distans till sin socialarbetare och berättar inte om sina liv och erfarenheter. • För integrationen är det viktigt att ta hänsyn till barnens individuella behov, samtidigt som de bör bemötas på samma sätt som alla andra barn. Centralt är tillit, trygghet, delaktighet. • De flesta barn får inte undervisning eller studiehandledning på sitt modersmål. De har även svårt att lära sig svenska. Dessa faktorer gör det

		svårare att lära sig i skolan och många kommer inte in på andra stadiets utbildning.
Lutine de Wal Pastoor, 2013.	Skolans betydelse i ensamkommande flyktingbarns liv, Norge.	<ul style="list-style-type: none"> • De ensamkommande barnen och ungdomarna upplever det vara viktigt att få gå i skola. • Skolan har en central roll i att erbjuda en trygg och stabil omgivning. • Förutom att skolan är en plats där de unga lär sig och utvecklas, är det även ett ställe att lära känna jämnåriga och få vänner. • Det är inte alltid så lätt att få jämnåriga norska vänner.
Åsa Backlund, 2014.	Ensamkommande flyktingbarns meningsskapande, livsvillkor och sociala relationer, longitudinell studie, Sverige.	<ul style="list-style-type: none"> • Familjen är viktig för barnen och det är av betydelse att i arbetet med barnen stödja upprätthållandet av familjerelationerna och andra relationer till hemlandet. • De unga behöver stöd i övergången till vuxenlivet och i att bli självständiga. • Många av de unga ser livet i Sverige vara ensamt och främmande. Nätverkens betydelse för resiliensen framhävs.
Riitta Eriksson & Katarina von Greiff, 2014.	Hur migrationen och livsvillkoren påverkar ensamkommande barns livssituation, transnationella relationer samt	<ul style="list-style-type: none"> • Viktigt för livet i Sverige är bl.a. bestående relationer till vuxna, att komma i kontakt med jämnåriga av majoritetsbefolkningen samt upprätthållande och utvecklandet av språkkunskaper, såväl modersmålet som svenskan. Allt detta är enligt de unga svårt. • De transnationella relationerna är även viktiga och kontakten till hemlandet ökar med tiden. • För livet i Sverige och för framtiden ser de unga utbildningen vara central. De är speciellt

	tankar om framtiden, longitudinell studie, Sverige.	intresserade av utbildningar som är internationellt användbara.
Eva-Marie Åkerlund, 2014.	Ensamkommande flyktingbarns livsberättelser och identitetsaspekter i förhållande till deras sociala relationer, longitudinell studie, Sverige.	<ul style="list-style-type: none"> • Många av de unga och deras familjer har i hemlandet varit med om bl.a. våld och trakasserier. Andra orsaker till flykten var hopp om en bättre framtid med möjlighet till utbildning. • Familjerelationerna framhävs. Kontakten sker främst per telefon, men de unga har även rest till hemlandet och några har fått sina familjer till Sverige. Kontakten till familjen väcker motstridiga känslor. För att inte känna sig ensam är också kompisrelationerna viktiga. • Skolan diskuteras av de unga på olika sätt. En del har fått kompisar via skolan, men inte alla. Några känner sig ensamma och utanför i skolan. • På grupphemmen uppkommer såväl kollektiva identiteter och en känsla av gemenskap som en känsla av att inte passa in.
Live Stretmo & Charlotte Melander, 2013	Mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar samt hur det gått för barnen efter att de fått uppehållstillstånd	<ul style="list-style-type: none"> • Barnens sociala nätverk består bl.a. av familj & släkt, vänner (främst landsmän), föreningskontakter samt professionella och andra vuxna (t.ex. handledare, socialarbetare & företrädare). • Många har kontakt med sina familjer och de unga får socialt stöd av sina föräldrar trots avståndet. De flesta önskar de kunde återförenas med sina familjer. • Vuxna i Sverige är viktiga bl.a. för delaktigheten. Professionella och andra vuxna erbjuder både praktiskt och emotionellt stöd.

		<ul style="list-style-type: none"> • Det finns en risk för psykisk ohälsa, och välmåendet påverkas av tidigare erfarenheter, oron för släktingar, ensamhet, ekonomiska situationen, i vilket skede av asylprocessen de befinner sig i etc.
Internationella studier om ensamkommande barn och unga		
Ravi Kohli, 2002.	Socialt arbete med ensamkommande minderåriga asylsökande, Storbritannien.	<ul style="list-style-type: none"> • Socialarbetare har olika sätt att arbeta med ensamkommande barn. • Bra praktik är att hitta en balans mellan universella behov och barnens individuella behov. Socialarbetarna bör beakta att barnen inte alltid klarar av att berätta så mycket, men att de i det långa loppet mår bra av att prata. • Många socialarbetare är ensamma i sitt jobb och har inte tillgång till vägledning och forskning.
Ilse Derluyn & Eric Broekaert, 2007.	Förekomsten av känslomässiga och beteendemässiga problem bland ensamkommande flyktingbarn, Belgien.	<ul style="list-style-type: none"> • Att komma utan vårdnadshavare är en riskfaktor för den psykiska hälsan. Ju fler traumatiska händelser barnen har varit med om, desto större är risken för psykiska problem. • Internaliserade problem, så som ångest, depression och PTSD, är vanligare bland ensamkommande barn än bland dem som kommit tillsammans med sina vårdnadshavare. • Flickor har en större risk för internaliserade problem än pojkar. Flickor kan ha upplevt fler traumatiska händelser, t.ex. sexuellt utnyttjande och tvångsäktenskap, och även i det nya landet, bl.a. våldtäkt och ofrivillig prostitution. • Åldern är en mindre faktor, men 16-åringar uppvisar större beteendeproblem och de i åldern 17–18 visar en större risk för depression. Detta kan bero på en oro för vad som kommer att ske då man fyller 18 år.

Cindy Mels, Ilse Derluyn & Eric Broekaert, 2008.	Upplevelse av socialt stöd, Belgien.	<ul style="list-style-type: none"> • Grupphemmens personal står för det största stödet. • Kompisar är viktigt för att orka. Trots strävan efter kontakt till jämnåriga belgier, står dessa nästan inte för något stöd alls. • Familjen viktig. De flesta har tappat kontakten till sin familj.
Ilse Derluyn & Eric Broekaert, 2008.	Mottagande av ensamkommande barn och ungdomar i Belgien ur ett juridiskt och psykologiskt perspektiv.	<ul style="list-style-type: none"> • Många ensamkommande barn har behov av psykiatrisk vård. • De som får ett negativt asylbeslut har rätt till tillfälligt uppehållstillstånd tills de fyller 18 år. Detta för med sig osäkerhet om framtiden, vilket kan leda till psykiska problem. • Kvalitén på mottagningscentralerna för ensamkommande minderåriga asylsökande är dålig och där erbjuds inte psykiatrisk vård.
Carrie Hartwell, 2011.	Ensamkommande flyktingars erfarenheter av sina liv i det nya landet efter att de fått uppehållstillstånd och blivit vuxna, USA.	<ul style="list-style-type: none"> • I det nya landet möter de unga utmaningar: bl.a. svårigheter med språket, separationen från familjen, svårigheter i skolan och i arbetslivet, problem med jämnåriga, negativa erfarenheter av fosterfamiljer och för mycket ansvar i ung ålder. • Stödjande faktorer bl.a. socialt stöd både från ursprungslandet och det nya landet, positiva erfarenheter från skolan samt upprätthållandet av kontakten till ursprungskulturen. • De som hade lägst skolning vid ankomsten till landet, var högst utbildade vid tidpunkten för studien. • Trots att de stött på svårigheter, är de unga självständiga och arbetar för att uppnå sina målsättningar.
Justin Scott Lee, 2012.	Hur ensamkommande flyktingar	<ul style="list-style-type: none"> • De svårigheter de unga stött på innan flykten, använder de för att möta utmaningar de stöter på i det nya landet. Identitetsutvecklingen ger nya

	definierar framgång och vilka strategier de använder sig av för att bli framgångsrika, USA.	<p>resurser för att möta svårigheter. De unga har bl.a. problem med uppehållstillstånd samt svårigheter med studier och i arbetslivet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De sociala nätverken är viktiga för att övervinna svårigheter. Såväl formella som informella relationer erbjuder socialt stöd. • De unga upplever utbildning vara ett medel att övervinna svårigheter, samtidigt som det i sig själv är ett mått på framgång. • Framgång är även att vara självständig, att kunna ställa upp målsättningar och att se hopp i framtiden.
Narrativa studier		
Kirsi Nousiainen, 2004.	Hur kvinnor, som inte bor tillsammans med sina barn, skapar en identitet som mamma, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Identitet formas i social interaktion genom att reflektera över sina livserfarenheter. Människor konstruerar sin identitet genom narrativ. • Konstruerandet av identiteten som mamma är en process. Centralt för kvinnorna är ansvar, omsorg och omtanke. Även parförhållandet till barnens pappa är i en viktig roll. • Kvinnorna upplever sig vara bra mammor, men känner sig stämplade och att de skuldbeläggs för att ha lämnat sina barn. De känner även själva skuld över att de inte kan sköta om barnen i vardagen.
Marja Pentikäinen, 2005.	Somaliska och vietnamesiska flyktingars erfarenheter av flyktingskap som en gräns-överskridande process, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Flykten karaktäriseras av rädsla, kaos och separationen från släktingar. I Finland får flyktingarna lagligt, status men många känner sig främmande i ett främmande land. • De flesta har möjlighet att upprätthålla relationerna till sina familjer, som i och med flykten blivit transnationella. • De känner sig annorlunda, såväl i det ursprungliga hemlandet som i nya landet. De upplever sig ha en annan ställning i det nya landet än vad

		<p>majoritetsbefolkningen har. Ställningen i Finland förstärks med åren, men bl.a. språket ställer utmaningar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det ursprungliga hemlandets kultur och religion blir allt viktigare, samtidigt som de önskar kunna förena båda ländernas kulturer.
Övrig flykting- och invandrarforskning		
Annika Forsander, 2002.	Invandrades ställning på arbetsmarknaden, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Flyktingar och migranter från utvecklingsländer har sämre arbetsmarknadsställning än migranter från Asien och västvärlden. • Finländska utbildningar ger bättre ställning på arbetsmarknaden än utländska utbildningar. Centralt är även kulturellt och socialt kapital, arbetserfarenhet samt språkkunskap. • Största delen av migranterna har en svag arbetsmarknadsställning. P.g.a. arbetsmarknadens tyngdpunkt på kulturell och social kompetens, har migranter en svagare ställning ännu i andra generationen.
Andre Sourander, 2007.	Flyktingbarns och ungdomars mentala hälsa, psykiatrisk vård för flyktingfamiljer, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Flyktingbarns största hälsoproblem hör samman med den mentala hälsan. • Barnens situation bör uppskattas psykosocialt, först vid ankomsten och på nytt t.ex. 6 månader senare. • En förlängd asylprocess kan traumatisera barn och familjer ytterligare. • Barnskyddets bestämmelser och målsättningar bör tillämpas på ensamkommande minderåriga asylsökanden.
Kirsi Peltonen, 2011.	Krigstrauma hos barn i förhållande till barnens	<ul style="list-style-type: none"> • Barn reagerar och hanterar traumatiska händelser på olika sätt. För att anpassa sig till händelserna måste barnen använda sig av socioemotionella resurser.

	utveckling, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Barnens sociala relationer kan ta skada av traumatiska händelser, p.g.a. psykisk press. • Traumatiska händelser leder inte alltid till trauma, utan beroende på individuella orsaker, kan de även leda till psykisk tillväxt.
Merja Mäkisalo-Ropponen, 2012.	Statens integrationsprogram åren 2012–2015, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Integrationen är en lång process, som formas av faktorer så som ålder, kön, sociala bakgrund och utbildning. • Organisationer har en central roll bl.a. i att nå migranter som har stödbehov. • Att lära sig finska eller svenska är viktigt för migranterna, speciellt för att kunna skaffa sig en utbildning. De sociala nätverken och kontakt till majoritetsbefolkningen är av betydelse för att lära sig språken. • Arbete är även viktigt för integrationen. Många har ändå svårt att få jobb.
Minna Lähteenmäki, 2013.	Asylsökande barns vardag i mottagningscentralen och skolan, Finland.	<ul style="list-style-type: none"> • Barnens liv under asylprocessen försvåras bl.a. av att de bor trångt, är tvungna att flytta mellan mottagningscentraler, att de själva eller deras föräldrar är sjuka, att de inte har vänner och av den långa asylprocessen • Stämningen i mottagningscentralerna formas av hoppet om positiva asylbeslut och ångesten av negativa asylbeslut. Detta påverkar barnens vardag. • Bl.a. skolan, klubb- och hobbyverksamheter, stödpersoner samt social- och hälsovårdens stödåtgärder hjälper barnen att orka under asylprocessen. • Det är viktigt att barnens bästa uppfylls och att barnen har möjlighet att få sin röst hörd.